K. Dehkens.

Agrà behrniba

Rigâ, 1921. g.

Izdewusi „Kulturas Balss“.

„Kulturas Balſs“

apgahdibâ iſnahkuſchas ſekoſchas grahmatas:

a) Mahzibas grahmatas:

Bilmani, M. un R. **Weidoſchana ſkolâ un mahjmahzibâ.**
Birkerts, A. **Latwijas wehſtures chreſtomatija.** I. d. iſp.
„ **Latwijas wehſture.** Pamatſkolu kurſs. I iſd. iſp.
„ **Latwijas wehſture.** Pamatſkolu kurſs. II. iſd.
„ **Latwijas wehſtures chreſtomatija.** II. d.
„ **Latwijas maſâ wehſture.** Pamatſkolu 3. kl. kurſs.
„ **Maſâ wehſturneeka laſamâ grahmata.** Pamatſkolu 3. kl. kurſs.
Birkerts, P. **Pſichologija.** Widuſſkolas kurſs un paſchmahzibai.
Dehkens, K. **Jaunâ ahbeze.**
„ **Rokas grahmata pedagogijâ.**
„ **Bibeles ſtahſti,** pehz jaunlaiku pehtijumeem atſtahſtiti
Dſiſleja, K. **„Darbs un dſihwe“.** Latwijas daiklit chreſtom. I. d. Pirmais iſd. iſp.
„ **„Darbs un dſihwe“.** II. un III. d.
„ „ „ „ I. d. Otrs iſd.
Rahzens, J. **Dabas ſtahſti.** Dſihwâ daba. Pamatſkolu kurſs. Pirmais iſd iſp.
„ **Dabas ſtahſti.** Otrs iſd.
Schwabe, A. **Latwju kulturas wehſture.** I d.

b) Jaunibas literatura:

Atauga I. Rakſtu krahjums jaunibai.
Sihlite I. Rakſtu krahjums maſajeem laſitajeem.
Kalejpuika. E. Braſtina iluſtreta paſaka.
Schis un tas, Itnekas. A. Strunkes iluſtreta paſaka.

c) Daſchada ſatura grahmatas:

Dehkens, K. **Agrâ behrniba.** Pedagogijas rakſti.
Kirchenſteins, A. **Tuberkuloſe un ſkola.**
„ **Lopahrſtneeziba.**
Kas ir un ko wehlas ſaſneegt „Kulturas Balſs“.
„Kulturas Balſs Apſkats“. Mehneſchrakſts Nr. Nr 1.—2., 1919 g.; Nr. Nr. 1.—12., 1920. g.; Nr. Nr. 1. 2., 1921. g.
„Kulturas Balſs“. Sabeedriſku un ſinatniſku rakſtu krahjums I.

Saturs:

Kirchenſteins, A. **Dſihwo buhtnu mnhſchiba mikrobiologijas apgaiſmojumâ.**
Birkerta, P **Schkiru intereſes.**
Dr. Preedkalns, A. **Seksualâ audſinaſchana.**
Schwabes, A. **Leidas wihrs.**

(Turpin. ſk. wahka 3. puſê).

K. Dehkens.

Agrà behrniba.

Rigâ, 1921. g.
Isdewuß „Kulturas Balß“.

„Libawskij Weestnik'a" speestuwe, Leepajâ, Juliannas eelâ, 40.

Preekschwahrds.

Cerosinajumu uſ ſchîs grahmatas ſaſtahdiſchanu man dewa Breſlawas uniwerſitates profeſora W. Sterna „Pſychologie der frühen Kindheit". Tàs ſaturu eſmu nehmis par pamatu normala behrna dwehſeles dſihwes attihſtibas apſkatam. Beſ ſchîs grahmatas, par awoteem eſmu iſleetojis ari

profeſoru W. Seltera un W. Reina „Das Kind" (kreewu tulkojumâ),

Dr. phil. R. Penziga „Ernſte Antworten auf Kinderfragen",

Dr. O. B. Felzmana „Нервныя дѣти",

Guſtawa Majora „Schwer erziehbare Kinder"

un wehl zitus rakſtus un krahjumus.

K. D.

Behrns un augschana.

Parasti domà, ka behrns ir tas pats, kas peeaudsis zilweks, tikai masakos apmehros. Ka tas tà naw, to wispirmee atsinuschi glesnotaji un tehlu greeseji. Wini attehlo behrnu ar leelu galwu, garu stahwu, ihsàm rokam un kahjam, bet peeauguschu zilweku ar masu galwu, ihsu stahwu un ihsàm rokam un kahjam. Pehz tam nahza sinatneeki ar saweem aprehkineem, pehz kureem peeauguscha zilweka garums ir 3½, swars 19, ahdas isplatijums 7½, muskulu swars 40, smadsenu swars 3½ reis tik leels, kà it masam behrnam. Tà tad behrnam pawisam zitads organisms, nekà peeauguscham zilwekam. Pee tam behrna organi, it ihpaschi dseedseri, darbojas zitadi, nekà peeavguschajeem. Wisjaunakajà laikà ari dwehseles pehtneeki nahkuschi pee atsinas, ka behrna garam sawa ihpatneja daba. Behrns ne pehz meesas, ne ari pehz gara naw tahds, kahds ir peeaudsis zilweks; winsch ir sawa, pawisam ihpatneja buhtne. (Skat. sihm. Nr. 1).

Ja par behrnibu sauzam wisu augschanas laiku, tad zilwekam ta aptwer 20—25 gadus. Wisas meesas dalas augot nepaleelinajas weenmehrigi. Peem., azs pilnigi isaugusi jau 4.-tajà gadà, smadsenes leelumà un swarà ir gandrihs pilnigi peeauguschas jau 12. gadà, bet sirds aug lihds wihra gadeem. Wiss augschanas laikmets sadalas wairak posmos, un ikkurà posmà augoschais zilweks ir atkal sawa ihpatneja buhtne ar sawàm raksturigàm parahdibam. Peena sobu iskrischana un dsimuma isweidoschanàs sahkums wisu garo behrnibu eedala trihs dalàs ik pa 6—7 gadeem: agrà behrniba (1—7 g.) — rotalu laikmets, skolas laikmets (7—14 g.) — atminas attihstischanàs, un jauniba — personas isweidoschanàs. Kahrtigi eerihkotà sabeedribà behrns sawu pirmo laikmetu pawada gimenê, otrajà laikmetà mahzas

pamatskolâ, bet treschajâ gatawojas uſ dſihwi augſtakâs waj arodaſkolâs.

Ikkatram dſihwam organiſmam nahk lihdſi augſchanas dſina; ta eeſahk darbotees, kad olina apauglota, un met meeru tad, kad jaunà buhtne tapuſi lihdſiga ſaweem wezakeem. Augſchanas dſina war darbotees ſeſmigi tikai tad, kad to pawada

Augumu ſamehri.

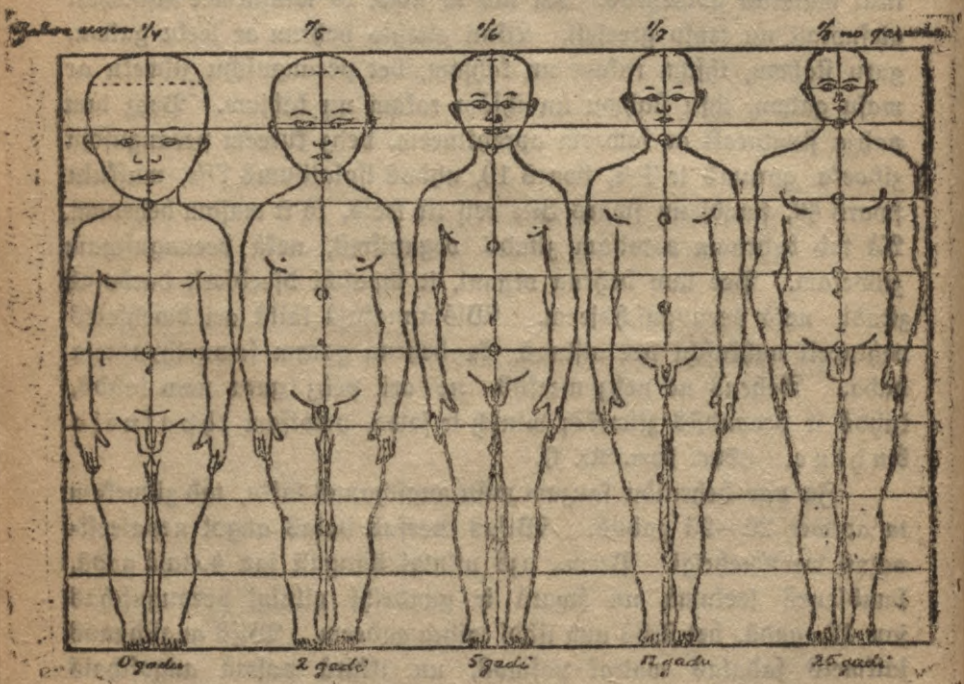

Sihm. Nr. 1.

iſdewigi apſtahkli. Zilweka behrns peedſimſt tik newarigs, ka newar weens pats iſaugt. Winam wajag mahkſliga klimata, ehdinaſchanas, apgehrba un apkopſchanas. Beſ kopſchanas newar iſaugt neweens zilweka behrns. Augſchana eet diwos wirſeenos: wiſa meeſa un ikkatra tàs dala peenemas ſwarâ un

apmehrâ un peeaug ari atſewiſchko lozeklu un organu darba ſpehja. Swars un apmehrs no weenas puſes un darbiba no otras puſes neattihſtas weenmehrigi. Peem., 8 gadi wezam behrnam galwas ſmadſenes apmehrâ jau gandrihſ peeauguſchas, bet darbojas wehl loti nepilnigi. Organu darbibas peeaugſchanai ir nepeezeeſchami wingrinajumi. Tikai wingrinajotees war lihdſ pilnibai attihſtitees tiklab nerwi, kà ari muſkuli, ar kuru palihdſibu iſwedam wiſas kuſtibas. Katram ſinams, ka uſ attihſtibu leels eeſpaids ir weſelibas ſtahwoklim. Kahrtigu augſchanu trauzè gan eedſimtas, gan ari eeguhtas ſlimibas. Eedſimto ſlimibu wisleelais wairums nahk no ſifila un no alkohola; eeguhto ſlimibu ſtarpâ wisbihſtamakà ir tà ſauzamà angtu ſlimiba, kura trauzè kaulu augſchanu un nereti nowed pat pee gaudenuma. Tàpat leela noſihme behrnu augſchanâ ir wezaku ſabeedriſkajam ſtahwoklim. Nabadſigo ſchkiru behrni gan manto, gan eeguhſt daſchadas ſlimibas, panihkſt no bada un no nepeeteekoſchas kopſchanas. Schaurâs, ſaſpeeſtâs, tumſchâs un drehgnâs telpâs netrauzeti attihſtas gan angtu ſlimiba, gan ſkrofuloſe un tuberkuloſe. Nemantigo ſchkiru behrnu ſtarpâ ir leela mirſtiba; tee behrni, kuri paleek dſihwi, attihſtas gauſaki un nepilnigaki, nekà mantigo behrni.

Peedſimſtot, behrns atnes ſew lihdſi gandrihſ tikai dihgluſ, kas wehlak attihſtas par darbibam un par ihpaſchibam. Darbojas tuhlin paſchâ ſahkumâ tikai tee inſtinkti jeb dſinas, kas pahreet no paaudſes uſ paaudſi, kà wiſpahrigàs ſugas uſturas parahdibas. Inſtinkti nepahrwehrſchas, loti maſ padodas ahrejeem eeſpaideem. Bet dihgli attihſtas pee ikkatra zilweka zitadi. Dihgleem attihſtotees, atſewiſchks zilweks war pahraugt ſawus ſentſchus, bet inſtinkti muhs wiſus ſaiſta pee wiſpahr zilwezigà.

Eedſimtee dihgli ſalihdſinami ar ſehklas graudu. Katrs grauds war dot tikai ſinamu, ſtingri noteiktu ſtahdu. Bet zik ahtri, zik leels un labs, kahdâ weidâ ſchis ſtahds iſaugs, tas atkarajas maſak no paſcha ſehklas grauda, wairak no ſilluma un

mitruma, no semes, ziteem stahdeem, kopschanas u. t. t. Tàpat ir ar behrna dihgleem: tee noteiz wirseenu, bet kas no teem skaugs, tas atkarajas no apkahrtnes un no audsinaschanas. Tomehr sawi likumi ir ari paschai augschanai. Pirmkahrt, ikkatram zilwekam ir saws ihpatnejs augschanas temps jeb ahtrums, kuru masleet war paahtrinat waj pagaussinat, bet pilnigi pahrgrosit newar. Newar ari pahrsneegt noteikto augschanas leelumu. Ja agrajà behrnibà sadsen garigo attihstibu, tad beeschi bojajas weseliba, gandrihs arween zeesch eekschejà nobreeschana un nekad naw sasneedsamas labakas beigu sekmes, kà kad lautu behrnam pamasam attihstitees. Turpretim, ja behrnam nedod eespehju sawas spehjas wingrinat, tad attihstiba pagaussinajas, beeschi ween galigi apstahjas, eekam naw wehl ne aptuwis sasneegts tas, kas buhtu eespehjams. Tas pats noteek, ja audsinaschanu ais eeteepibas waj mulkibas wada pa aplameem zeleem, nelaujot attihstitees wisàm behrna spehjam. Ne par daudz, ne par mas un ne weenpusigi audsinàt: maigajeem spehju dihglischeem jaattihstas dabiski un pilnigi. Augschanas temps atsewischkeem behrneem loti daschads: ne wisi behrni weenà un taì paschà wezumà sahk runat, ne kahjam eet u. t. t. Isschkiriba tik leela, ka usstahditàs normas usskatamas tikai par apmehra skaitleem. Kad nowehrschanàs no normas usskatama par nenormalu parahdibu, to war noteikt tikai ahrsts. Otrkahrt, augschana rit ritmiski: attihstiba brihscheem eet ahtri us preekschu, tad top gausaka, itkà pawisam apstahjas un tad atkal stidsinajas. To nowehrojam tiklab garumà (skat. Nr. 2.) un smagumà peeaugot, runai, eeschanai attihstotees, kà ari pee rotaìam, prahta, juhtam u. t. t. Aplam ir, ja garigàs attihstibas meera laikmetà to rauga ar waru us preekschu dsiht. Par welti nomokas audsinatajs un audseknis. Meerigi nogaidot, peedsihwos, ka apstahschanàs naw bijusi us weetas stahweschana, bet ka daudz jauna eekrahts ari pa apstahschanàs laiku. Daschi behrni garigi attihstas weenmehrigi, bes leelàm pahrmainam, bet daudseem mainas ahtras un gausas attihstibas laikmeti. Ir ari tahdi behrni, kas no eesahkuma attihstas loti ahtri, bet wehlak attihstibas

galta top arween gaufaka un drihſ pawiſam apſtahjas, neſaſneegusſt nezik leelu augſtumu. Ziti, turpretim, papreekſch attihſtas gauſt,

Peeaugſchana garumâ un ſwarâ.

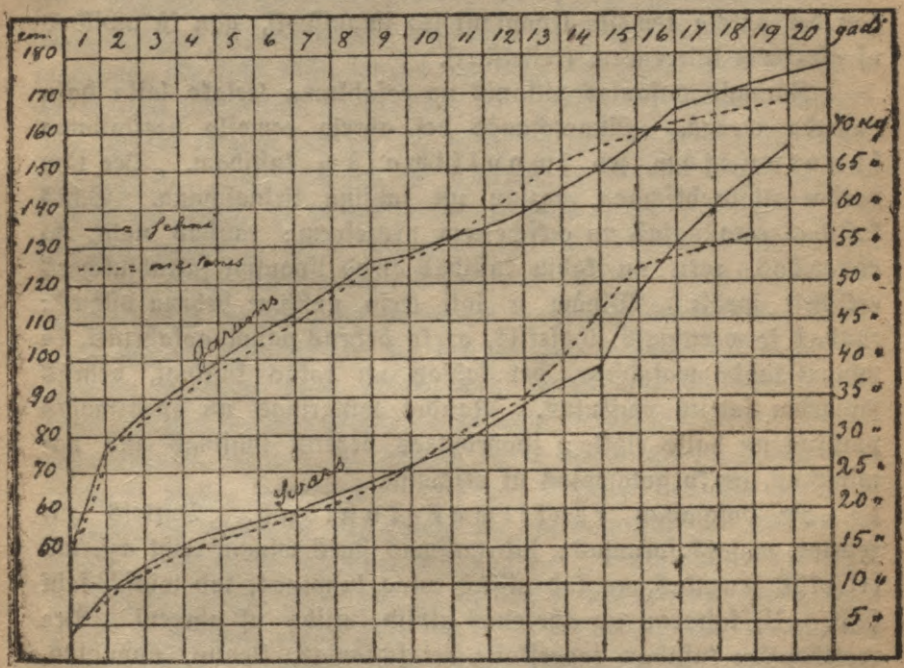

Sihm. Nr. 2.

bet tad ſahk ſteigtees un nereti ſchee pehdejee galu galâ top par pirmajeem. No tam redſams, ka no maſa behrna attihſtibas ahtruma newar ſihlet, kahdu augſtumu wina attihſtiba ſaſneegs.

Zitto peedſimis behrns.

Kad behrns dſimſt, tad winſch jau ſaſneedſts ſinamu attihſtibas pakahpi. Normali behrns ſwer 3,1—3,2 kg un garumâ tam 49—50 cm. Mahtes meeſâs buhdams, winſch jau iſwedis

daschas kustibas un pat gara dsihwe winam jau sahkusees, embrija stahwokli atrodotees, jo daschi behrni tuhlin pehz peedsimschanas jau usrahda tahdas ihpaschibas, kuras ziteem attihstas wehlak. Wisi behrni, tikko peedsimuschi, spehj isdarit daschadas kustibas, gan bes ahreja eemesla (spontani jeb impulsiwi), gan kà atbildes us ahrejeem kaireeneem (reflekfiwi).

Jaunais pasaules pilsonis no eesahkuma leelako laika daku pawada meegâ. Atmoschanàs bes ahreja eemesla peeskaitama spontanajàm jeb impulsiwajàm kustibam. Pee tàm peeder ari brehkschana, rozinu un kahjinu tirinaschana. Schis kustibas eerosinatas no eekschejeem prozeseem: raudas nahk no ehsigribas, roku un kahju kustibâs atrod ispausmi sakrahjuschees eekscheji spehki. Winàm ir loti leela nosihme behrna dsihwê: raudas ir weenigais lihdseklis, ar ko behrns pasino apkahrtnei, ka winam kahda wajadsiba, bet kahjas un rokas kustinot, behrns wingrina sawus muskulus. Raudot wingrinas un spehzinajas plauschi un balss rihkle; spahrdotees behrns kahjinas zilà pamihschus, ar ko gatawojas us eeschanu.

Ir daschadas reaktiwas kustibas. Durwis aiszehrtot, masajs saraujas; kad gaismas stars winam kriht azi, tad redsoklis sawelkas, un kad aisskar wina luhpinas, tad winsch sahk sihst. Us kaireenu no ahreenes atbild kustiba us ahreeni. Pee reaktiwajàm kustibam japeeskaita ari schkawas, klepus, nopuhtas, wemas, satruhkschanàs. Wispirmajâs reakzijâs sastopam jau diwejadas kustibas: reflekfus un instinktus. Reflekfos kaireens isaizina tikai weenu, stingri noteiktu kustibu: gaismas eespaids leek sawilktees azs redsoklim, balss rihklê eekluwis pileens sazel klepu. Wisi reflekfi noder organismam par aissargeem. Wajadsigas ir ari instinktiwàs kustibas, kuras ari norit neapsinigi, bet ne tik mechaniski, kà reflekfi. Tàs nahk tikai tad, kad eekschejee prozesi pehz winàm prasa. Wisswarigakà instinktiwà darbiba behrnam ir sihschana. Ta peedsimst behrnam lihdsi jau pilnigi isweidojusees. Tiklihds sihschamais nahk mutê, behrna luhpinas to zeeschi aptwer un tuhlin sahkas pilnigi pareisas luhpu kustibas,

ar kuràm peenu eewelk mutê. Bet kad behrns paehdis, winsch nesihsch wairs, lai ari luhpas kairina, zik grib; winsch sihschamo isgruhsch no mutes ahrâ. Ziti instinkti masam behrnam wehl snausch.

Behrna juhteklu darbibu war issinat nowehrojumos un weenkahrschos eksperimentos. Schirgti darbojas tauste: aisskaram luhpinas, tàs sahk sihst; rozina sawelkas, kad tajâ eeleekam pirkstu, un kahjina peewelkas, ja kutinam tàs apakschu. Omuliba mehreni siltâ uhdeni leezina par to, ka nomodâ jau temperaturas sajuhta. Darbojas jau ari garscha: behrns sawelk gihmi, rihstas un wemj, ja winam mutê eekluhst sahlas, ruhgtas waj skahbas weelas; sahlu un gows peena winsch beeschi nenem preti, bet ikkreis norij zukura kausejumu. Tàpat oscha: behrns nenem kruhti, ja tàs gals nosweests ar smirdoschu weelu. Pehtneeks Sterns nowehrojis, ka behrns jau treschajâ deenâ greests galwinu us kruhts pusi, eekam wehl nebijuschas aisskahrtas luhpinas: winsch meklejis kruhti un meklescharu wadijusi oscha. Daudsi nowehrojumi leezina, ka behrni 1—3 deenâ greesch galwinu us gaismas pusi: darbojas redse. Behrns neisschkir wehl ne krahsas, ne weida, ne ari atstatuma, bet nojausch tikai gaismu un tumsu. Wismasak attihstita ir dsirde. Daschi behrni pirmajâs deenâs ir pilnigi kurli, tapehz ka auss tutschumus pilda wehl augla schkidrums. Kad auss no ta istihrijusees, tad ari pirmajâ laikâ winsch wehl newehrschas us trokschna pusi, bet tikai satruhkstas, pehlschni skalam trokshnim atskanot. Behrna wispahrigà jutona ispauschas omulibâ un neomulibâ. Kad winam wehders pilns un nekas nekait, tad winsch israhda omulibu; issalkums, sahpes, ruhgtas sahles u. t. t. rada neomulibu. Tomehr behrns wehl nesin, ka ehstgriba nahk no wina eekscheenes, gaisma un trokshnis no ahreenes; winsch wehl sewi neatschkir no ahrpasaules, un winam naw ne domu, ne apsinatu teekshju, ne ari gribas.

Pirmais gads.

Pirmajâ gadâ behrns aug tik strauji, kà nekad wairs sawâ muhschâ, garumâ peenemdamees gandrihs par 50%, swarâ tàpat trihskahrtigi. Pusgadu wezs winsch dabù pirmos sobus un war sahkt leetot ari zeetu baribu. Pahrgrosas ari gindena weids: mugurkauls no eesahkuma ir pawisam taisns; galwinu zilajot un taisni turat (2—3 mehn.), tas sahk leektees kaklâ, tad, sehdus zelotees, ari kruhtis un beidsot, kad sahk sleetees stahwus, krustâ, no kam wiss mugurkauls eeguhst sawu raksturigo diwkahrscha S weidu.

Behrns pirmajâ gadâ eemahzas loti daudz. Winsch nemahzas tà, kà skolens, kam japeesawinajas usdotais. Ne, winam atmostas weens instinkts pehz otra un dsen us darboschanos. No tam nahk, ka wina mahzischanàs naw atkariga no ahrejeem apstahkleem, un ka wisi behrni attihstas puslihds weenadi. Wisi normali behrni pirmajâ gada zeturksni eemahzas galwu zelt un taisnu turet, otrajâ — ussleetees un sehdet, treschajâ — rahpot un stahwet, zeturtajâ — kahjam eet, apmehram pirmajâ gadu mainâ pirmos solus sperdams. Us ahreenes kaireeneem atbildedams, behrns pirmajâ gada zeturksni eemahzas skatitees un klausitees, otrajâ — kert un twert, treschajâ sahk jau atdarinat.

Us mahzischanos dsen instinkts, tomehr ta nenorit automatiski, bet prasa gribas peespeeschanos. Instinkta eerosinata kustiba us reis wis neisdodas; mehginajums jaatkahrto wehl un wehl, kamehr rodas isweiziba. To nowehrojam, kad behrns mahzas ussleetees, rahpot, kert, twert u. t. t. No diweem weenadi weseleem un weenadi stipreem behrneem, kahdu kustibu eemahzas tas behrns ahtrak, kuram jau stipraka griba. Wispahr nemot, laba bariba un labi ahrejee apstahkli sekmè instinktiwo kustibu un gribas attihstibu, bet bads un truhkums wahjina kà meesu, tà ari garu. Instinktiwàs kustibas eemahzit newar, tàs behrns mahzas pats. Laut rozinam un kahjinam brihwi kustetees, nesaschnaudsot

tàs ar jostam, dot eespehju wingrinatees kerschanâ, twerschanâ u. t. t. ir wiss, ko audsinatajs war darit. Kas pahri par to, tas ir par launu: lihkas kahjas nahk behrnam kà sods par mahtes grehkeem, kura newareja sagaidit, kad behrninsch pats no sewis sahks stahwet un kahjam eet. Schahdus tahdus dresuras gabalus behrnam eemahzit war, bet teem naw audsinaschanas sinâ nekahdas nosihmes, isnemot dresuru tihribas noluhkos: sinamâ stahwokli, weenàm un tàm paschàm skanam atskanot, seko sinama darbiba. Jau otrajâ pusgadâ tà behrni peeradinami pee tihribas.

Otrajâ pusgadâ parahdas jau ari pirmàs apsinigas, noluhkam peemehrotas darbibas. Kad behrns zek pudeli augschâ, lai peena atleekas satezetu mutê, waj paehdis rauj pudeli no mutes ahrâ, tad tas nenoteek wairs instinktiwi, bet te nomanams jau noluhks.

Pirmajâ gadâ behrns wiswairak mahzas atdarinat. Wispirms winsch atdarina pats sawas kustibas: dsird pascha isteikto skanu un atkahrto to wehl un wehl, redz pazelto rozinu un zilà to wairakkahrt. Tas winam sagahdà diwkahrschu preeku: darba un seku atskahrtuma gawiles. Sawas paschisrunatàs skanas atdarinot, behrns brihscham uswed wesselus monologus. Bes schìs paschatdarinaschanas jo agri parahdas ari instinktiwa atdarinaschana. Behrns atdarina luhpu sakneebschanu, azu wiraschanu, mutes plahtischanu, kuru redz pee ziteem. Schi atdarinaschana peelihdsinama schahwu „peelipschanai“ peeauguscho starpâ. No paschatdarinaschanas un „peelipschanas“ isaug brihwa atdarinaschana, kuru isdara ar nodomu. No eesahkuma behrnam loti gruhti ar nodomu atdarinat pat to skanu, kuru winsch rotalodamees beeschi leeto. Sternu Hilda arween murminaja erre erre. Kad mahte to winai teiza preekschâ, tad pirmo reis to atkahrtoja 2½ mehneschu wezumâ. Skupina dehlam daudskahrt teiza preekschâ wina parasto a brrr. 1½ mehneschu wezumâ winsch no eesahkuma kaunigi smaidija, mehginadams grosija muti, tad atspehràs kahjam un rokam un ar mokam isgruhda a brrr. Te parahdijàs jau behrna griba. Ta peeaug ahtri, behrns war arween wairak

atdarinat un brihwa atdarinaschana wisâ sawâ warenibâ parahdas jau treschajâ gada zeturksni. Nu behrns isrunà jau pawisam jaunas, wehl ne-eewingrinatas skanu kopas, tschubstina lelli, leek papira gabalu galwâ par zepuri, slauka ar papiru krehslu, atbild tikpat augstâ balsi, kà winu usrunà, atdarina kleposchanu, tschaksteenus u. t. t. Winsch atdarina gan teeschi, tuhlin pehz redseschanas un dsirdeschanas, gan ari neteeschi, pehz ihsaka waj garaka starpbrihscha. Wiss, ko winsch dsird un redz, atstahj us winu eespaidu; to atdarinadams, behrns eeaug sawâ apkahrtnê, peesawinadamees sawas tuwakàs apkahrtnes walodu, isrunu, paraschas un dsihwes weidu. To wisu winsch ceguhst ne ar nodomu, bet rotalodamees.

Rotalotees winsch eesahk jau pirmajâ gada zeturksni, wispirms pats ar saweem lozekleem, un pee tam eemahzas loti daudz. Rozinas azu preekschâ karzinadams, winsch mahzas kert un weidu atskahrst, spahrdidamees gatawojas us eeschanu, tschalodams un tschakstinadams wingrina runai mehli, gahmuru, luhpas un plauschus. Otrajâ zeturksni sahkas rotaloschanàs ar preekschmeteem. Behrns prot jau twert un atkahrto bes apnikschanas weenas un tàs paschas kustibas, papiru bursidams un plehsdams, klabiki mehtadams, karoti us galda dausidams, lelli swaididams. Winsch mahzas rihkotees ar preekschmeteem, mahzas isprast pasauli, apjaust parahdibas un winu sakarus. Otrajâ pusgadâ behrns top sabeedrifts: winam wairs nepeeteek ar weentulajàm rotalam, winsch sahk rotalotees ar ziteem zilwekeem. Winsch atbild us skanam, kuras winam teiz preekschâ, „sarunajas", daschreis pat ar personam otrâ istabâ. Jt sewischki winam patihk rotalotees un sarunatees ar saweem brahleem un mahsam.

Atdarinot un rotalojotees, behrns pirmajâ gadâ ceguhst loti daudz garigu peedsihwojumu. Pirmajâs deenâs behrns miht apsinas krehslâ, apmehram tahdâ, kahdâ mehs atrodamees, kad gultâ atgahsuschees, azis aiswehruschi, atpuhschamees, atsewischki nenogisdami ne gaismas, kas speeschas azu plaksteeneem zauri, ne eelas trokschna, ne istabas temperaturas,

ne drehbju speedeena, kas wiss kopâ sakusis par nesskaidru apsinas stahwokli. Pamasam eespehzinajas behrnam atsewischkee juhtekli. Stipri kaireeni peespeesch organus teem sekot, un behrns eespaidu mudschekli ustwer atsewischkas parahdibas. Pehkschns trokshnis, sposcha gaisma „peewelk wina usmanibu". Degoschu swezi kustina behrna azu preekschâ; kad azis grosas swezei lihdsi, tad behrns swezes leesmu jau ustwehris kà atsewischku parahdibu, eeguwis swezes leesmas atskahrtumu. Pirmee atskahrtumi wehl loti neskaidri; tee noskaidrojas un papildinajas, zitàm sajuhtam klaht peenahkot. Peem., mahtes seju behrns wispirms ustwer kà nenoteiktu gaischu laukumu; wehlak islobas kà no miglas tàs atsewischkàs dalas un sakuhst par kopeespaidu, bet wisbeidsot peeweenojas ari balss skana un dod kopeju mahtes atskahrtumu. Schini prozesâ leela loma peekriht jau atminai.

Atmina sahk gan darbotees reisê ar juhtekleem. Eespaidi, atkahrtodamees, atstahj apsinâ pehdas. Turpmak tee israhdas jau par pasihstameem. Behrns sahk pasiht jau otrajâ mehnesi: mahtes seja un balss iswilina wina smaidus. Otrajâ pusgadâ behrni isschkir jau sweschus un sahk raudat, tos eeraugot. Kapehz? Kapehz behrni pasihstameem ussmaida, bet no swescheem wairas un raud? Wini tatschu wehl newar gaidit no weeneem labu un no otreem kaunu. Pats atskahrtuma prozess un ne gaidas waj baschas sagahdà behrnam patiku waj nepatiku. Eespaidi, peem., no mahtes sejas tik beeschi atkahrtojuschees, tik leelâ mehrâ nolihdsinajuschi apsinâ zelus, ka ikkursch jaunais atskahrtums norit gludi, weegli, dodams patiku. Swescha s personas seja un balss pilnam ne-eeder senak eewilktos zelos, rodas atskahrschanâ apgruhtinajumi, un no teem — nepatika.

Pirmajâ gada zeturksnî atmina wehl saistita. Atskahrtums nahk tikai lihds ar juhtekku eespaidu. Mahti pasihst, kad to redz, kad ta runà. Patstahwigu, paleekoschu pehdu no mahtes balss un sejas apsinâ wehl naw. Wehlak, atskahrtumeem daudsreis atkahrtojoteeš, no teem smadsenês paleek patstahwigas pehdas, apsinâ rodas patstahwigi eegaumejumi jeb preekschstati.

Wispirms tee parahdas kà garakas atskahrtumu wirknes atsewischkee lozekli — gaidâs un baschâs. Behrns steepj luhpinas pretim karotei ar putrinu, tà tad, kad karote mutei tuwinajas, tad jau sin, ka dabùs ehst; tàpat winsch wairas no lupatas, kuru tuwina wina gihmim, lai to masgatu, jo jau sin, ka ta auksta. Gaidas un baschas no eesahkuma atteezas tikai us pahra nahkamajàm sekundem. Behrns nemahk wehl runat, tapehz gruhti noteikt, kad atmina jau tik leelâ mehrâ nospehzinajusees, ka preekschstati apsinâ uspeld kà pilnigi brihwi atzeres tehli. Waj behrns, sawâ walâ kepurodamees un tschalodams, ispausch tikai sawu azumirkla sajuhtu stahwokli, jeb waj winam jau rahdas eekscheji tehli no mahtes sejas, balss un maigajàm rokam, no peena pudeles, klabika u. t. t., to nesinam. Ap gadu mainu walodas drumslas jau leezina, ka tad preekschstati jau usnahk patstahwigi, paschi no sewis.

Telpas aptwerschanâ behrns pirmajâ gadâ safneedz loti leelas sekmes, no kam rodas pamats ari weida un skaita atskahrtumeem. Sinama telpiska nojauta saistisees gan jau ar wispirmajàm redses un taustes darbibam: mehs newaram zitadi eedomatees, kà wispirmajeem gaismas eespaideem jau jasaistas ar sinamu isplatijumu. Lozekku kustescharàs palihds turpmak eeguht telpisku nojautu. Galwinai stahwokli mainot, sahk darbotees labirinta loki eekschejâ ausi un rada apsinâ isschkiribu starp stahwus un gulus stahwokli. Leela loma telpas aptwerschanâ no eesahkuma peekriht mutei. Sihschot taustes eespaidi noskaidrojas, dodot atskahrtumus no preekschmeteem. Muti isleeto ari par tweramo organu: ar to behrns twer kruhts galu. Ar muti behrns wispirms pahrleezinajas, kas peeder pee wina pascha un kas nahk no ahrpasaules. Ar muti winsch wehl ilgi kontrolè jaunus preekschmetus, tos rokâ dabujis mutê bahsdams. Roka no eesahkuma naw darba rihks, bet ir tikai apluhkojams preekschmets. Behrns stundam sihsch rozinu un eeguhst no tàs deesgan noteiktus taustes eespaidus. Nomodâ buhdams, winsch rotalojas ar rozinam, tàs grosidams, atwehrdams, pirkstus isplehsdams,

duhrê ſawilkdams; tas wiſs dod daudſ redſes eeſpaidu. Neka zita behrns nedabù tik beeſchi redſet, kà ſawu rozinu; tapehz peenemams, ka pirmee redſes weida nogeedumi nahk no rokam. Bet pamaſam roka attihſtas ari par darba rihku. Behrns twer wiſu, ko war aiſkazet, ſpeeſch, ſkrahpè. Ar azi un roku winſch mahzas it droſchi rihkotees ſawâ wiſtuwakajâ apkahrtnê, tuwtelpâ, kura otrajâ un treſchajâ mehneſi iſplehſchas uſ preekſchu apmehram pehdas leeluma puslodê. Azs dod tuwtelpâ diwiſplatijuma redſes eeſpaidus, bet roka trihsiſplatijuma tauſtes nojautas. Abeja weida eeſpaideem nemitigi atkahrtojotees, behrns nogeed, ka apalàs waj ſtuhrainàs, ſchauràs waj platàs leetas ir ſajuhtamas ari par uſkumpàm waj ſchkautainàm, par plahnàm waj beeſàm. Pehz preekſchmeteem twarſtidams, behrns mahzas uſkert wirſeenu. No eeſahkuma roka maldas: daudſ japuhlas, lai redſamo preekſchmetu ſatwertu, bet pirmà gada zeturkſchna beigâs kehreens jau droſchs. Ap ſcho paſchu laiku apſinams ari trokſchna wirſeens: behrns greeſch galwinu uſ to puſi, no kureenes winu ſauz, waj kur atſkan trokſnis. Preekſchmetus ſagrahbt eemahzijees, behrns wingrinas uſtwert ari atſtatumus. Bet te winſch iſweizibu eeguhſt tikai tuwtelpâ; pehz tahlakeem preekſchmeteem welti iſſteepdams rozinas. Jau tuwtelpâ behrnam nahkas eepaſihtees ar daſchàm ſawadibam. Gleſna: krahſains plankums uſ baltas lapas. Ker plankumu, bet tas neatdalas no lapas. Aiſ loga putninſch; kers to zeeti, bet roka atſitas pret gludu, neredſamu ſeenu. Spoguli redſama ſeja, bet ſatwert tàs newar. Putekli ſaules ſtarâ, ehna, uhdens ſtrahwa no ſuhzekla. Redſes un tauſtes nogeedumi neſakriht kopâ. Un tomehr behrns ar ſchahdàm parahdibam, teek galâ jau otrajâ pusgadâ.

No eeſahkuma azs ſkaidri redſ tikai tuwtelpâ; wiſs, kas ahrpus tàs, ſaſtahda neſkaidru ainu, no kuras atſchkiras tikai atſewiſchki ſpoſchi preekſchmeti, peem. mehneſis. Otrajâ gada zeturkſni azs ſahk eekarot ari tahlaku telpu, wiſpirms daſchu aſu atſtatumâ; atſtatums pamaſam peeaug. Jau pirmajâ pusgadâ behrns loti labi iſſchkir tuwu un tahlu. Tas redſams no maſa

eksperimenta. Behrnam uſ muguras guſot, no augſchas tuwina ſpoſchu leetu, peem. kabatas pulkſteni. Behrns iſſteepj rozinas tam pretim jau agri, bet tàs tur atwehrtas, kas noſthmè tihkoſchanu, ne twerſchanu. Kad preekſchmets nonahk kehreena tuwumâ, tikai tad rozinas kampj un aiſweras. Leeluma atſkahrtums attihſtas gaufak. Iſſalkumâ behrns twer pehz daudſ maſakas rotaln pudeles, kura iſſkatâ lihdſinajas wina peena pudelei. Tomehr ari tahltelpa pilnigi eekarojama tikai tad, kad behrns ſpehj nowehrſt redſes kaweklus un pats brihwi kuſtetees. Uſ to winſch teezas jau treſchajâ gada zeturkſni. No ratineem wiſus preekſchmetus iſſweedis, winſch leezas malai pahri, ſkatitees, kur tee palikuſchi; winſch rauj ſegu noſt, ja ta nelauj apſkatit u. t. t. Un nepeeteek winam ar redſeſchanu ween; winſch tihko redſamo twert Roka top un paleek par kontroles organu azij. Lai redſamo waretu ſatwert, behrns teezas uſ tahli, tihko tahltelpu pahrwehrſt par tuwtelpu. Rahpodams un kahſam eedams, winſch galigi pahrwar telpu. Nu ir eeſpehjams redſamo ſatwert un aptauſtit, nu war pareiſi nowehrtet atſtatumus, nu attihſtas leeluma nogeedumi, nu leelumâ telpas atſkahrtumi gatawi: atleek tikai tos wehl iſſmalzinat, nogludinat, ſihkat iſweidot.

Lihdſi atſkahrſchanai attihſtas ari juhtas. Jau pirmo deenu krehſlaino apſinu pawada ſinama juhtu noſkana, kurâ pahrſwars gan nepatikai. No ſchîs pirmatnejàs noſkanas jau pirmajâ gadâ attihſtas wisdaſchadakàs juhtas, arween wairak peeaugot patikai. Eeſahkumâ raudas ir weenigais iſteikſmes weids; pusgada wezs behrns raud jau wiſai maſ, wisleelais weenu ſtundu pa deenu. Pa tam jau eeraduſchàs daſchadas patikas iſpauſmes; wiſpirms tikai ſpoſchaks azu mirdſums, tad luhpu kaktu maſa zelſchanàs augſchup, duhzoſchas omulibas ſkanas, noteikti ſmaidi, ſkali ſmeekli un beidſot ſkalas gawiles un jautra tſchaloſchana. Diwos trijos mehneſchos behrni pahreet wiſu ſcho garo wirteni, ar to nonahkdami pee ihſti zilwezigâ, jo dſihwneeki ſmeetees neprot.

Daschadas top ari nepatikas ispausmes. No pirmà weenmuligà uāh uāh pehz daschàm nedelam isweidojas tik daschadas raudas, ka mahte war isprast, waj behrns raud aiſ ehstgribas, sahpem waj slahpjuma. Parahdas ari asaras. Masaka nepatika ispauschas, mutes kaktus nolaischot un bailigi, stihwi skatotees; leelati sihdoni jau waimanà un ehstgribu isteiz ar ham ham waj mam mam. Brihscheem tschaloschana peenem bahrschanàs noskanu. Bes tam nepatiku behrns israhda ari nost raujotees, slehpjotees no swescheem, dusmâs atpakal metotees, spihtê muguru stihwu sawelkot. Wisàm schìm ispausmes kustibam instinktiws rakstur̄s.

Ispausmes lihdsekìu daschadiba nahk no tam, ka bagataka tapusi pati juhtu dsihwe. No sahkta gala darbojas tikai wegetatiwàs jeb organu juhtas: issalkuma un paehduma juhtas, sahpes, slapjuma nepatika un wannas omuliba. Te peeder ari patika no pastwas kustinaschanas, schuhpuli waj uſ rokam schuhpojot, braukajot. Wehlak parahdas dusmas, ja issalkuma neapmeerina, leela kahre, pudeli eeraugot.

Organiskajàm juhtam jau pirmajos mehneschos peebeedrojas atskahrtuma un darbibas juhtas. Juhtekìu organi prasa darbibas; tos apmeerinot, eerodas patika. Behrns mihl skatitees sposchâs un kustoschâs leetâs; winam patihk klausitees zilweka runu, klusu dseedaschanu, spehleschanu, pulkstena tikschkeschanu, un tàpat patiku winam dod glaudi, uspuhsta dwascha. Wehl leelaka patika winam nahk, kad dabù dot waku tai energijai, kas lozekìos eekrahjusees: behrnam patihk kepurotees, spahrditees, tschalot. Un ja pascha darbiba dod patihkamus atskahrtumus, tad usnahk ihstas gawiles, rotalu preeks ar dewisi: jo trakak, jo labak. Otrajâ pusgadâ behrns dausa pa galdu ar wisu, ko dabù rokâ, un ir to teesu lihgsmaks, jo skalaks isnahk trokſnis. Bet pahrak stiprs kaireens (durwju sischana) dod nepatiku, nowed pat pee raudam. Nepatihkami ir ari tahdi eespaidi, uſ kureem behrns naw eerihkojees: pusmeegâ satruhkstas, ja winam tuwina gihmi. Satruhkstas ari, kad lihdsswaru trauzè,

winu wannà leekot, gultà apfehstotees, kur winsch gul, tà ka ta eelihgst. Atfkahrtumeem nofkaidrojotees, eerodas pasihschanas juhtas. Behrns lihgsmi apsweiz pasihstamus zilwekus un leetas. Treschajâ gada zeturksnî winam ir jau sawas leetas (klabikis, lelle), kuru pahrmainu winsch nogeed ar nepatiku. Daudſ behrni nenem sweschas pudeles. Nepatihkamas pasihschanas juhtas saistas ar ahrstu, masgajamo lupatu u. z. Pasihschanas juhtas saistas ne tikai ar atsewischkeem preekschmeteem, bet ar wisu apkahrtni. Kad sweschs eespaids pahrtrauz parasto atfkahrtumu kahrtibu, tad usnahk brihnischanàs. Otrajâ gada zeturksnî behrns jau beeschi brihnas. Ja atgadas kas pilnigi jauns, kam naw nekahda sakara ar parastajeem atfkahrtumeem, tad brihnischanàs dod palaikam patiku, ne wis bailes. Pirmajâ gadâ behrns nebihstas ne no uguns, ne no swehreem, ja tee dikti neruhz. Brihnischanàs dod nepatiku, ja wezi un jauni eespaidi sajuhk kopâ, tà ka pasihschanas juhtas naw ne apmeerinatas, ne ari pilnigi atstumtas. Behrns nespehj wairs orientetees, winam usnahk bailes. Ais tam behrns raud, sweschus zilwekus eeraugot: tee lihdsinas wezakeem, bet tomehr ir zitadi; tee ari runà, bet balss skan sweschadi. Tas pats noteek, ja pasihstama persona ilgaku laiku neredseta. Pirmà gada beigâs parahdas ari simpatijas juhtas. Ir starpiba, ka behrns peeglauschas mahtei un kà preezajas par paijam. Behrns brehz, ja wezaki plehschas, lai ari pa jokam. Bes tam winsch loti dewigs: bahsch sawu ehdamo ziteem mutê un preezajàs, kad tee ehd. Matu pluhkschana un bahrdas plehschana naw zeetsirdibas sihme, bet kerschanas instinkta rupja ispausme.

Audsinaschana pirmojâ gadâ.

Audsinaschanas noluhks ir isaudsinat jauno paaudsi wefeligu un skaistu, pilnigu meesâ un garâ. Pati augschana sahkas jau pirms dsimschanas, tad pat jasahkas ari audsinaschanai. Behrnam

ir teesiba prasit, lai winu laisch pasaulê wesel u. Sifilitiki, alkoholiki un garâ wahjee nedrihksi radit behrnus. Sabeedribas usdewums ir gahdat par to, lai toposchâs mahtes buhtu paehduschas un dsihwotu higieniskos apstahklos, tà ka behrnam nebuhtu japanihksi jau mahtes meesâs. Pirmajâ gadâ no wisleelakà swara ir sisiskà audsinaschana jeb kopschana.

Behrns jaaudsina tà, lai winsch isaugtu wesels, bes meesas truhkumeem, ar spehju atturetees pretim slimibam. Behrnam joattihstas kahrtigi, harmoniski un samehrigi ar sawu wezumu. Wesela behrna pasihmes ir leela galwa, ihsas rokas un kahjas, leelas un mirdsoschas azis, schirgta un maiga ahdas un matu krahsa, apala un guda meesa, elastiga ahda bes mateem, kahrpam un issitumeem, kustigi gihmja muskuli, schirgtas wispahrigâs kustibas un pareisa un kahrtiga wisu organu darboschanâs.

Jo nopeetna eewehriba peegreeschama behrna ehdinaschanai. Pirmajâs 24 stundâs behrnam baribas newajag. Pa leelai daļai tad mahtes kruhtîs peens wehl naw eeradees. Daudsi mehds dot behrnam zukura uhdeni. Tas ir ne tikai newajadsigs, bet pat kaitigs paradums, jo zukurs tikko peedsimuscha behrna eekschâs sazel nenormalas parahdibas. Ja behrns pahrak nemeerigs, tad ahrsti eeteiz dot drukku kahdas tehjas, kas masleet saldinata ar sacharinu. Otrajâ deenâ mahtei jau tikdaudz peena, ka behrns 24 stundu laikâ 2—3 lahgos war eesihsi 30—50 gr., treschajâ deenâ 3—4 lahgos ap 100 gr., bet zeturtajâ 4—5 reisês 150 180 gr. (150 gr. saeet parastajâ wihna glahsê). Pirmajâs tschetrâs deenâs behrns ikkatrâ sihdumâ dabû wisai mas peena. Ja kahdai mahtei no pat eesahkuma jau daudz peena, tad tai jasargajas no behrna pahrehdinaschanas. Behrna gremojamo organu weseliba prasa, lai pirmajâs deenâs winam dotu mas baribas. Pirmajâs 4 deenâs behrna swaram jamasinajas; pirmatnejo smagumu winsch atkal eeguhsi tikai desmitajâ deenâ.

Mahtei, kam sihdams behrns, jatur sawa meesa un wela wisleelakajâ tihribâ. Katrreis kruhtis gals nomasgajams ar tihras

wates pizinu, kas eemehrzets 3% borskahbes atschkaidijumâ, eekam behrnu leek pee kruhts.

Behrnam kruhts jadod ne agrak, kà 3 stundas pehz pehdejàs ſhdischanas; nekait eeturet pat 3½ – 4 stundas garus starpbrihschus. Ja sihst dod agrak, tad jaunà bariba kungi atrod preekschà wehl dalu no agrak usnemtàs. Masais kungitis tikdaudz schkidruma newar eetilpinat, kapehz behrns leeko dalu iswemj. Wemjot kungis raustas tà, ka ismet neween leeko, bet wisu sawu saturu, pat jau pussagremoto. Isnahk tà, ka beeschi ehdinot, behrns galu galâ dabù par mas baribas un swarâ nepeeaug. Lihds ar to wahjinajas ari kunga gremoschanas spehja. Tapehz behrns ehdinams ne agrak, kà pehz 3 stundu starplaika. Ja behrns aismidsis, tad winsch naw modinams us sihdischanu, isnemot wakarâ pirms gulet eeschanas. Nakts meers usnemams stingri noteiktâ laikâ. No pulksteens 10 waj wakarâ lihds 6 rihtâ behrnam ehst naw jadod, lai mahte dabutu isguletees un waretu atpuhstees ari behrna wehl nestipree gremojamee organi. Jo no sahkta gala pee tahdas kahrtibas peeturas, tad behrni drihsi peerod nakti pahrgulet meerigi. Tahdâ kahrtibâ behrns noteiktos laikos dabù pa deenu 6 reises ehst, kas pilnigi peeteek.

Waj behrns pareisi ehdinats, to rahda wina peeaugschana swarâ. Normals behrns otrajâ nedelâ ikdeenas peeaug pa 10 gr., treschajâ un zeturtajâ nedelâ pa 30 gr., otrajâ mehnesi pa 30 gr., 3. un 4. mehnesi pa 25 gr., 5. mehnesi pa 20 gr., 6. un 7. mehnesi pa 17 gr., 8.—10. mehnesi pa 14 gr. un 11. un 12. mehnesi pa 13 gr.

Behrnu newar swehrt ar besmeru, bet schim noluhkam leetojami ihpaschi swari. Jaraugas us to, lai swerot weenreis nebuhtu behrnam wairak drehbju, nekà otrreis.

Ja mahtei deesgan peena, tad katra zita bariba ir kaitiga. Nedot ne putrinu, ne zepumu, ne zita ka! Jt mass behrns newar sagremot miltu ehdeenu, tapehz no teem winam nahk sarnu eekaisums, daudsreis ar nopeetnàm sekam. Daudz mahtes sawus behrnus ar kruhti ween war paehdinat 9 mehneschus, pat weselu

gadu un wehl ilgak. Bet pa leelakai dalai mahtes kruhts fahk isſihkt jau jau ap pusgadu: behrns fahk bahlet, ſwarâ nepeeaug, ir nemeerigs jau tuhlin pehz ſihſchanas, jo naw dabujis paehſt. Daſchàm mahtem peena behrnam fahk peetruhkt jau agrak. Tahdos gadijumos jadod papildu bariba, neatraujot ari kruhti wismaſ lihdſ pusgadam. Papildu baribu war dot waj nu katrreiſ pehz ſihdiſchanas, waj ari daſchâs ehdamâs reiſês kruhts weetâ. Par wislabako leeko baribu ſkaita gows peenu, ko eeteizams nemt ne no weenas gows, bet no wiſa ganamà pulka. Peens nowahrams, eewehrojot wisleelako tihribu. Loti tihra jatur ari pudelite un ſihſchamais knupitis. Lai gows peenu peemehrotu mahtes peenam, tad tas atſchkaidams ar uhdeni un ſaldinams ar zukuru. Deenas porzijai (6 lahgos iſehdinot) uſſtahdita ſekoſcha tabele:

1.	deenâ	25	gr.	peena,	75	gr.	uhdens,	5	gr.	zukura,
2.	„	35	„	„	100	„	„	6,5	„	„
3.	„	50	„	„	150	„	„	10	„	„
4.	„	75	„	„	225	„	„	12	„	„
7.	„	100	„	„	300	„	„	15	„	„
10.	„	140	„	„	360	„	„	17	„	„
14.	„	170	„	„	330	„	„	18	„	„
21.	„	220	„	„	380	„	„	20	„	„
28.	„	240	„	„	410	„	„	20	„	„
6.	nedelâ	270	„	„	430	„	„	23	„	„
8.—9.	„	300	„	„	450	„	„	25	„	„
12.—13.	„	400-500	„	„	500	„	„	30	„	„
15.	„	600	„	„	400	„	„	22	„	„
20.	„	750	„	„	250	„	„	12	„	„
23.	„	875	„	„	125	„	„	6	„	„
26.	„	1000	„	„	—	„	„	—	„	„

Ar kruhti, kà jau teikts, daſchi behrni war iſtikt wiſu gadu, beſ zitas baribas. Bet ja leeto gows peenu, tad pusgadu wezam behrnam war ſahkt dot beeſputrinu (peens un ſmalki ſagruhſta grauſdeta maiſe [zwibaki] waj behrnu milti, rihſa, manna). Ja.

reiſ pa deenu dodot, behrns diwu nedelu laikâ ſcho baribu labi panes, tad 7. mehneſcha beigâs winam war dot jau tela, aitas, wiſtas waj leellopa galas buljonu. Tas naw ſewiſchki wahrams, bet atſmelams beſ taukeem no pusdeenas ſupas, kurâ wahriti burkani, kartupeli un zitas ſaknes. Buljons behrnam dodams ar manna putraimeem waj rihſu. 8. mehneſi war pehz peena dot ſuhkat maiſes garoſu, lai ſahk darbotees peena dſeedſeri, kas ſawukahrt weizina gremoſchanu. Pee ſupas war peemaiſit olas dſeltenumu, no ka behrna organiſms eeguhſt dſelſi un ſofforu. Iſmehginajuma pehz, pirms waj pehz ſupas war dot jehlas waj mihkſti nowahritas olas dſeltenumu, ſamaiſitu ar zukuru. Pat no 4. mehneſcha ſahkot, behrni jau panes auglu ſulas, 8. mehneſi putrinas no burkaneem, kartupeleem, puku kahpoſteem, bet pirmâ gada beigâs ſmalki ſamaltu gaiu un zeptus nomiſotus auglus. Dr. Gernsheims behrneem uſſtahda ſchahdu ehdeenu karti:

Gadu wezam:

6—6½ rihtâ 250 gr. ſwaiga peena,
10—10½ „ beeſputru no 100 gr. peena un 1 zwibaka,
2 deenâ 120—150 gr. buljona, 15 gr. galas, 15 gr. rihſa waj kartupelu,
5½ „ 1 olas dſeltenumu ar 65 gr. zukura, 150 gr. peena,
9 wakarâ 250 gr. peena.

1½—2 gadu wezam:

7 rihtâ 250 gr. peena ar baltmaiſi,
10 „ 1 mihkſtu nowahritu olu, ⅛ litra peena ar baltmaiſi,
1 deenâ 150 gr. ſupas, 40 gr. galas, 10 gr. maiſes,
4 „ 250 gr. peena ar zwibakeem,
7 wakarâ 5 ehdamas karotes manna waj rihſa beeſputras.
Otrâ gada beigâs war jau dot ſalus nomiſotus auglus.

Tikpat ſwariga kâ bariba ir ari tihriba. Tiklihdſ behrnu nonem no mahtes, winu maſgâ. Uhdens nedrihkſt buht ſiltaks par 28° R., tas ir apmehram meefas ſiltums. Uhdens jamehri ar termometru; uſ roku, elkoni u. t. t. newar palaiſtees. Pirmajâ gadâ behrns jamaſgâ ikdeenas, otrajâ ik pahrdeenas. Maſgaja-

mais trauks turams wisleclakajà tih·ibà un tas naw leetojams nekahdam zitam noluhkam. Tajà nedrihkst masgat ne behrna autinus, ne mahtes welu, ne ari zitu ko. Pehz behrna nomasgaschanas trauks ismasgajams ar salajàm seepem un fusekliti un glabajams apgahsts us mutes. Ja behrnu masgà ar suhzekli, tad tas ikreis pehz tam isskalojams no seepem un wismas 5 minutes wahrams. Gihmischa masgaschanai nemams tihrs uhdens emaljetà trauzinà, kas turams tikai schim noluhkam. Gihmi eeteizams masgat ar hidroskopiskas wates pizinu, kura pehz leetoschanas metama projam. Azis jaismasgà ar zitu wates pizinu un nowahritu uhdeni, welkot wates pizinu pa plaksteeneem us deguna pusi un istihrot eekschejos azu kaktus no netihrumeem. Azu masgaschanai jatur saws ihpaschs trauzinsch. Ik katru reis naw wajadsigs muti ismasgat. Behrns uhdeni turams sahkumà ne ilgak par 5 minutem, no zeturtà mehnescha sahkot 10 minutes. Jstabai, kur behrnu masgà, jabuht 14° R. siltai. Wislabakais laiks behrnu masgat ir pirms ehdinaschanas ap pusdeenas laiku; agrak kà 2 stundas pehz ehschanas behrnu nedrihkst masgat. Nomasgats behrns eetinams eepreeksch sasildità, puhkainà segà un us galda nosusinams. Susinot ahdina naw jabehrsch, bet sega tikai japeespeesch pee ahdas. Nahstinas un austinas jaistihra ar eesmà sagreestu wates gabalinu. Tàs weetas, kuras mehds issust, kà kakla krokas, padukes, paslehpenes un pakala, „jaeepuderè“ ruhpigi, bet ne pahrak beesi. Schim noluhkam neder ne likopodijs, ne ari kahdi milti, kas paschi puhst, bet gan smalki sabersti baltee mahli (bolus alba), kuri ir lehti, aissargà issuschanu un dseedè issutumus.

Ar uhdeni noruhdinat behrnu war eesahkt jau 8. mehnesi. Nomasgatu behrnu no plata trauka aplej ar drusku wehsaku uhdeni. Eesahkumà nem tikai weenu gradu wehsaku nekà masgajamais uhdens; pehz 4 nedelam aplejamais uhdens war buht wehl weenu gradu wehsaks nekà masgajamais. Pehz pirmà gada pats masgajamais uhdens war paseminatees lihds 24° R., bet aplejamais nedrihkst buht wehsaks par 20° R. Apleh-

juma ilgums 3—5 minutes. Otrs noruhdischanas lihdsekliš ir noberseschana. Ta isdarama wislabak wakaros pirms pehdejàs ehdinaschanas. Ar suhzekli waj wates piku nobersch muguru, kruhtis, wehderu, kahjas, rokas un gihmi, nemot no eesahkuma 24° R. siltu uhdeni un tad arween wehsa'u lihds 15° pirmà gada beigàs. Versejot uz katras weetas 3—4 reises weegli jausspeesch un tad wisa meesa janoslauka mihkstà palagà. Gaisa noruhdischana jaeesahk tuhlin pehz dsimschanas. Behrna istaba nedrihkst buht siltaka par 14½° R. Stiprus behrnus, peenahzigi apgehrbtus, jau 3. deenà war nest ahrà, ja ahrà wismas 10° silts, 4. nedelà peelaisch jau behrnu ahrà nest waj ratinos isbraukt, ja naw aukstaks par 4° R. No eesahkuma pastaigajeens ilgst ihsu laiku, tad top arween garaks, pat lihds pahra stundam. Wezakus sihdainischus nes ahrà pat neleelà aukstumà saules apspihdetàs weetàs un uz ihsu laiku. No 4. nedelas sahkot behrnam war laut 1—5 reiz deenà plikam paspirinatees, katru reiz 2—3 minutes un wehlak ilgak, ja istabas temperatura naw semaka par 12° R. Tad gaiss dabù eedarbotees teeschi uz paschu meesu un ta mahzas kustotees aissargatees no wehsuma.

Ari apgehrbu war ismantot behrna noruhdischanai. Apgehrbs issargà meesu no siltuma saudejuma un no aukstuma eespaida, bet tas nedrihkst meesu sakarset un trauzet ahdas elposchanu. Apgehrbu gatawojot, naw jaraugas uz modi un uz lepnumu, bet tikai uz leetderibu. Kreklinsch behrnam sneedsas lihds paslehpenem, peedurknes lihds plaukstas sahkumam; uz muguras tas saseenams ar lentitem. Kreklinsch schujams no mihksta audekla waj no kokwilnas drehbes. Kreklinam pahri nahk jazina. Peemehrojotees gada laikam, ta nemama adita waj austa, wilnas waj kokwilnas. Ari ta uz muguras saseenama. Meesas apakschejo dalu eetin autinà, kursch salikts stuhrenisku uz pusemgaro pusi apnem ap guhscham, bet taisno stuhri isnem no pakalas pa kahjstarpu uz wehderu. Tam pahri wehderu un kahjas eetin otrà tschetrstuhrainà autinà. Wirs ta nahk waska drehbes gabals (25 cm. kwadratà), lai slapjums nespeestos zauri. Pahri waska

drehbei nahk wilnas waj kokwilnas sega (1 kwadratmetru leela), kurâ eetinams wiss behrna stahws un kura saspraušchama ar 3 droschibas adatam tà, ka kahjinam atleek swabada telpa brihwi kustetees. Jostas naw wajadsigas, jo tàs nedod atbalsta mihkstajam mugurkaulam, bet meesu soschnaudsot trauzè eekscheso organu darbibu un kawè roku un kahju attihstibu, tàm nelaujot kustetees. Behrna neschanai noder maisinsch, kursch sastahw no diwàm dalam: no matrazischa un plahni watetas segas. Behrnu usleek uz matrazischa un lihds padusem apsedz ar segu. Matrazischam abâs pusês peesceetas lentas, kuras wirsû saseen, tà ka wiss turas zeeschi kopâ. Tahdâ eetinumâ behrnu war nest ahrâ tani pat uswalkâ, kahds tam istabâ. Kad behrns jau sehsch, tad nehsajama maisina weetâ nahk swahrzini (kleitite), kureem jasneedsas pahri kahjinam. Istabâ behrns turams ar pliku galwinu; ahrâ nesot winam jausleek parastà zepurite no audekla waj wilnas drehbes, peemehrojotees gada laikam. Ja ahrâ ehnâ ir pahri par 13½° R. silts, tad zepurite nonemama, lai gaiss peekluhtu galwinai. Kad behrns jau sleenas kahjâs, tad swahrzini taisami ihsaki un kahjinâs jaauj mihksti sahbazini (bes papehscheem) waj pastalinas. Behrna uswalku papildina preekschautinsch, kursch jazinu un kreklinu aissargà no saslapinaschanas. Behrna wela un autini eemehrzami tihrâ uhdeni un ½ stundu wahrami salo seepju kausejumâ, pehz kam masgajami, skalojami un saulê schahwejami. Nekahdâ sinâ welu nedrihkst ne masgat, ne schaudet behrna istabâ.

Behrnam par gulu weetu war noderet gultina, gross, ratini. Schuhpulis galigi atmetams; eemidsinot ratinus nedrihkst ne braukat, ne schuhpot. Wislabak, ja behrnam ir sawa gultina ar trelineem, no kuras winsch newar iskrist, kad sahk sehdet un stahwus sleetees. Gultinâ leekams juhras sahlu matrazis waj seena (ari salmu) maisinsch, apklahts ar wasku drehbi un wirs tàs ar palagu. Atsperu matratschi un duhnu spilweni pilnigi leeki. Pagalwi leekams plahns, schaurs sirga spalwu spilwentinsch waj seena maisinsch. Par apsegu peeteekoschi siltâ istabâ nemama wilnas sega, kurai jasneedsas lihds plezeem un jaatstahj

walâ gihmis. Ja istaba wehsa, tad gulu weeta eepreeksch saslidama ar karsta uhdens pudeli, kura naw atstahjama gultâ, kad behrns tani eelikts. Par gultinas aiskareem pret deenas gaismu wismoderigaka gluda masgajama drehbe bes nekahdeem isrotajumeem.

Behrna gulta eeweetojama tahdâ istabâ, kuras blakus telpas wehdinamas ar zaurwehju. Istabâ newajag isklaht paklahjus (tepikus), ne ari turet tahdas leetas, kas sakrahj putekkus. Grihdu wislabak pahrklaht ar linoleumu; seenàm jabuht sausàm, to apakschdalam masgajamàm. Durwim un logeem zeeschi jaaisweras, un tos nedrihkst reisè atwehrt, ja behrns ir istabâ. Istabai jabuht peeteekoschi leelai, bes leekàm mebelem, un wiss tani jatur wisleelakajâ tihribâ. Sabojatais gaiss naw uslabojams ar smarschigàm sahlem, bet ar swaigu gaisu. Behrna istabâ newar pihpet, ne ari turet smarschojoschas pukes.

Otrajâ pusgadâ behrns dabù sawu krehslu. Tagad ijgatawo tahdus behrnu krehslus, kuri weegli pahrwehrschami par galdu ar solinu. Pirmà gada beigâs, kad behrns sahk mahzitees staigat, winam war eerihkot maneschu uo tschetreem ap 50 cm. augsteem trelineem. Maneschas grihda pahrklahjama ar segu. Maneschâ behrns war darit, ko ween grib, war mahzitees kahjam eet pehz sawas dsinas un saweem spehkeem. Kad behrns jau sehd, tad winu wairs nenes gulus, bet sehdus. Janes pahrmainus us labàs un us kreisàs rokas, lai behrna mihkstais mugurkauls neisleezas us weenu pusi un lai behrns dabù zilat un wingrinàt abas rozinas.

Eewehrojama parahdiba behrnibâ ir sobu nahkschana. Normalam behrnam pirmee sobi (abi widejee apakschsobi) parahdas 7.—9. mehneschos; ir gadijumi, ka schee eerodas jau 5. un 6., pat 4. mehnesi. Apmehram 6 nedelas wehlak, ahtri zits pehz zita isnahk wisi 4 augschejee preekschsobi. Starp 12. un 15. mehnesi aug treschâ sobu grupa: 4 preekschejee dserokschni un abi sahnu apakschejee preekschsobi. Ap otrâ gada widu isnahk azu sobi un otrâ gada beigâs otree dserokschni. Sobu nahkschana ir dabisks prozess, kam normali japaeet bes nekahdàm blakus parahdibam,

bes drudscha, klepus, sabojata wehderina, krampjeem u. tl. Daudſ ja parahdas weegls mutes glotahdas eekaisums, neleeli gremojamo organu trauzejumi un nemeerigums. Ja behrns sobu dihgschanas laikâ saslimst zikneziſ nopeetnak, tad slimibai ziti eemesli un ta ahrstejama tikpat ruhpigi un nopeetni, kà kura katra zita slimiba zitâ laikâ.

Par behrna garigo audsinaschanu pirmajâ gadâ runajot, jasaka, ka „wislabakà audsinaschana ir, ja nemaſ neaudsina“. Ar to teikts, ka peeauguschee nedrihkst ar rupju roku grahbt eekschâ behrna maigo gara spehju attihstibâ; tàm jaattihstàs paschàm, behrnam jaaug pascham. Nost drefuru un dihdischanu! Pilnu walu augoscham behrnam. Bet ar to naw teikts, ka audsinatajam jabuht mehmam behrna attihstibas leezineekam. Ne, winam wehrigi jaseko, kà behrns attihstas, atlaujot peenemtees wisam, kas normals un weseligs, un behrnu issargajot no wisa, kas waretu kaitet wina meesai un garam. Lai to eespehtu, tad audsinatajeem wispirms jaaudsè pascheem sewi. Tikai noteiktas un gaischas personibas ar stingru ratsturu spehj isweidotees par ihsteem audsinatajeem.

Daudſ kas panahkams peeradinaschanas zelâ. No pat eesahkuma behrns peeradinams pee tihribas. Tihrs gaiſs, tihra meesa, tihra wela un drehbes, tihra wisa opkahrtne arween un wisur! Ar to panahks, ka augoschais zilweks tikai tihribâ jutisees omuligs, un meesas tihriba zeeschi saistas ar gara un sirds schkihstibu. No pat sahkta gala behrns peeradinams ari pee kahrtibas. Stingri noteiktâ laikâ dot ehst, masgat, likt gulet! Behrna ehstgribai nelaut peeaugt lihdſ issalkumam un nowest behrnu lihdſ brehzeenam! Ja behrns nogidìs, ka brehkdams war sasneegt, ko wehlas, tad winâ radisees pamats daschadàm kaprisem (nikeem). Eepreeksch paredsot behrna wajadsibas un tàs ihstâ laikâ apmeerinot, kaprisem israujſ saknes. Paredsamas ari zitas fisiologiskas wajadsibas, un behrns jau pirmajâ gadâ peeradinams tàs apmeerinat sinamâ stahwokli un noteiktos laikos. Wisu noteiktâ laikâ un noteiktâ weetâ! Tam leelisku praktisku

noſthme; beſ tam ar paradumeem ſpehzinajas un wingrinajas griba. Un gribu ſpehzinat ir weens no audſinaſchanas wiſpirmakajeem uſdewumeem. Behrna griba peeaug ſtipra tikai tad, ja tai buhs atbalſts ſtiprâ audſinataja gribâ. Kas aiſleegts, tas aiſleegts arween un wiſos apſtahklos; kas atlauts, tas atlauts beſ eerobeſchojumeem. To war panahkt tikai tad, ja audſinataju ſtarpâ walda ſtingra noteiktiba un weenprahtiba wiſos jautajumos, kuri atteezas uſ behrnu un ta audſinaſchanu. Nekas tà nemaità behrna rakſturu, kà audſinataju neweenprahtiba audſinaſchanas panehmeenos, kad weens aiſleedſ to, ko otrs atlahwis, un otradi. Schahdos apſtahklos behrns eemaniſees arween panahkt ſawu, un ſtingra rakſtura weetâ eeguhs kapriſes. Tas pats noteek, ja daſchos gadijumos atkahpjas no peenemtàs kahrtibas. Mums wiſeem ſinams, ka behrni ir daudſ nerahtnaki, kad mums weeſt. Maſee eegaumè un iſmanto to, ka weeſu klahtbuhtnê wineem atlauj to, kas zitadi aiſleegts. Tàpat behrni prot ſawâ labâ iſmantot wezaku wahjibas, ar peeglauſchanos un mihlinaſchanos iſwedot ſawas eegribas. Wezakeem daudſreiſ jaſanem wiſs ſawa rakſtura ſtingrums, lai atturetos pretim mihluliſcha glaudeem un ſkuhpſteem un paliktu pee ſawa.

Aplam buhtu domat, ka behrnam wiſs kas aiſleedſams. Pawiſam otradi: jo maſak aiſleegumu, jo labak, eewehrojot wehl to, ka aiſleegumeem jabuht kategoriſkeem. Kas war buht wehl nelahdſigak, kà arween un wiſur behrnam uſſaukt: „tà newar“ un „tà newar“. War wiſu, kas nedara kaites. Behrnam pehz wiſa ka jatwer, wiſs kas jaaptauſta. Dſihwes gudribu winſch mahzifees, pee tam kahdreiſ ſadedſinadams pirkſtus. Leetas bojat, ſaprotams, winam laut newar. Bet winam jaeepaſihſtas ari ar plihſtamàm leetam. Tàs war aptauſtit mahte kopâ ar behrnu, tam iſſkaidrodama, ka newar ſiſt, newar ſweeſt — plihſis. Schahdu iſſkaidrojumu ſaturu behrni nojauſch loti agri.

Paiju daudſums un daſchadiba ir no launa. To newajadſibu un nederigumu behrns pats peerahda, tàs ſaplehſdams. Ja ſaplehſto paiju weetâ dod arween javnas, tad behrns ar katru

no tàm rotalojas tikai ihsu laiku, ar ko rodas pamats isklaidetai usmanibai. Peeteek ar pahra stipràm paijam, peem. klabikiti, bumbu. Tàs arween ziladams, grosidams, swaididams un spaididams, behrns peerod koncentret usmanibu un mahzas paskht preekschmetus. War eeteikt paiju weetà behrnam dot neplihstamus wispahr leetojamus preekschmetus (karoti, weseru, wahli un tl.), lai winsch eepasihstas ar teem.

Nemas naw wajadsigs, ka arween pee behrna kahds buhtu klaht. Weentuliba behrnam nahk par labu. Kad behrns sahk zilat rozinas un kahjinas, tad jadod winam wala, ar tàm pamatigi eepasihtees. Lai winsch aprod ar sewi, peerod pee patstahwigas darbibas un negaida arween palihdsibas un laika kawekla no ziteem. 10 mehneschus wezs behrns war sehdet sawà maneschà, ja winam dod dehlischus, kluzischus un masus saimneezibas daiktus. Winsch tur war ussleetees un mahzitees stahwet, war pamatigi apskatit katru leetu, kas nahk winam rokà. Behrns pusstundam war nodarbotees ar glahsi, karoti waj seetinu, to grosidams, no wisàm pusem satwerdams, pee mutes, azim, peeres peespeesdams, ta skanà klaussidamees. Raugat winam to atnemt, tad redsesest, ka winsch pret to protestè.

Ar behrnu jarunà arween laipni un mihligi. Nepazeetiba isaizina nepazeetibu un bargums kaitina. Wajag saudset behrna maigo indiwidualitati un arween eedomat, ka winsch naw maswehrtigaka, bet wezakeem lihdswehrtiga waj wehl augstaka buhtne. Mihlam, laipnam wahrdam behrna gars arween peeejams. Un kahds meistars winsch waibstu ispratnê! Kà pehtoschi skatàs azis, ja juhtas aisskahrts, puhledamees isprast, waj ar winu joko jeb waj domà nopeetni! Peeteek mihliga smaida, lai winsch taptu atkal jautrs un sahktu atkal smeetees.

Debeschkigee behrna smeekli! Tee weizina wesselibu un ir labakais lihdseklis garigai audsinaschanai. Wesel igi skali smeekli weizina elpojamo un gremojamo organu darbibu, ustur wesselu nerwu sistemu, audsina jautru sabeedrisku raksturu. Behrna jautcriba aistaupa apteekas spehzinamos lihdseklus. Tadehl jaruhpejas,

lai behrns buhtu allasch jautrs. „Jautriba nekad newar buht pahrmehriga, jo ta allasch nahk no laba; turpretim skumjas war buht pahrmehrigas, jo tàs nahk no launa“; schee Kanta wahrdi jaatgahdina wiseem, kas newar panest skalus behrnu smeeklus. Saprotams, behrnu nedrihkst smihdinat mahkslìgi, winu kutinot, bet tas jau nemas naw wajadsigs. Ja wesels behrns naw noguris, ir paehdis un ja apkahrtne jautra, tad winsch arween buhs jautrs. Un tadehl audsinatajeem wajag buht jautreem. Esseet jautri sawu behrnu, brahlu, mahsu un audseknu labâ! Puhlatees usjautrinàt ari nomahktos un behdigos behrnus! Smeekli ir weseliba, un jautra behrniba nodroschina jautrus, sabeedriskus wihrus. Kam jautrs gara stahwoklis, tam nekas nespeesch sirdi un tas nekremt ne sewi, ne sawus lihdspilsonus. Esseet jautri un audsineet sawus behrnus mihlestibas un jautribas gaisâ; tad tee isaugs laimigi. Un kas laimigs, tas ir ari glihts, mihlsch un sirsnigs. Lai par tahdeem isaugtu juhsu behrni, esseet ar wineem allasch jautri!

Runas attihstischanàs.

Pirmà gada beigâs behrns jau eekarojis telpu un sahk wingrinatees runâ, lai eeguhtu lihdsekli eekarot sawu apkahrtejo garigo pasauli. Meesas augschana top gausaka: behrns garumâ peeaug pirmajâ gadâ 23—25 cm., otrajâ tikai ap 10, treschajâ 8, zeturtajâ 6 cm., bet swarâ pirmajâ gadâ par 5,5—5,8 kg., otrajâ tikai 2,5, treschajâ un zeturtajâ pa 1,5 kg. Pirmajâ weetâ nostahjas garigà puse. Un jabrihnas, zik loti daudz behrns eeguhst turpmakajos trihs tschetros gados. Peeauguscham loti gruhti eemahzitees kahdu jaunu walodu, bet behrns itkà eeaug sawas apkahrtnes walodas un 4 waj 5 gadus wezs buhdams saprot wisu un war isteikt wisu, kas winam sakams.

Behrns fahk runat tad, kad pirmo reis ar skanam isteiz kautko apsinigi. Raudadams un tschalodams winsch jau eepreeksch gatawojas us runaschanu. Sagatawoschanàs laikmetâ war isschkirt 3 pakahpes: tschaloschanu, echolaliju un walodas saprafchanu. Daschadas runas skanas behrns sawâ nodabâ tschalot sahk jau 4.—7. nedelâ. Dsina nodarbinàt sawus runas organus ir tik stipra, ka behrnam nemas naw wajadsigs pascham dsirdet sawas isrunatàs skanas: kurli behrni tschalo gluschi tàpat kà dsirdigee. Bet dsirdigajeem rodas sakari starp dsirdeto un isrunato skanu, ka kurlajeem truhkst. Otrajâ pusgadâ behrni sahk atdarinàt dsirdetos trokschnus un preekschâ teiktàs skanas. Schi skanu atdarinaschana jeb echolalija wehl naw runa, bet behrni ar to wingrinas skanu un skanu kopu isrunâ un ritmâ. Tomehr atgadas jau ari tahdas skanu kopas, us kuràm behrns atbild ne atdarinadams, bet sinamu darbibu isweſdams, peem. us jautajumu: „zik leels tu esi?“ zel abas rokas augschâ, waj greeschas us tàs personas waj leetas pusi, kuras wahrdu min, taisa pitsch patsch u. tl. Behrns saprot runu. Tà behrns tuwojas runai pa trim zeleem: tschalodams, skanas atdarinadams un dsirdeto saprasdams. Tschalodams behrns jau agri isrunà wahrdu mamam, ar to ispausdams ehstgribu waj ilgas; par runu schi skanu kopa top tad, kad winsch ar to apsihmè mahti waj zitu personu waj leetu. Tàpat behrns jau daudskahrt atkahrtojis preekschâ teiktos anna, papa, tata; par runu tee top, kad behrns tos teikdams skatas us mahsinu, tehwu u. t. t. Treschkahrt, behrns jau saprot tiktak nosihmi, jo skatas arween us pulksteni, kad scho wahrdu dsird. Tiklihds behrns pats to isrunà, tas tuhlin jau ir runa.

Meitenes pa laikam ir tschaklakas runatajas, nekà sehni. Daschas sahk runat jau treschajâ gada zeturksnî, ziti behrni ap gada mainu, leelakà daka pat tikai peektajâ zeturksnî. Bet naw jaustrauzas, ja ari 1½ gada behrns wehl nerunà: gan eemahzisees runat ari winsch. Truhzigâs schkirâs wezakeem naw walas nodarbotees ar behrneem: tee sahk runat wehlak un gausak runa

eet uſ preekſchu. Jaunakee behrni eemahzas ahtrak runat, jo wezakajos brahlos un mahſâs wineem ir wislabakee walodas mahzitaji. Runas attihſtiba neweenam ne-eet weenmehrigi uſ preekſchu: ſtraujeem attihſtibas laikmeteem ſeko uſ weetas ſtahweſchana, pee kam daſchbrihd behrni aiſmirſt pat tos wahrdus, kurus bij jau eemahzijuſchees. Wiſpirmak behrns ſaprot to perſonu un leetu noſaukumus, kas atrodas ap winu, kà ari wiſparaſtako darbibu wahrdus. No apkahrtejàs runas mudſchekla behrns iſlaſa nedaudſ wahrdu, kurus winſch peeſawinas, tos ſapraſdams un iſrunadams; pee tam winſch wairak wahrdu ſaprot nekà pats iſrunà. Schi ſawadiba zilwekam paleek uſ wiſu muhſchu: ari mehs leetojam daudſ maſak wahrdu nekà ſaprotam, laſidami waj preekſchneſumâ klauſidamees.

Behrna pirmajai runai maſ weenadibas ar tautas walodu; wina ſatur daudſ tahdu wahrdu, kuru peeaugufchee neleeto. Tam par eemeſlu, pirmkahrt, iſrunas gruhtibas. Behrns katrâ balſeenâ pa laikam leeto tikai weenu lihdſſkani. No tam paraſtee wahrdi behrna mutê ſakroplojas (Berta — deda, bilde — bide, Karlis — tale, taje). No patſkaneem wisbeeſchak leetojami a un e, no lihdſſkaneem luhpu ſkani (b, p, m) un ſobu ſkani (d, t, n); augſchleju ſkani (k, g) un ſchnahkuli wehl par gruhteem. Otrkahrt, behrneem patihk tahdi wahrdi, kuru ſkanai un ſaturam zeeſchs ſakars. Tautas walodas wahrdeem pa leelakai daļai tahda ſakara wairs naw; tee ir tikai peenemti ſimboli. Peem., wahrda suns ſkanai tikpat maſ atteezibas uſ apſihmejamo dſihwneeku, kà wahrdeem: собака, Hund, chien. Zita leeta ar wahrdu wauwau; tas iſker weenu no wisuſkrihtoſchakajàm atſkahrtuma daļam un ir dſihwneeka dabiſkais ſimbols. Dabiſkajeem ſkanu ſimboleem uſ behrnu pawiſam zits eeſpaids, nekà peenemtajeem wahrdeem, jo ſkanu atdarinajuma dſina behrnu wedina dſirdetàs ſkanas atkahrtot, no kam zelas wahrdi: muh, wauwau, beh, ņau, brr, tiktak u. z. Zita dabiſko ſimbolu grupa rodas no ſkanoſchàm iſpauſmes kuſtibam. Pirmàs raudu ſkanas uäh faſtingſt par wè un pahreet tautas walodà; pirmatnejà reebuma

skana äh top par behrna walodas ihstu wahrdu. Sobu skaneem peemiht aisrahdoschs raksturs: te ir tikpat dabisks norahdijums, kà pirksta isteepschana. Skanu kopai mamam ir diwkahrscha ispausmes nosihme. Otrajâ pusgadâ ta beeschi atskan kà waimanu un ilgu ispausme, mahtei promejot, pudeli ceraugot un tuhlin nedabujot u. t. t. Bes tam schìs skanas pawada ehschanu un dsirdamas pat no leelakeem behrneem. Tapehz naw nekahds brihnums, ka schi „mihlestibas un bada" sihme sastingusi par to personu nosaukumu, kuras schìs prasibas apmeerina: mama, emma (amma). Schad un tad nowehrots, ka behrns pats skanu atdarinajumu waj dabisko ispausmes skanu paaugstina par wahrdu. Sternu Günters lampas apsihmejis ar fff (uguns nopuhschanas skana); Hilde koka dsirnawinas saukusi errr. Daschi behrni par wahrdeem leeto keramàs skanas ham, am (ehst). Palaikam behrni paschi neteek pee wahrdu radischanas, jo apkahrtne wineem peedahwà jau gatawus wauwau, beh un muh.

Pirmee behrnu runas wahrdi naw eerindojami neweenâ gramatikas wahrdu schkirâ. Ahreji wini lihdsinajas leetu wahrdeem un sajutumu skanam, bet ihstenibâ ir newis wahrdi, bet weseli teikumi. Ar weenu un to paschu wahrdu masais runatajs war isteikt daudz ko. Mama naw wis tulkojams weenkahrschi „mahte", bet „mahte, nahz!" — „mahte, palihdsi!" — „mahte, dod man", — „mahte, nem mani klehpi!" u. t. t. Balss nokrahsa, waibsti un azumirkla stahwoklis peeschkir weenai un tai paschai skanu kopai daschadu nosihmi. Weenwahrda teikums behrnam tik parozigs un noderigs, ka winsch labu laiku nejuht wajadsibas leetot teikumâ wairak wahrdu.

Atdarinot behrns mahzas jaunus wahrdus; bet atdarinadams winsch wahrdus sakroplo: garus wahrdus sarauz, islaisch un pahrmaina lihdsskanus. No apkahrtnes runas winsch pats israugas tos wahrdus, kureem wina gars nogatawojees, un neatkahrto wis skalak isrunatos waj beeschak dsirdetos. Brihwa islase atteezas ari us tàm personam, no kuràm behrns mahzas runat. Jo tuwak paraugs stahw atdarinatajam, jo sekmigak weizas

atdarinajums. Jaunakee behrni wiswairak mahzas no faweem wezakajeem brahleem un mahfam, dwihni weens no otra. To skaidri redsam pee wahrdina „es“ leetoschanas. Pirmee behrni, tikai peeauguscho starpâ augdami, ilgi sewi sauz wahrdâ. Bet pulzinâ augdams, behrns tik beeschi dsird dsihwo „es, es, es ari“, ka drihsi ween eemanas scho wahrdu pareisi leetot. Interesanta islase tur, kur behrna apkahrtnê runà wairakas walodas. Winsch wairak peekeras weenai, bet nesajauz daschadàs walodas un sin, kahdâ walodâ ar kuru katru personu jarunà. Behrna paschdarbiba parahdas ari j a u n d a r i n a j u m o s. Peedsihwojumi un isteiksmes wajadsiba peeaug ahtrak, nekà atdarinajuma zelâ eeguhtais wahrdu krahjums. Behrns atwasina pats jaunus weidus un pat wahrdus pehz wezeem paraugeem, peem. ehdit, nesit (ehst, nest).

Neapsinigas gadijuma runas laikmets ilgst apmehram pusgadu. Tad nahk luhsums: behrns tumschi nojausch walodas nosihmi un winam mostas griba to eemahzitees. Nahk apsina, ka katrai leetai ir saws wahrds, un sahkas jautaschana pehz leetu nosaukumeem. Daschs behrns $1^1/_2$ gada wezumâ neapnikdams rahda un prasa: „tas? tas?“ un wahrdu nemas neatkahrto. Bet pehz kahda laika winsch leetas pats nosauz: „tas ga(l)ds, tas (s)kapis, ta lampa“ u. t. t. Schi apsina, ka katrai leetai saws wahrds, usskatama par ihstu — warbuht pirmo — behrna wispahrigo domu. Ap to paschu laiku ($1^1/_2$—$1^3/_4$ gadi) beidsas weenwahrda teikuma leetoschana. Winsch sawirknê jau kopâ wairak wahrdu: „hilde — kakao“ = Hilde, nahz; kakao atnests.

Un runa attihstas strauji. Meitenes 2 gadu, sehni $2^1/_2$ gadu wezumâ leeto ap 300 wahrdu, kuri jau eerindojami walodas schkirâs. Pamasam issuhd sajutuma skanu weidigee wahrdi; ap $1^1/_2$ g. usnahk daudz personu un leetu nosaukumu. Pehz dascheem mehnescheem sahk brahst darbibas wahrdi, arween peeaugot ari leetu wahrdu skaitam. Zitas wahrdu schkiras nahk wehlak. Normalas meitenes runa sastahw ap $1^1/_4$ g. tikai no leetu wahrdeem, ap $1^2/_3$ g. leetu wahrdu 78%, darbibas wahrdu 22%, ap $1^{11}/_{12}$ g.

lai jau 63% leetu wahrdu, 23% darbibas wahrdu un 14% zitu schkiru wahrdu.

Apmehram weselu gadu behrnam wahrdi ir nedsihwi, sastinguschi tehli; 2 gadu wezumâ winsch tos sahk atdsihwinàt, apmehram reisê sahkdams lozit leetu un darbibas wahrdus un leetot ihpaschibas wahrda pa'ahpes. Tomehr gruhti nahkas behrnam peesawinatees wisus lozischanu sihkumus; pat 4 un 5 g. wezi behrni leeto wehl nepareisas formas. Otrà gada beigâs teikumâ jau sastopami 3 un 4 wahrdi Pehz satura pirmajâ weetâ stahw issauzamee teikumi, kà gribas un juhtu ispausme; bet sastopami ari isteikumi par tagadni un pagahtni un jautajumi: behrns jautà pehz leetu nosaukumeem, pehz weetas (kur zepure?), usdod ari pahrleezinaschanàs jautajumus (to war ehst?), pat lihdsdalibas waizajumus (tu peekusts?). Jautataji wahrdi mas leetojami; balss ussvars raksturo jautajumu. Wisbeidsot eerodas palihga teikumi (pehz 2½ g.). Gruhtakos palihga teikumus behrns sahk leetot tikai ap 4½ gadu. Tad pat usnahk leela waizaschanas kahre: behrns waizà pehz laika (kad?) un eemesla (kapehz?). Nereti jautajumi zits zitam seko garâs wirknês. Sternu Günters (2⅚ g.) wedis ar mahti par walstws bildi schahdu sarunu:

Günters:	Mahte:
Ko tas ehd?	Siwis.
Kapehz winsch ehd siwis?	Tapehz, ka winam gribas ehst.
Kapehz winsch neehd baltmaisi?	Tapehz, ka mehs winam nedodam.
Kapehz mehs winam nedodam?	Tapehz, ka maisneeki maisi zep tikai zilwekeem.
Kapehz siwim ne?	Tapehz, ka naw tikdaudſ miltu.
Kapehz wineem naw tikdaudſ miltu?	Tapehz, ka neisaug tikdaudſ kweeschu.
Ak tà!	Tu tatschu sini, ka miltus mai no kweescheem?

Zeturtajâ un peektajâ gadâ behrns walodas sinâ galweno jau safneedsis. Lai winsch eemahzitos pareisi runat, tad apkahrtnei jaleeto pareisa waloda. Aplam, ja peeauguschee, sarunajotees ar behrnu, leeto behrna runas sakroplojumus. Peeauguscheem sarunà pareisi, tad behrns drihsak eemahzisees pareisi runat. Pa-

wisam aplam, ja behrnu nepareisas isrunas dehl issmej waj mehda. Ar to welti behrnu apwaino un saruhgtina.

Bilschu apluhkoschana.

Bildes ir loti labs lihdseklis ispehtit behrna garigo attihstibu. Behrnam kursch katrs eespaids pahreet tuhlin kustibâ. Jaunu leetu winsch netikai apskata, bet to twer, plehsch, ar to darbojas. Ko winsch reds un dsird, to attehlo rotalâs. Atskahrtumi leelako teesu tikai tad top par dwehseles peederumu, kad tee pahrweidojuschees kustibâ, paschdarbibâ. Bet bildes winu wedina us meerigu, nekustigu apluhkoschanu. Leetu attehli glesnâ, bildê naw twerami, bet tikai apluhkojami. Behrni kriht us bildem jau no otrà gada eesahkuma; tas ir peerahdijums, ka wini tad jau spehj nekustigi apluhkot. Tomehr ir pee bildem behrns newar palikt pilnigi meerâ. Winsch pats teezas bildes rohdit, apschkirt lapas, winsch redseto tuhlin pahrtulko runâ un atdarina bildê attehloto. Daschreis behrni grib ar bildês attehloteem rihkotees kà ar ihsteem preekschmeteem. Sternu Eewa grib uswilkt kreklu Jesus behrninam; Schinnu meitene tihko isglahbt gemsulenu no ehrgla nageem un jehru ispestit no ehrkschku kruhma. Tomehr, bildes apluhkojot, kustibas tà samasinajas, ka usskatu darbibu te war pehtit deesgan tihrâ weidâ.

Jau 1¼ g. wezs behrns lapo bilschu grahmatas un sawà truhzigajà walodâ nosauz dsihwneekus. Schi pasihschanas spehja eewehrojama, jo bildes naw ihsto preekschmetu kopijas. Bildes ir plahkfnas, bet preekschmeti plastiski; bildes beeschi ween nesaskan krahsâ ar preekschmeteem, nekustas un winàm pawisam zitadas leelumu atteezibas. Rodas jautajums: no kam behrns pasihst bildes?

Nowehrojumi leezina, ka behrns wispirmak bildes pasihst gandrihs tikai no s i h m e j u m a. Naw nemas wajadsigs wiss

ussihmejums; beeschi peeteek ar nedaudſ ſtrihpinam. Te war ſahkt pehtit, iſleetojot wairakas metodes. Peekahrtojuma metodê behrnam rahda wairaku radneezigu preekſchmetu noſihmejumus un leek tos noſaukt. Neſkaidro eegaumejumu un walodas nabadſibas dehl winam wairaki preekſchmeti janoſauz weenâ wahrdâ. Te war redſet, kurus preekſchmetus behrns atrod par weenadeem. Sternu Hilda 1 g. 7 m. wezumâ dabas wehſtures grahmatâ ziſweka ſke etus un galwas kauſus noſaukuſi par onke (onkulis). Tà tad behrns eewehrojis tikai rupjos apwilkumus, atſtahdams ne-eewehrotus ſihkakus iſpildijumus. Sikſpahrnis un uhpis peekahrtoti mihzei (kakim): te azis krituſchas ſtahwàs auſis. Par gagaku (ſoſi) nokriſtits neween ſwirbulis un ſtrauſs, bet ari kamelis. Te laikam par rakſturigu uſtwerti uſkumpà mugura, garais kakls un garena, ſmaila galwa. Pehz iſzelſchanàs metodes, behrnam redſot, ſahk ſihmet kahdu preekſchmetu un darbu beidſ, tiklihdſ behrns to paſihſt. Tà eeguhſt paſihſchanai wajadſigo ſihmejuma minimumu. Sterns ſneedſ tabeli ar ſihmejumeem, kuri tahdâ zelâ raduſchees, kad wina meitinai bijis 1 g. 10 mehneſchi. Jabrihnas, zik maſ ſtrihpinu wajag, lai behrns bildi paſihtu. (Sihm. Nr. 3).

Otro weetu paſihſchanâ eenem widus peepildijums, kam gan daudſ maſaka noſihme, nekà apwilkumam. Apalſch loks top par galwu tikai tad, kad tanî eewelk 4 ſtrihpinas, kuras apſihmè azis, degunu un muti; drehbes gabalu paſihſt pehz tam, kad eeſihmetas pogas. Bahrdu jau agri eeſkata par wihra paſihmi. Klaweeru ſihmejums papreekſch tika noturets par mahju; 4 tauſtinu ſtrihpinas rakſturoja klaweeres. Peetiziba ar maſumu eeſahkumâ ir tik leela, ka wehlak behrns wairs nepaſihſt ta paſcha ſihmejuma, kuru agrak paſinis. Sternu Hilda 2½ gadu wezumâ nepaſina wairs pudeles ſihmejuma. Ar laiku preekſchſtati top noteiktaki un behrns kluhſt kritiſkaks, praſidams noteiktaku ſihkumu.

Krahſas behrns iſſchkir jau agri, un tàs ſagahdà winam preeku. Wiſâ behrnibâ patihk raibas, ſpilgtas krahſas. Krahſu noſaukumus behrni jauz wehl treſchajà gadâ; tikai zeturtajà wini

fahk leetot pareisi galweno krahsu nosaukumus, isschkirdami sarkanu, silu, salu, baltu un melnu. Krahsas nojauta pilnigi attihstas tikai skolas gados. Uz behrnu juhtam krahsam ir leels eespaids, bet leetu pasihschanâ, apkahrtnes ispraschanâ krahsam loti masa

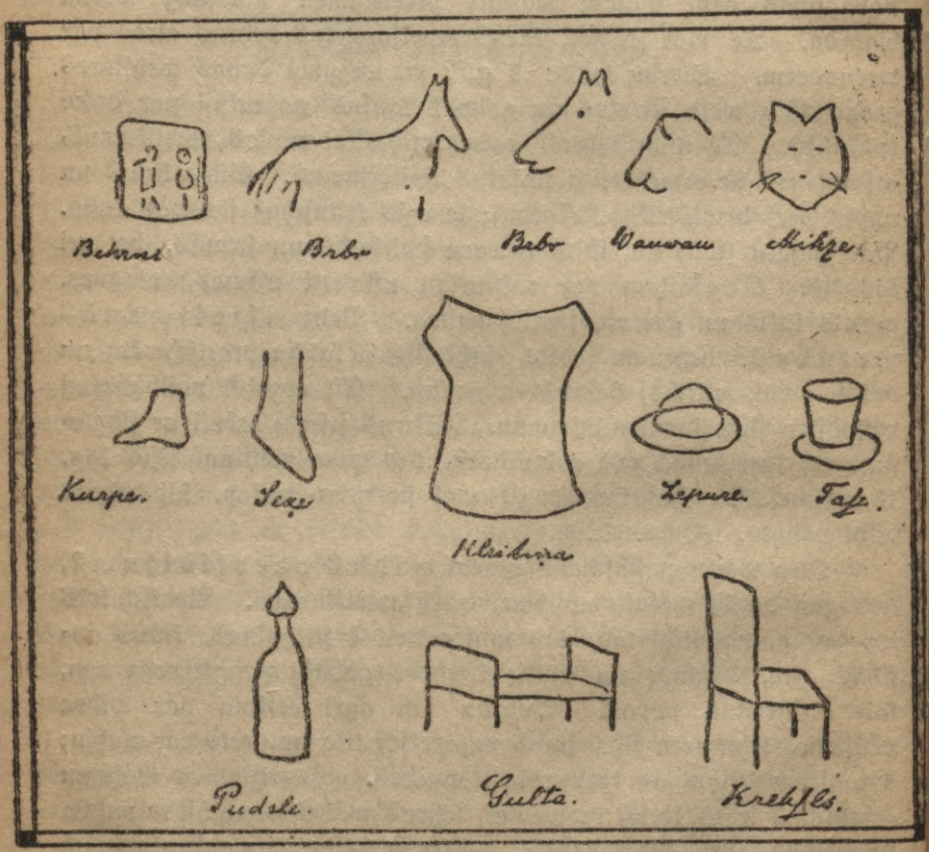

Sihm. Nr. 3.

nosihme. Waj bumba sala waj sarkana — wiss weens: taustei kà pehdejai instanzei ar to naw dalas un tihrais redses eespaids paleek neismantots. Tàpat weena alga, waj zepure sila waj balta, rose sarkana waj dseltena. Galwenà nosihme peekriht weidam;

krahsa dsihwê no masaka swara, tai garigâ attihstibâ wehriba peegreeschas wehlak. Bildes apluhkojot, behrns preezajas par krahsam, bet krahsas neweizina ussihmetâ preekschmeta pasihschanu. No krahsaina papira war isgreest sarkanu suni, salu gaili, silu kaki, un behrns tos tuhlin pasihst.

Ari leelums netrauzê ussihmeto preekschmetu pasihschanu. Masinas, masinas bildites behrns nosauz pareisi. Bet behrni smalki issuht leelumu samehrus. Sternu Hildai bij ar bildem aplipinati kluzischi. 1 g. 9 mehneschus weza wina pehz meesas dalu samehreem skaidri noteiza, kur us kluzischa ussihmets peeaudsis zilweks, kur behrns un kur lelle. 3 g. 6 mehneschus weza wina bij swehru dahrsâ un wareja sawas bilschu grahmatas sihmejumus salihdsinat ar ihstajeem dsihwneekeem. Strausu ceraugot wina teiza: „Waj tas strauss? Tas jau ir wehl leelaks". Grahmatâ tas bij attehlots tikai masleet leelaks par ziteem putneem. Par jostaini wina brihnijâs, ka tas tik mass: grahmatâ tas bij weenu leelumu ar mescha kaki. No tam redsam, ka daschadâm bildem weenâ tabelê nedrihkst dot daschadus leeluma samehrus.

No bilschu stahwokla mass behrns ir daudz neatkarigaks nekâ peeaudsis zilweks. Winam puslihds weena alga, no kuras puses winsch bildi reds. Ap weenu bilschu grahmatu apstahjas behrni no wisâm pusem: zits reds bildi pareisâ stahwokli, zits no sahneem, zits pawisam atschgarni, bet wisi weenlihds ustwer un preezajas. Atschgarni grahmatu turot, behrni bildes nosauz pareisi. Ja prasa, waj bilde stahw pareisi, tad par atbildi dabû, ka ja. „Nu waj tad rateem riteni stahw augschâ?" — „Ej nu, augscha jau ir te", behrns atbild, pareiso wirseenu rahdidams. Leelaks topot, behrns arween wairak scho spehju saudê. No eesahkuma winsch eewehribu peegreesch tikai weidam, bet wehlak arween wairak ari stahwoklim.

Atsewischko preekschmetu perspektiwu attehlojumu aptwer jau it mass behrns: strihpu saihsinajumi, schkihbee lenki taisno weetâ, krustojumi un aissegumi winu netrauzê, jo sihkumeem winsch nepeegreesch usmanibas. Bet perspektiwi sihmeta leela

glesna, dabas aina masam behrnam gan wehl naw isprotama: te winsch redſ loti maſ.

Bilschu paſihſchanu eeteiz pehtit ar Heilbronnera ferijumetodi, pehz kuras uſtwerſchanas ſpehju war rahdit ſkaitlos. Weena un ta paſcha preekſchmeta ſihmejumus dod pakahpeniſkos iſpildijumos, eeſahkot no wisweenkahrſchakà apwilkuma. Sihmejumu rahdot praſa, kas tas ir, un atſihmè, kuras pakahpes ſihmejumu behrns paſinis. Beſ tam, pee katra turpmakà ſihmejuma jautà: kas peenahzis klaht? Behrnam japarahda waj japaſaka, kuras ſtrihpas peenahkuſchas klaht.

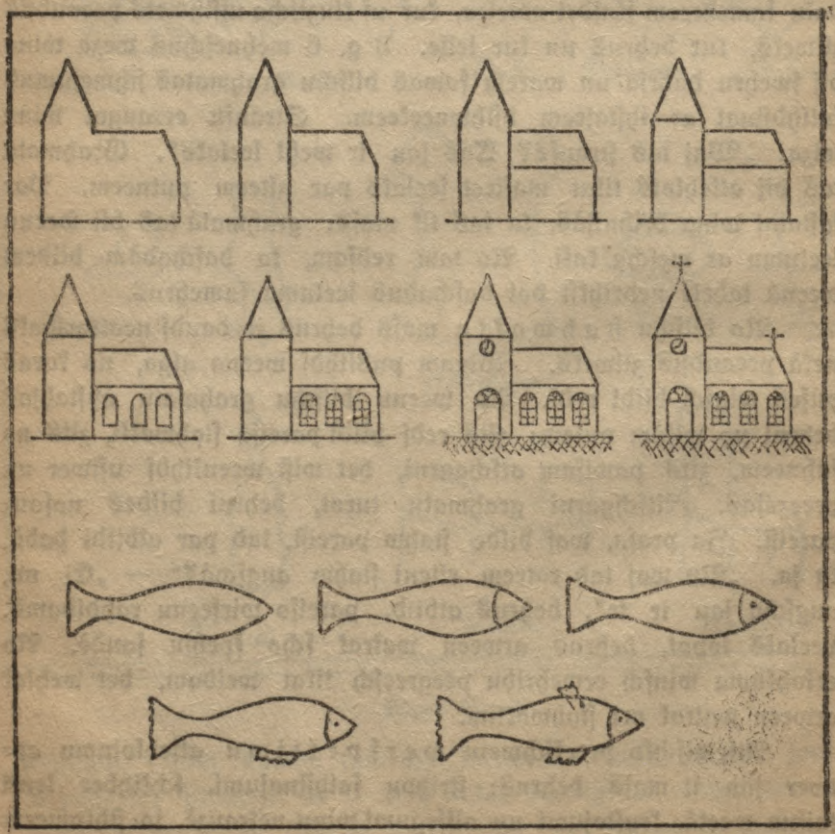

Sihm. Nr. 4.

Van der Torrents saſtahdijis pawiſam 17 ſerijas ar 103 atſewiſchkàm bildem un iſpehtijis ik pa 10 ſehnu un 10 meitenu 4—12 gadu wezumâ. Bi des paſina:

4 gadi:	ſehni	38%,	meitenes	20%
5 „	„	34 „	„	25 „
6 „	„	48 „	„	34 „
8 gadi:	ſehni	57%,	meitenes	36%
10 „	„	70 „	„	52 „
12 „	„	76 „	„	55 „

Tas noſihmè, ka 5 g. wezas meitenes zaurmehrâ ſihmejumus paſinuſchas tikai pehdejâ zeturkſnî, 10 g. wezas jau puſſihmejuma. Wezumam peeaugot, peeaug ari bilſchu paſihſchanas ſpehja, bet meitenes ſchinî ſinâ ſehneem neteek lihdſi. Nepaſihſchanas gadijumâ behrns waj nu ſaka: „es neſinu“, waj ari min zitu preekſchmetu (konſabulè). Iſrahdas, ka meitenes wairak konſabulè, nekà ſehni: 4 gadu wezumâ ſehni 51%, meitenes 71%.

Starpibu no weena ſihmejuma uſ otru katrs behrns zaurmehrâ eewehrojis 83 gadijumos, no teem pareiſi uſrahdijuſchi, kas peenahzis klaht:

5 g.	ſehni	89%,	meitenes	91%
6 „	„	95 „	„	92 „
8 g.	ſehni	97½%,	meitenes	95%
10 „	„	96 „ „	„	96½%
12 „	„	98%,	„	96%.

Iſnahkums negaidits. 5 g. wezi behrni ſihmejumus paſihſt tikai treſchajâ waj pehdejâ zeturkſnî, bet klahtpeenahkuſchàs ſihkàs ſtrihpinas eewehrojuſchi un prahtâ paturejuſchi. Sihtumus eewehro labak, nekà wiſu ſihmejumu paſihſt. Schi ſpehja no pat eeſahkuma tik leela, ka prozentu peeaugums turpmak ne-eewehrojams; naw ari tikpat kà nekahdas ſtarpibas ſehneem un meitenem. Klaht peenahkuſcho war uſrahdit ar pirkſtu un iſteikt wahrdeem. Wahrdos ſtarpibu iſteiza (ſpura, logs un tl.)

5 g.	sehni	12%,	meitenes	8%,
6 „	„	26 „	„	16 „
8 g.	sehni	45%,	meitenes	39%.
10 „	„	56 „	„	45 „
12 „	„	53 „	„	49 „

Meitenes wispahr tschaklakas runatajas, bet te winas sehneem ari runâ paleek pakal. Wiši behrni, wezaki topot, no kustibas arween wairak pahreet uf intelektualu tulkojumu. Tomehr schee isnahkumi wehl japahrbauda, wairak behrnus pehtot.

Pee bilschu apluhkoschanas war nowehrot, kà behrna spehja attihstas, kà winsch arween wairak mahzas redset un nowehrot. Schini sinâ interesantus panahkumus eeguhst, ja behrnam pehz leelakeem starpbrihscheem dod apluhkot weenu un to paschu bildi. Tahdus mehginajumus isdarijuschi Sterni ar saweem behrneem. Hildai 1 g. 8½ mehn. Winai rahda bildi, kurâ atlehlota semneeku istabas eekscha, norahda uf atsewischkeem preekschmeteem un prasa, kas tee ir. Hilda sawâ behrnu walodâ pareisi nosauz sehnu (Kind), gultu un schuhpuli (bitt), pulksteni (didda), semneeku (onke), lelli (Kind), blodu (lalausch), puku blodu, semneezes kurpes (sieße). Bet paschas semneezes wina neredseja, laikam tapehz, ka ta stahw pee gultas. Winas stahws krusto gultu. Kad rahdija semneezi, meitene arween teiza: bitt. Pusgadu wehlak, meitene pati rahda un runà: puke, tiktak, skaista puke (kruzifiks ar sareem), behrns tschutsch, gultâ gul, logs (bilde), ari logs, ta ari (lelle), tantei kurpes, behrns, onkulis nost (nogehrbees), krehsls tur, mass wauwau, kleitina (semneezes preekschauts), behrnam pukes (schuhpula isskrahsojums). (Garaka pause. Tad:) behrns wirsû (sehns sehsch), tschutsch (lelle), behrns netaisa nupel nupel. (Pause. Tehws: „Tur wehl dauds skaistu leetu"), uhdens (rahda uf kruhsi), gultina, tur gulta. (Meitene noguruši, jauna pati no sewis wairs neisteiz. Uf jautajumu: „kas wehl uf galda?"), behrns spehlè smiltis (karote atgahdina rotaloschanos ar smilti). (Ko dara sehns?), ehd, ehd, („ko winsch ehd?) supu. (Mehginajums nobeigts, tapehz ka behrns pahrak noguris). 4½ mehneschus wehlak, kad Hildai jau 2 g. 6½ mehn., wina santasè, to

paschu bildi apskatot: tur guì behrns, naw segas, pezinas eekschâ; kompots beigts, wiss isehsts (tukschais schkihwis); tad behrns atkal skrees, atkal zelsees augschâ; kur behrnam preekschauts? (eeraudsijusi semneezes preekschautu). Kur otrs krehsls, onkula? (Sehna krehslu redsi, semneeka ne). Te ir tantes (tukschais krehsls) u. t. t.

No peewestà redsams, ka otrajâ gadâ behrns wehl nespehj aptwert tahdas bildes, kur daudsi sihkumu Winsch pasihst un nosauz tikai nedaudsi preekschmetu un tad ari tikai us jautajumeem. Wina paschdarbiba wehl loti masa. Hilda, 1 g. 9 mehn. weza, no katras bildes nosauza 1—10 preekschmetu ar kaileem leetu wahrdeem: attihstibas sinâ wina atradas wehl pilnigi „substanzes pakahpê". Interese un usmaniba pee weenas bildes drihsi nogursi; behrns teezas us zitàm bildem. Schini wezumâ atgadas ari daudsi misekku: lelli notur par dsihwu zilweku, mahkoni par kalnu, zeetoksni ar torni par lokomotiwi. Preekschmetu kailas usskatischanas laikmets nepastahw ilgi. Pehz pusgada behrns pats no sewis usskaita jau otrtik preekschmetu, peemetinadams daschadus sihkumus. Hilda min ne tikai tekoschàs darbibas, bet ari eepreekschejàs (nogehrbees) un pat nebijuschas (nesihsch pirksta). Tihri substanzielà ustwerschana jau pahrspehta. Wehl 4 mehneschus wehlak „akzijas stadija" pilnos seedos: preekschmetu nosaukschana issuhd, behrns bildi atdsihwina, brihwi rihkodamees ar tàs saturu, stahstidams droschi, kas redsams, kas bijis un kas buhs. Tulkojums strauji peeaug, peenemdams dramatisku raksturu. Behrns atdsihwina bildi, itkà lai eeguhtu atlihdsibu par to, ka pascham jastahw meerâ.

Lihds schim behrna usmaniba kawejas pee atsewischkeem preekschmeteem. Bet nahk pahrmaina, ari schini sinâ. Usmaniba peerod ar weenu skatu aptwert daudsi sihkumu, no kam rodas wajadsiba schos sihkumus west sawstarpigos sakaros. Ar laiku schee sakari top stipraki, nekà paschi sihkumi. Tad behrns nonahzis „relazijas stadijâ". Behrns dsihwi apspreesch bildes objektu sawstarpigàs atteezibas, usrahda eemeslus un sekas, sakarus ar

semak redsetàm bildem u. t. t. Hilda, 4 g. 2 mehn. weza, apskata pilsehtneeku istabas bildi un atstahsta attehlotu personu radneezifkos sakarus. Tad prasa, kapehz tai mahtei tur esot 3 behrni un Sterneem pascheem tai diwi, waj starkis knahbî abus sehnus reisê atnesis, kur esot kozinu kastite u t t. Behrns nepehti pehz bildê attehloteem sakareem, bet pats sasantasê sawus sakarus, pats sewi un sawu apkahrtni bildê eetulkodams. Siksta madonas bildi Hilda tà tulkojusi — 1 g. 9 mehn. weza: Hilde, mama; 3 g. 3 mehn: ta ir ari mama un ari Hilde.... raug, wina eetin maso Hilditi, tadehl ka ces ratinos; 4 g. 7 mehn. wezai winai isskaidro, ka ta naw winas mahtes, bet ir madonas bilde, un wina kriht runâ eekschâ: waj ta no muhsu zeemineem? „Madonas" wahrdu wina bij peenehmusi par kahdas pasihstamas kundses wahrdu, kura mahti mehdsa apzeemot

Mas pa mosam behrns mahzas, bildi tulkojot, peeturetees pee bildê doteem sihkumeem. Vinijs no frantschu tautas semako schkiru behrneem prasa, lai tee 3 gadu wezumâ spehtu bildes objektus nosaukt (substanzes stadija), 7 g. wezumâ darbibas aprakstit (akzijas stadija) un 12 g. wezumâ sakarus isskaidrot (relazijas stadija). Vobertags wahzu tautas behrneem usstahdijis schahdas prastbas: 3 g. wezeem preekschmeti jausskaita, 6 g. wezeem jaisskaidro us jautajumeem, 12 g. wezeem jaisskaidro pascheem no sewis.

Bilschu apluhkoschana behrneem ir patihkama gariga rotala. Te attehlota redsamà pasaule, te daudz ko redset, te war daudz ko peesantaset klaht un daudz ko atteezinat teeschi us sewi. Ar wisu to, behrns, bildes apluhkodams, sawu redses aploku leelisti paplaschina. Bet bilschu isrotaschanai ar domu un fantasijas wihtnem ir ari sawas ehnas puses. Fantasijai pahrleezigi darbojotees, zeesch pati apluhkoschana. Behrns neredz wairs ta, ko bilde attehlo. Skupins dewis sawam 4 g. 7 mehn. wezam sehnam apluhkot semneeku istabas bildi. Sehns, bildê skatidamees, wezakeem jautajis par bildes personam, tàs tulkodams par sawas gimenes lozekleem, pee kam, peem, prasijis ari, kapehz ta un ta

gimenes lopekla tur naw u. z. Pehz 2 minutem winam bilde atnemta. Nu mahte winam prasijuse, kas bildê bijis redsams. Sehns skatijees mahtê isbrihnijees: „Ta es tatschu nesinu". Zik wihreeschu bijis, zik behrnu, waj redsejis galdu, kas us ta bijis? Sehns newarejis atbildet ne us weenu no scheem jautajumeem un kehris pehz grahmatas, lai bildê paskatitos. Tà ka aismirst tik ahtri nebij eespehjams, tad wina nesinaschana isskaidrojama ar to, ka dsihwi domadams, sehns nemas nebij tizis pee bildes apluhkoschanas. Behrna pawirschibu bilschu apluhkoschanâ daschkahrt weizina ari peeauguschee, bildi isleetojot par peekaru, papildu lihdsekli stahweem un aprakstеem. Bes schaubam, bildi rahdot, pasaka top dsihwaka un interesantaka, dsihwneeku, swescha semju un tautu aprakſti pilnigaki. Bet naw jaaismirst, ka bildei jaattihsta ari pati apluhkoschanas spehja un ka tadehl tàs saturam nedrihkst pahrskreet ahtri pahri Behrns jausaizina, lai pats no sewis isstahsta wisu, ko us bildes redſ, atlaujot winam usstahdit jautajumus un atbildot us teem. Kad behrns pats no sewis neka wairs nesin stahstit, tad winam jaistaujà ne-eewehrotee sihkumi, peem., ko dara attehlotee zilweki un dsihwneeki, kahds preekschmeteem weids, kahda krahsa. Tad behrns jawedina atrast bildê attehlotos sakarus un atteezibas, pahrbaudot behrna dotos santastiskos tulkojumus. Tomehr pee atsewischkas bildes war uskawetees tikai tik ilgi, kamehr behrnam pee tàs interese un patika. Tahda brihwa usskatu mahziba behrnam patihk un attihsta wina apluhkoschanas spehju un atzeri. Bet usskatamàs weelas pahrleezigais daudsums war masinat labàs sekmes, jo nelauj apskatâ eedsilinatees un to wispusigi ismantot. Jaunlaikos mahjâ, behrnu dahrsâ un skolâ behrnu apnem tahdi usskatamàs weelas pluhdi bilschu grahmatu, plakatu, reklamu, skatu logu, katalogu, istabas isrotajumu, kinematografu weidâ, ka eespehja wisu redset sahk sekmet laiskumu domat un pahrmehrigà ilustreschana weizina santastijas kuhtrumu. Bildes un ilustrazijas behrneem dodamas ar mehru. Kur ween eespehjams, ihsteniba jarahda teeschi, ne bilschu starpneezibâ. Audsinatajam japrot labi nowehrot pascham

un jamahza apluhkot wisu ari behrni. Pastaigajotees, salumos isbrauzot, wisur deesgan isdewibas mahzit redset un apluhkot, kà ari pehtit sakarus un atteezibas. Ja behrnam eemahzis redset dabu, tad ar to neween weizinàs prahta attihstibu, bet liks droschus pamatus ari turpmakajai estetiskai audsinaschanai. Scho audsinaschanas darbu war ussahkt jau ar it masu behrnu. Ja behrns no masatnes eemahzisees redset, tad winam no dabas nahks dauds spilgtu, indiwidualu atminas tehlu, bes kureem naw isprotami mahkslas raschojumi. Wispirms usmaniba jagreesch us weidu un krahsu. Zik dauds te dod pastaigajeens meschâ! Pukes daschadâs krahsâs, sihmejums taurina spahrnâ, koku lapu dsihslinas, baltais behrsa stumbrs tumschsalo preeschu starpâ, saules plankumi samtainajâ suhnâ, leesmainais muschmiras spihdums maigajâ salumâ, glesnais saknes lihkums semê, spihdoschàs, itkà nopoletàs osola sihles, maigàs masàs margreetinas u. t. t., u. t. t. Un tad sahles waj labibas wilnoschanàs wehjâ! Rudeni daschadàs krahsas birsê! Seemu glesnibaltà sneega sega, saulê silganàs pehdas sneegâ, daschado krahsu mirdsums sneega kristalos! Daschadu padebeschu weidi! Mehnesnizas pamasitejs peeaugums un isdsisums! Swaigsnischu eedegschanàs!

Jaukums atrodams netikai laukâ, meschâ, kalnos un lejâs. Ari pilsehtâ, sehtâ, mahjâ un us eelas tos sastopams, ja tikai prot redset. Zik graziosi kustas kakens, saulê gosedamees! Kà sunim spihd spalwa! Gaismas stars, uhdens karasê lausts, us seenas attehlo warawihksnas lentu! Kà laistas saulê wehja rahditaji! Wisapkahrt tew ir dailums: proti tikai to saskatit un rahdit sawam behrnam. Ar to dosi winam lihdsi neatsweramu mantojumu. Winsch buhs eemahzijees baudit leelus un masus dabas jaukumus, kas tam sagahdàs lihgsmus brihschus wehlak gruhta darba muhschâ. Intimee sakari ar dabu nowedìs pee tahdeem pat ar mahkslu. Kas neprot baudit dabu un mahkslu, tas neisdsihwo pilnu zilweka dsihwi.

Atmina.

Garigee pahrdsihwojumi un peedsihwojumi neeet sudumâ. Usnahk gan ihsaks waj garaks starplaiks, kad mehs to neapsinamees (latenze), bet pehz tam tee atdsihwojas, atjaunojas. Wingrinotees un pasihstot senakee eespaidi saistas ar azumirkla atskahrtumeem, bet muhsu sinaschanas un atzeres tehli ir brihwi no teem. Behrnam pirmajâ gadâ darbojas tikai saistità atmina. Ja behrns bildê pasihst dsihwneeku, lihgsmi apsweiz pasinu, saprot teikto, tad tagadejais eespaids winam atdsihwina wisus lihdsigos senakos eespaidus. Tàpat jauna wahrda isruna atbalstas us eepreekschejeem wingrinajumeem; darboschanàs ar kruhsiti un karoti, masu usdewumu ispildischana, lelles aukleschana ir pagahjuscho nedelu un mehneschu mahzischanàs sekas. Saistitàs atminas darbiba ir loti daschada, bet wislabak ta ispehtama pasihschanâ.

Pirmajâ gadâ behrns pasihst mas personu un leetu no sawas apkahrtnes; latenzes laiks ir loti ihss. Pasihschana turpmak attihstas wispirms tai sinâ, ka latenzes laiks pagarinajas. Otrajâ gadâ behrns pasihst wehl tuwus zilwekus un leetas, ja tos naw redsejis pahra nedelas, treschajâ — pehz wairak mehneschu un zeturtajâ — pat pehz gada neredseschanas.

Mass behrns ir tagadnes buhtne, kas pats no sewis par pagahtni nedomà. Winam tikdaudz jauna ko usnemt, ka wezajeem eespaideem jasuhd, lai rastos weeta jaunajeem. Bet senakee eespaidi negrib isgaist: wini nobahlê, tomehr eespaida atkahrtojums atjauno wezos. Jo wezaks top behrns, jo sihkstak turas reis peedsihwotee eespaidi. No tam, kà jau teikts, pagarinajas letenzes laiks. Bet wairojas ari pasihstamo preekschmetu skaits. Eesahkumâ behrns pasihst tikai daschas personas un sawas leetas. Otrajâ gadâ winsch sahk jau pasiht ari wisu sawu apkahrtni. Sternu Hilda, gadu weza, pehz 2 nedelu prombuhschanas wehl ne ar ko neisrahdija, ka pasihst sawu dsihwokli. Bet 1½ gada

weza pehz 6 nedelu prombuhschanas papreekſch brihnidamàs apſkatija gulamiſtabu un gultâ eelikta no preeka ſahka trakot. Treſchajâ gadâ atminâ paleek jau ari weenas reiſes peedſihwojumi: behrns pehz ilgaka laika paſihſt weeſchnu, kuru tikai reiſi redſejis. Weenas reiſes eeſpaids uſglabajas atminâ ilgak, ja tee faiſtas ar ſtipràm, it ihpaſchi nepatikas juhtam: treſchajâ gadâ behrni wehl pehz daſchàm nedelam paſihſt ahrſtu, no kura wineem weenreiſ bijuſchi ſahpigi peedſihwojumi.

Saiſtità atmina palihdſ attihſtitees nowehroſchanai, paſihſchanai, uſtwerſchanai. Schìs ſagahdà behrnam arween leelaku ſtnaſchanu krahjumu. Maſs behrns mahzas loti daudſ, bet pawiſam zitadi nekà ſkolens, kam uſdotà weela ſiſtematiſki jaeekai atminâ. Pirmajos peezos ſeſchos gados behrnam naw nodoma kautko paturet prahtâ. Sinaſchanas nahk kà pawadoni zitàm gara darbibam. Jaunas ſinaſchanas winam peewed intereſe uſ wiſu, kas jauns, pamatiga preekſchmetu un darbibu nowehroſchana, nemitigs wezo eeſpaidu atkahrtojums, dſina rotalas attehlot un pahrweidot apkahrtnes dſihwi. Behrns luhdſ arween un arween, lai dſeed to paſchu dſeeſminu, ne lai to eemahzitos, bet lai tajà klauſitos — un eemahzas to. Winſch klauſas runas nudſonà ap ſewi un puhlas ſapraſt un atdarinat, newis lai mahzitos kà peeaudſis konwerſazijas ſtundâ, bet lai ſtahtos garigâ ſa'arà ar ziteem zilwekeem, — un eemahzas runat. Winſch apſtahjas pee ikkatra ſkatu loga un praſa, lai winam iſſkaidro wiſu, kas tur redſams, newis lai to ſinatu rihtu, pariht, waj pehz gada, bet lai iſpraſtu tuhlin, — un eeguhſt paleekamas ſinaſchanas par leetu iſſkatu un noluhku. Winſch rotalâs atdarina tehwa un mahtes darbus un tà eemahzas apeetees ar darba rihkeem. Tagadnes intereſes un azumirkla preeks winam peewed ſinaſchanas nahkotnei.

No wiſàm puſem behrnam uſmahzas jaunu eeſpaidu pluhdi, bet winſch no teem uſtwer un ar intereſi ſatur tikai nedaudſus. No uſtwertàs weelas atkal tikai dala paleek atminâ kà ſinaſchanas. Schi diwkahrſchà neapſinigà weelas iſlaſe noriſinajas pehz ikkatra behrna ihpatnejàm gara ſawadibam. Ta nelauj behrna garam

noflihkt eespaidu juhras wilnos, bet lauj winam mahzitees tikai to, ko wina gars spehj nest. Sistematiska mahzischana winam no launa. Behrnu istabâ jadod daudſ, lai katrs waretu iswehletees, kas winam pa sobam.

Sinaschanas peeaug ari, no galwas mahzotees. Apmehram zeturtajâ gadâ behrni sahk ar leelu patiku mahzitees no galwas dsejas pantinus: bilschu grahmatas tekstus, dseesminu wahrdus, dsejolus. Sternu Eewa zeturtajâ gadâ atskaita beſ miſeſchanàs un pehz kahrtas, azis bildem usmesdama, 23 bilschu tekstus, kopâ 146 rindinas. Sestajâ gadâ winai lihdſ ar 6 zitàm meitenem behrnu dahrsâ jarunà dalitâs lomâs pawasara dsejols no wairak kà 100 rindam. Eewa sin no galwas ne tikai sawu lomu, bet wisu dsejolu un pa wakareem deklamè, atdarinadama sawu beedrenu balsi. War peenemt, ka behrns 4 5 g. wezumâ weenâ laikâ war paturet ap 200 dsejas rindinu, pee kam wingrinaschanàs atminas spehju attihstas, bet beſ wingrinaschanàs ta panihkst.

Maſs behrns mahzas pawisam zitadi, nekà skolens. Skolens redſ dsejolu grahmatâ, to lasa un pats dsird: winsch mahzas ar redsi, dsirdi un mutes kustibam. Rotalu behrns lasit wehl neprot un tapehz mahzas tikai ar dsirdi un mutes kustibam: winsch neredſ ne wahrdu tehlu, ne rindu eedalijuma; winsch newar pehz sawas gribas sadalit un atkahrtot. Bet par to winam leels preeks par skanu, ritmu, atskanam, atkahrtojumeem, refreneem, skanu atdarinajumeem un sajutumu skanam. Nahk klaht wehl behrna kustigà daba. Winsch newar meerigi noklausitees dsejolâ, winam lihdſi jarunà, lai ari no eesahkuma wahrdi janorij, jasakroplo, japahrrunajas, pustakti pakal japaleek. Pa pusei eeguhtais jau rotalâs leetâ eekams, ar ko tas atminâ nostiprinajas. Un naw ari wajadsigs, lai saprastu to, ko mahzas. Rotalu wezums ir mechaniskas mahzischanàs laikmets: behrns mahzas ar tahdu pat patiku nesaprasto, kà saprasto, wahrdu sawirknejumus kà saturigus pantinus, jo winu peewelk skanigums pats par sewi. Skolens turpretim weegli eemahzas tikai to, ko saprot. Skolens, dsejolu mahzidamees pa laikam papreeksch eemahzas pirmo pantu, pehz tam otro u. t. t.

Rotalu behrns nemahzas atfewischkus pantus, bet wisu gabalu us reis. Pat wisi 23 bilschu grahmatas panti zits pehz zita wisi winam lasami preekschâ tik daudz reischu, kamehr winsch tos sin. Atfewischku balu wairakkahrtiga atkahrtoschana ir pret behrna dabu. Jaunakee pehtijumi rahda, ka ari skoleneem isnahk isdewigak mahzitees wisu gabalu us reis.

Mass behrns ar pagahtni nenodarbojas: kas pagahjis, tas beigts; tagadnê tikdaudz darba, ka naw walas domat par pagahtni. Pagahtnes eespaidi palihdz pasiht un dod sinaschanas, kas noder tagadnei. Ar laiku pagahtnes atminas sahk saistitees pee sinama brihscha un ar to top par atzerem. Atzeres wispirms isnirst kà gaischaki punkti no pagahtnes miglas un drihsi ween isgaist. Ar laiku tàs top skaidrakas, daschadakas, saistas pa wairakàm kopâ pee isbraukumeem, swehtkeem u. tl. Wehl scheem atzeres tehleem truhkst starpbrihschu garuma nojautas, tà ka newar usdot noteikta laika, bet tee raksturojami ar „reis bija". Nepahrtraukts weengabala pahrskats par sawu pagahtni eesahkàs tikai pehz agràs behrnibas.

Pirmàs, loti ihsa laika atzeres, behrns ispausch jau otrà gada sahkumâ. Gadu wezam behrnam paleek bumbu sem gultas, tà ka tàs newar redset. Pehz 1/4 waj 1/2 stundas winam prasa, kur bumba, un winsch leen sem gultas tai pakal. Ap otrà gada widu latenze jau sneedsas lihdz 24 stundam. Parastee ikdeenas eespaidi usnahk kà atzeres waj gaidas noteiktos laikos: tikko uszehlees, behrns prasa, lai winu masgà, ap pulkstens 9 waj 10 meklè zepures un runà par pastaigaschanos, par grosinu, kas lihdsi janem, un tà tas eet lihdz pat wakaram kà pehz programas. Ari weenas reises eespaidi war buht tik stipri, ka tos wehlak atzeras. Wisleelako eespaidu us 2—3 g. wezeem behrneem atstahj zelojumi. Tee tà atdalas no parastàs dsihwes, ka tee ar ikdeenas eespaideem newar tikt sajaukti: zelojuma peedsihwojumus behrni atzeras wehl pehz mehnescheem. Pirmàs atzeres nahk no redses. Dsirdes atminas atsihmetas tikai no zeturtà gada: bet mam, tu tatschu teizi u. t. t. Audsinatajeem janem wehrâ, ka behrns dsirdeto

wahji atzeras. Tadehl aisleedsot, pawehlot un pahrkahpumus apswerot, nedrihkst atstaht ne-eewehrotu behrna aismahrschibu. Tikpat ahtri kà aisleegumus, pawehles un draudus, behrni aismirst ari apsolijumus. Tas nahk par labu teem audsinatajeem, kuri mehds apsolit, nemas nedomadami par solijuma pildischanu. Bet ja nu behrns reis solijumu nejauschi atzeras un reds, ka winu krahpj, tad war sust ustiziba us audsinataju un zeest ari behrna pascha pateesigums.

No zeturtà gada behrna atzeres spehja leelifki peeaug. Winsch sahk daudz ko atzeretees wisos sihkumos, aprakstit weetas, zelus, zilweku stahwokkus un tl. Pa beeschi staigateem zeleem winsch usnemas wadona lomu. Peeaug ari latenzes ilgums: zeturtajà gadà behrni atzeras ne tikai mehnescheem, bet jau weselu gadu. Gads ar saweem seemas swehtkeem un wasaras gaitam atdsihwina sen guhtos, bet pa starplaiku aismirstos eespaidus. Peektajà gadà behrnam ir jau sawas „jaunibas atminas". Gadijums war atzerè west peedsihwojumus no 2½ gadus wezas pagahtnes, par kureem nekad naw runats (peem., kahdas krahsas uswalks bijis mugurà). Tomehr ir ari daudz stipru eespaidu pat peektajà gadà, kuri issuhd kà nebijuschi. Naw eespehjams noteikt, kuri eespaidi behrnam atminà usglabasees un kuri ne.

Atzeres zeesch no aismahrschibas un no w i l t o j u m e e m. Pareiss atminas eegaumejums war saistitees ar nepareisu laika brihdi: isnahk wiltota atzere, peem., kad zilweks pehrno atgadijumu atstahsta tà, itka tas buhtu notizis aispehrn. Kahdam zilwekam war buht loti bagatiga, sihksta un usskatiga atmina un tomehr wiltoti atzeres tehli, ja winam naw asas laika isschkirschanas spehjas. Agrajà behrnibà laika apsina ir loti wahja. Isnahktu loti daudz atzeres wiltojumu, ja behrns usdotu laiku. Bet winsch ta nedara. Winsch laika weetà usdod weetu: tas bij us laukeem, juhrmalà u. t. t. 4 gadu behrnam ir jau gan tumscha nojauta par „ilgu laiku" un ari par „agrak" un „wehlak", bet atsewischkus gadijumus winsch nespehj atteezinat pat ne us wakarejo deenu, par nedelam un mehnescheem atpakal nemas nerunajot. Sinamos

gadijumos winsch gan war noteikt, waj tas bijis schodeen waj ne, bet par wakardeenas notikumeem winsch wairs naw pilnigi droschs. Laika noteikuma nedroschiba ir aissarga lihdseklis pret atzeres wiltojumeem. Bet schis lihdseklis top nederigs, ja behrnu pehz laika tinzina: waj tu schodeen winu satiki? waj schodeen sobus tihriji? Behrns greesch wehribu ne uf „schodeen" un ziteem laika noteikumeem, bet uf leetam un darbibam, un sakkanâ ar tàm dod atbildes, kas laika sinâ war isnahkt nepareisas. Wispahr, behrna teeschos isteikumos masak atzeres wiltojumu, nekà atbildês uf jautajumeem. Ar jautajumeem war gan iswilinat daschus swariguS un pareisus sihkumus, kuri paschi no sewis nebuhtu nahkuschi, bet ar teem war nahkt ari pee atzeres wiltojumeem. Jo bihstama ir isprafchnaschana: jo leelaks spaids, jo neskaidrakus tehlus dos behrna atmina un tee arween wairak peemehrofees prasitaja gribai. Pawisam neleetojami ir jautajumi, kuri eedwesch jau atbildi. „Waj tu redseji, ka brahlitis sasita glahsi?" Te behrnam jau eedwesch „ja", un to teesu stiprak, jo jaunaks winsch ir. Atzeres wiltojumi nahk ari tad, ja ilgaku laiku pastahwejuschee eespaidi ir pahrgrostjuschees. Behrns kahdu preekschmetu mekle wezajâ weetâ, lai gan tas kopsch ilgaka laika jau atrodas zitur: pahrmainas winsch naw eewehrojis, lai gan ta bij redsama katru deenu. Bes tam behrns samaina ari reali peedsihwoto ar tikai eedomato. Ari dsirdetais winam war pahrwehrstees par pascha peedsihwotu, ar ilgam gaiditais par peenahkuschu, tizetais par notikuschu.

Behrnu atzeres wiltojumus Sterns ispehtijis ar bilschu palihdsibu. Pee tam winsch leetojis schahdus panehmeenus:

1) Behrnam leek atstahstit bildes saturu, kad ta weenreis (2 minutes) apskatita

a) tuhlin pehz apskatischanas (primarais isteikums),

b) kahdu laiku wehlak (sekundarais isteikums);

2) Behrnam jaatstahsta daudsreis redsetàs bildes saturs,

a) kuras eespaids darbojees lihds pat isteikuma brihdim,

b) kura agrak ikdeenas bij redsama, bet tagad kahdu laiku wairs ne.

Behrns istahsta bildes saturu waj nu pats no sewis, waj ari atbildedams uf jautajumeem, kuri eepreeksch jau sastahditi. Pehz otrreiseja atstahsta behrnam rahda bildi un leek pascham islabot sawas kluhdas. Sterni sawai meitai Eewai, 2 g. 11 mehn. wezumâ, dewuschi apskatit lihds tam winai neredsetu bildi „Brokasta istaba". Pasneedsam te pehtijumu protokolus.

A. Apluhkoschana un atstahstijums	B. Ispraschnaschana	
	Jautajumi	Atbildes.
2 minutes bildi apluhkojot:	Waj seeweete stahw, waj sehsch?	Stahw; Günters sehseh.
Maisi ehd Günters. Un te ir Toni. (kehksch) — puke.	Ko seeweete dara?	Wahra supu (Aplam: greesch maisi).
Kas tas ir? (Mahte: mape) paikam. Tur tas ir skapis.	Waj winai ir preekschauts?	Apsseets.
Un ta ir istaba (rahda uf durwim) Kur tur eeeet?	Kahda krahsa preekschautam?	Sala (Aplam).
Un tas ir kehkis. Ko tad Günters ehd? Maisi.	Kas winai rokâ?	Ta es weena pati nesinu.
	Kas wehl ir uf galda?	Maise.
	Kas wehl?	Wairak nekà (Aplam: nasis).
Bildi atnem. Mahte: „Nu stahsti, ko tu redseji!"	Waj sweests naw uf galda?	Ne.
Günters. Tonija. Puke istabâ. (Kas wehl bij?)	Kà Günters apgehrbees?	Swahrki, bikses.
Durwis. (Kas wehl?)	Ko winsch dara?	Ehd maisi.
Günters, Tonija.	Kà winsch to tur?	Rokâ.
	Waj durwis ir istabâ?	Ja.
	Walâ waj zeeti?	Walâ.
	Waj war redset, kas ir ahrâ?	Ne.
	Waj logu war redset?	Ne.
	Waj kasti war redset?	Ne (Aplam).
	Waj puku pods ir redsams?	Ne — ja.
	Kur tas stahw?	Us skapja.
	Waj mape redsama?	Ja.
	Kur?	Semê.
	Kà ta isskatàs?	Kà galds.
	Waj kruhse redsama?	Ne (Aplam).

Sekundaree isteikumi (4 deenas wehlak, bildi otrreis nerahdot).

A) Atstahstijums.	B) Jpraschanaschana.	
(Mahte: Waj tu wehl atmini, ka es tew te pee galda rahdiju bildi? Kas tur bij redsams?)	Jautajumi.	Atbildes.
	Waj seeweete stahweja waj sehdeja?	Stahweja, Günters sehdeja.
	Ko seeweete dara?	Supu wahrija (Aplam) un skolas mape ari bija.
Günters, — Toni, — mahte (Aplam), durwis.	Waj winai bij preekschauts? kahdâ krahsâ?	Ja, salsch. (Aplam)
(Kas wehl tur bij?) Else (behrnu meita: Aplam).	Kas winai bij rokâ?	Supas karote (Aplam)
Toni.	Waj winai bij nasis rokâ?	Ne.
(Waj Toni un mahte tur bij?) Ja, un Else ari bij.	Waj winai bij maise rokâ?	Ja.
	Waj galds bij redsams?	Ja.
(Waj tu wehl ko sini?) Durwis.	Kas bij us galda?	Maise.
	Kas wehl bij us galda?	Wairak nekâ. Bet maise bij us galda. (Aplam)
(Waj wehl ko sini?) Mahja. Nebij wairak nekâ.	Tu tatschu teizi, ka Toni wahrija supu?	Ta jau bij maise.
	Tâ tad supas nebij?	Ne, tikai maise.
	Kâ Günters bij apgehrbees?	Swahrkos un biksês.
	Waj nebij basas kahjas?	Ne, kurpes un sekes.
	Kur winsch sehsch?	Us krehsla.
	Ko winsch dara?	Ehd maisi.
	Kâ winsch to tur?	Rokâ.
	Waj durwis walâ waj zeeti?	Walâ
	Waj redsi, kas ir ahrâ?	Ja, tikai masi podini (Aplam).
	Waj logs naw redsams?	Ne.
	Waj puku pods redsams?	Ja, tas ir puku pods.
	Kas ir semê?	Skolas mape.
	Waj kruhsa redsama?	Ne (Aplam).

Kopâ 35 primaree (5 aplami) un 37 sekundaree (8 aplami) isteikumi, no kureem leelakâ dala eeguhta waizajot. Schai wezumâ eewehrojams skaits. Bet atzeres paschdarbiba wehl wahja: tikai

4 un 5 isteikumi atstahstijumâ. Starplaikâ naw nekas aismirsts, bet atzere jau wiltota. Sekundarâ isteikumâ Eewa pati supas wahrischanu islabo par maises greeschanu. Wiltojumi nahk no zitàm bildem. Krahsu misekkeem naw nosthmes, jo schini wezumâ behrni kluhdas krahsu nosaukumos. Daschi preekschmeti bildê naw eewehroti (kruhse, nasts). Primaros isteikumos ne-eeschu preekschmetu peesabuleschnas naw nemas, sekundarajos mas: leeziba par labu nowehroschanas spehju. Bes tam meitene nepadodas sugestijai, lai gan winai usdoti sûpri sugestiwi jautajumi (waj sweesta naw us galda? Waj puikam naw basas kahjas?). Eewa ir patstahwigaka, nekâ ziti behrni winas wezumâ.

Tà ar schahdeem mehginajumeem war mahzitees pasiht behrna indiwidualitati. — Wezakeem behrneem (5—6 g.) war likt bildi kluku apskatit un tad atstahstit, ko redsejuschi. Wehlak paschi sawas kluhdas islabodami, wini mahzas turpmak pareisak nowehrot un korekti isteiktees.

Kahdâ priwatâ behrnu dahrsâ pee 6 sehneem un 6 meitenem 4—6 gadu wezumâ ispehtits sugestiwo jautajumu eespaids. Behrneem dota 1 minuti ilgi apskatit krahsaina semneeku istabas bilde un tad teem ar daschadi sugestiweem jautajumeem prasits pehz 9 preekschmeteem. Peem., 4 behrneem prasits: „Kahda krahsa seeweetes preekschautam?“ (bes sugestijas). Tschetreem ziteem: „Waj preekschauts naw sarkans? (gaidu sugestija). Pehdejeem tschetreem: „Waj preekschauts ir sarkans waj salsch?“ (maldinoscha sugestija, jo preekschauts bij sils). Pirmais jautajums dewis 3 pareisas un 1 aplamu atbildi, otrais wisas 4 aplamas atbildes, bet pehdejais 2 aplamas un 2 nenoteiktas atbildes: „es nesinu“. — Zitads panahkums bijis mehginajumam, wihreetim peedsejot swahrkus. Us diweem pirmeem jautajumeem, kuri ari jau labi sugestiwi: „Waj wihreetim swahrki mugurâ“ un „waj wihreescham naw saplihsuschi swahrki mugurâ“, neweens naw atbildejis ar aplamo „ja“: 5 dewuschi pareisas atbildes, bet 3 nenoteiktas. Bet us trescho jautajumu: „Waj wihreescha swahrki naw saplihsuschi“, kur jautatajs neschaubas par swahrka eksistenzi, bet grib

dabut finas tikai par to stahwokli, kahdâ tee patlaban atrodas, neweens no behrneem naw atbildejis, ka winam swahrku mugurâ nemas naw. — Bes tam prasits pehz ta preekschmeta, kas wihreetim rokâ. Us jautajumu bes fugestijas: „Kas wihreetim rokâ" dotas 3 pareisas atbildes (karote) un weena nenoteikta. Us fugestiwo jautajumu: „Waj winam naw nasis un dakschina rokâ" jau diwas pareisas un diwas aplamas atbildes. Bet aplamâ noteikuma jautajums: „Ko winsch greesch ar nasi, kas winam rokâ" isaizinajis 3 aplamas un 1 nenoteiktu atbildi.

Schee mehginajumi mahza, zik apdomigi leetojami jautajumi, behrnus par kautkahdu notikumu isprafchnajot. Jo masak fugestiws jautajums, jo droschak isredse us pareisu atbildi.

Ilga eespaida fekas Sterni pee saweem behrneem pehtijuschi, tos isprafchnadami par kahdu bildi (sofu gane), kas pastahwigi karajas behrnu istabâ. Mehginajums isdarits pusgadu pehz pirmak aprakstitâ, kad Eewai jau bijuschi 3. g 6½ mehn. (Mahte: Waj tu sini, kahda bilde karajas behrnu istabâ pee durwim?) Sostiņas.

(Kas tur redsams?)

Atstahstijums: Weena seeweete. Un tur skreen sostiņas. Seewa dod sosim ehst. (Aplam).

Isprafchnaschana.

(Waj tur ir koki?) Ne, bet us eelas (aplam). (Waj ahboli redsam?) Ja, dselteni ahboli. (Waj wisas sosis skreen seewai pakal?) Ne. (Waj daschas skreen pakal?) Ja. (Kà isskatàs snahbis?) Sarkans. (Bet stahws?) Balts. (Kahjas?) Sarkanas. (Ko redsplawâ?) Tur jau plawas naw. (Aplam). Kà seeweete isskatàs?) Balta zepure. (Swahrki?) Sili (Aplam: sarkani). (Preekschauts?) Balts (Aplam: melns). (Kas winai rokâ?) Sosim barba (Aplam: speekis). (Waj winu redsno preekschas, waj no sahneem?) No preekschas. (Aplam). (Kurpes waj basas kahjas?) Kurpes (Kà seeweete stahw?) Tà kà es stahwu (Nostahjas en face, kas ir aplam.)

No 17 isteikumeem 7 ir aplami, tas ir 40%. Bilde bij arween azu preekschâ, bet wina to nekad nebij apskatijuse usmanigi un tadehk raudsija ispalihdsetees ar atzerem no zitàm bildem. Te redsam, ka eespaida beescham atkahrtojumam pee wahjas usmanibas ir daudz masaki panahkumi atzeres ustizamibâ nekà weenreisigam eespaidam ar konzentretu usmanibu. Tas parahdas netikai pee maseem behrneem, bet ari pee skoleneem un pee peeaugusscheem.

Tahdi isteikumu ismehginajumi eeteizami pee mahjas un ari skolas behrneem. Tee attihsta nowehroschanas un atzeres spehjas, spehzina behrnu pret sugestijam un peeradina pee apdomibas un paschkritikas. Mehginajumi naw aprobeschojami tikai ar bilschu leetoschanu: schim noluhkam war ismantot pastaigajeenus, istabas eekahrtojumu u. tml. Preekschroka dodama tahdeem objekteem, kurus behrnam wehlak war rahdit paschkorekturai.

Fantasija un rotalas.

Fantasijas preekschstati ir arween konkreti, bet naw nahkuschi teeschi no eespaideem: wini ir jau eekscheji pahrstrahdati. No peedsihwojumeem eeguhtos eegaumejumus fantasija atraisa no eepreekschejeem sakareem un apweeno jaunâs grupâs, tà ka fantasijas tehls sawâ wisumâ isnahk kautkas jauns, kas wehl nekad un nekur naw bijis. Mehs peeauguschee sawus preekschstatus schkirojam objektiwos un subjektiwos, ihstenibâ un fantasijâ. Kam eemesls pagahtnê un sekas nahkotnê, tas mums objektiwa ihsteniba, un kam tahdu sakaru ar pagahtni un nahkotni naw, tas ir subjektiws fantasijas tehls. Behrns nedomà ne par pagahtni, ne ari par nahkotni; winsch dsihwo tikai tagadnei un winam ihsts un reals ir wiss, ko winsch intensiwi peedsihwo un kamehr to intensiwi peedsihwo. Behrnam spilgts fantasijas tehls ir tikpat

reals kà ehdeens un dsehreens. Kad winsch klausas pasakà, rotalojas, stahsta ko, tad arween winam usmahzas ihstenibas ilusija. Tikai atkariba no ahrpasaules winam isjauz scho ilusiju un mahza schkirot pateeso no eedomatà. Objektiwà un subjektiwà schkiroschana attihstas pamasam un dod daschadas starppakahpes. Brihscham behrns pilnigi nododas ilusijai un atraida wisu, kas to waretu trauzet, brihscham lidinajas widû starp nopeetnibu un rotaloschanos ar preekschstateem, reisê pahrdsihwodams ihstenibu un ilusiju. Apsiniga paschapmahnischanàs behrnam dod daudz preeka: tad winsch ir kungs par saweem preekschstateem. Kad treschà gada behrns rotalojas ar lelli, ar to apeedamees gluschi tàpat, kà peeauguschee dsihwo ar winu paschu, tad gruhti noteikt, kur sahkas un kur beidsas paschmahnischana un waj ta apsiniga, waj ne. Rotalu ilusijas war buht tik stipras, ka nowed pat leelakus behrnus lihdz asaram. Wehl 5 g. weza meitene raud aiz bascham, ka lelle war saaukstetees, un ruhpes par maso mahsinu naw ihstakas par ruhpem par lelli. Ari pasakai, stahstam behrns dsihwo lihdsi kà ihstenibai.

Mass behrns ir loti newarigs un wisur un arween atduras uz kawekleem un trauzejumeem. Tapehz winam patihk behgt no ihstàs pasaules sawà eedomu pasaulê, kurà winsch ir kungs un waldneeks, raditajs un kahrtotajs. Sawà kaktinà un schaurajà gimenes dsihwê winsch eewed wisu leelo ahrpasauli ar sirgeem un rateem, dselszeleem un kugeem un pats eedomajas daschnedaschadu zilweku lomàs. Behrna fantasija ir besruhpiga un peetiziga. Waj fantasijas tehlam ir kahda weenadiba ar realo objektu, waj naw, kas behrnam par daku! Koka speeklis ir sirgs, ar ko jaht, wahle — lelle, krehslu rinda — dselszela wilzeens un apalsch loks ar 4 strihpinam — brahlischa galwa. Behrnam naw ari walas ilgi kawetees pee weenas eedomas: winam jasteidsas no darbibas uz darbibu. Koka gabalinsch nupat bij bumba, to sweest, nu jau tas ir zepure, ko galwà likt, tad rublis u. t. t. No lakatina war isweidot gan bumbu, gan teleki, to war tiht ap roku u. t. t. Wisleelakà besruhpiba parahdas, kad fantasija

atteizas pawiſam no preekſchmeta un tuwojas haluzinazijai. Fabuledams un wakaros gultâ weens pats ar gimenes lozekleem un paijam ſarunadamees, winſch rihkojas tikai ar eekſchejeem preekſchſtateem un no ſchejeenes lihdſ ſapnim ir tikai weens ſolis. Beeſchi ween behrns pats newar iſſchkirt, kas bijis ſapnis, kas nomoda fantaſija. Behrni mehdſ ari rotalotees ne ar ko. Ar eedomatu bumbu, tukſchàm rokam, winſch rotalojas tikpat ſirſnigi, kà ar ihſtu bumbu, tomehr rotalas kuſtibas paleek: to weetâ newar noſtahtees tihri eekſchejee preekſchſtati. Behrna fantaſijas beſruhpibas dehl par wiſlabako rotalu leetu top beſweida materija, no kuras war weidot wiſu, ko fantaſija azumirkli leek. Papiru war plehſt, lozit, wihſtit, kopâ ſalipinat, aprakſtit, ſmiltis war rakt, mihzit, weidot, bahrſtit, tàpat daudſko war darit ar uhdeni, mahleem, ſneegu. Behrni nekur naw tik laimigi, rahtni un darbigi, kà juhrmalâ, kur uhdens un ſmilts wineem dod eeſpehju daſchdaſchadi rotalotees.

Fantaſijas tehli behrnam nahk gan katrs par ſewi, gan garâs wirknês, peem. ſabulejot, ſihmejot, rotalojotees. Atſewiſchkee tehli wirknês ſaiſtas beſ eepreekſcheja plana un mehrka, kapehz behrna fantaſija eet lehzeeneem. Sehns ſehſch tehwam blakam uſ diwana, ſwilpj un ſchnahz, attehlodams dſelſszeła wilzeenu; pehz brihtina winſch metas uſ diwana atſweltnes un jahj, tad lez ſemê, ſaleek diwus krehſlus kopâ un brauz ar twaikoni, bet maſleet wehlak ſchee paſchi krehſli ir wina iſtaba, kur uſnemami weeſi, waj kuhts, pilna ar zirkus ſirgeem. 4 gadus wezs ſehns ſihmès. Winu uſaizina uſſihmet kameli. Winſch uſwelk ſtahwu un garu kaklu; ſihmejums winam atgahdina taurina ſpahrnu. Waj lai nesihmeju taurinu? Winſch nodſehſch ſtrihpas augſchâ un lejâ un peeſihmè ari otru ſpahrnu. Tad nahk wehl weens taurinſch: Tagad es ſihmeschu putnu! Wiſu, kas lido. Taurinus, putnu un tad odus. Nu tagad odus! Odam ir ar ko durt. Winſch uſdur diwus punktus: ſtrihpa widû ari domata par odu. Bet ta winu nowada uſ zitàm domam. Ah, mehnescha gibmis! Es taiſischu ari ſaules gibmi. Tad winſch atgreeſchas

uſ wezo tematu. Es taisischu odu. Atkal diwi punkti un ſtrihpa apkahrt. Tas ir ods. Pehz tam winſch grib ſihmet putnu pehz tàs bildes, kas karajas pee ſeenas. Winſch uſſihmè knahbi, bet ſchis diwas ſtrihpas winam atgahdina ſwaigſni. Es sihmeschu swaigsni, pehz kam rodas

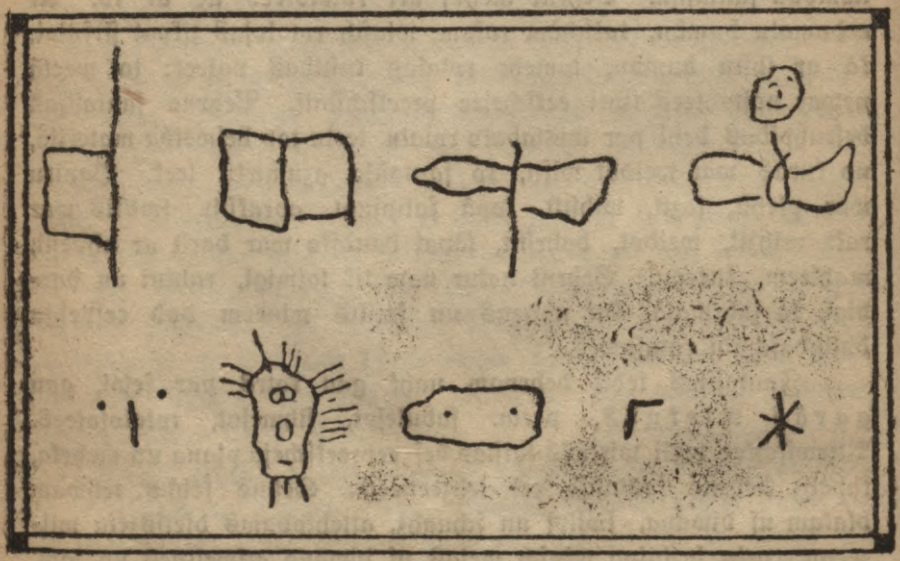

Sihm. Nr. 5.

Te redſam, ka behrns ſprauſch jau ſew mehrki, bet griba ir tik wahja, ka maſakais neezinſch peeſchkir fantaſijas darbibai zitu wirſeenu. No tam nahk lehzeens fantaſijas wirknês. Bet beeſchi redſama ari preteja parahdiba: wirkne faſtahdas no weena un ta paſcha lozekla atkahrtojuma. Te kahds behrns 79 reiſes no weetas uſleek un nonem kannai wahku, tur kahds zits 1¼ ſtundas pawada ar ſchuburinu uhdeni, miltus un ſahli kuldams un no weena trauzina otrà leedams. Ari te atſewiſchko darbibu ſtarpâ naw apweenojoſcha ſakara. Ar laiku griba eeſpehzinajas: behrns uſſtahda ſawas darbibas mehrki un to ari kahdu brihdi eetur. Rodas fantaſijas kompoſizijas. Garaki ſakari rodas ari tad, kad weens preekſchſtats peeaug tà, ka top par waldoſcho wiſai

darbibai. Lelle top par noteiktu individualitati ar ſawu wahrdu un radneezigàm atteezibam pret paſchu behrnu, kas wiſàm darbibam ar lelli peeſchkir noteiktu wirſeenu. Ari lomu rotalas war tapt par ilgſtoſchàm — 2 g. 9 mehn. wezs ſehns ſahk attehlot leelo mahſu. Winſch ir leelà mahſa, kura nu dabù zitu wahrdu, tehws top par weztehwu, mahte par wezmahti. Schi iluſija noſtiprinajas un paſtahw wairak nedelas. Sehns iſlabo, kad winu uſrunà ihſtajà wahrdà un ſtahdas ari ſweſchajeem preekſchà par leelo mahſu. Ne tikai rotalàs, bet ari nepatihkamàs realàs ſituazijàs winſch paleek ſawà lomà. Tahda ilgſtoſcha rotala ir kaitiga, jo behrns ſaudè robeſchu ſtarp fantaſiju un realo dſihwi. Normals behrns gan tahdas ilgſtoſchas rotalas un eedomas atſtahj pats no ſewis, bet daſcheem tahdos gadijumos janahk palihgà ar jauneem waldſinoſcheem eeſpaideem, jaunàm paijam un apkahrtnes mainu.

Behrns paſakàs neween labpraht klauſàs, bet pats tàs ari ſtahſta. No eeſahkuma logiſks fakts un pateeſiba waj nepateeſiba neſpehlè nekahdas lomas. Dſirdetàs paſakas un paſcha preekſchſtatu krahjums behrnu dſen uſ fabuleſchanu. Behrnu „ſtahſtos“ redſam to paſchu, ko wiſpahr behrnu fantaſijas wirknês.

Behrnu ſtahſtijumi eedalas 1) tahdos, kas runà par zitàm perſonam, dſihwneekeem, lellem u. t. t. un 2) egozentriſkos, kuros runa par behrnu paſchu, ta pagahtni waj nahkotni.

Sternu Eewa (3 g. 4½ m.) pahrdſejojuſi ſchahdà weidà daudſreiſ dſirdeto paſaku par ſarkangalwiti. „Reis bija masa meitiņa, to sauza par Sarkangalwiti, un wiņai bij sarkana zepure galwà Un wezmahte bij slima. Un wilks, nu, kur tad tas eet? — Tas gahja us wezmahmu, un tad wezmahmai bij bail. Tad wiņa ahtri apgehrbàs un ahtri aisgahja us Elsi. Un wezmahmas tehws — — un wezmahma, kad bija atkal wesela, gahja us meschu ar Sarkangalwiti, un wilks gahja ari dahrsà lihdsi. Un tad wiņas ahtri aisskrehja. Un wilks skrehja lihdsi, un tad wiņi peeskrehja pee uhdens torņa, un wilks sazija: „es ari waru tik ahtri skreet“. Un tehwam ari bij

bail no wilka. Un Sarkangalwite raudaja, un wilks bij eekodis Sarkangalwitei pirkstâ. Un pee mihzes wilks peeskrehja, un mihze kleedsa; tad wilks aisskrehja us meschu, tad mihze wairs neraudaja. — — — Uhdens tornis wareja us Berlini skreet. Tagad ir galâ. Mihzite nahk no masàs Teas, Mihzite, kuru jau nesot. (Mahte: kas tad ta Mihzite ir?) Masa meitiņa. Mehs reis pee muhrneeka buhwes redsejàm mihziti, ihstu, dsihwneeku mihziti. Teas Mihzite bij meitenes Mihzite."

Stahstot fantasija darbojas lehzeeneem: drihs no ihstàs pasakas naw wairak neka, kà tikai Sarkangalwites un wilka wahrdi, tad issuhd ari tee un runa eet par pawisam zitàm leetam.

Egozentriskajos stahstos saturs grosas ap behrna pascha personu un atteezas us wina pagahtni, tagadni waj nahkotni. Tagadnes konfabulazijas apskatisim, runadami par rotalam. Atteezibâ us nahkotni behrns mihl istehlot gaidamos preekus. Masa behrna gaidas sneedsas tikai us wistuwako nahkotni un saistas ar swehtkeem. 5—6 gadu behrni mihl tehlot, kà buhs tuwojoschos swehtkos. Augstak stahdama jau tahda fantasija: Maht, dod man darbu: es gribu pelnit naudu. Naudu doschu mahjas saimneekam, lai wiņsch peebuhwè wehl weenu istabu pee muhsu dsihwokła. Ta buhs mana lellu istaba. Seko plani, kur stahwès mehbeles, kur kahrs glesnas u. t. t.

Ilusija schahdâs nahkotnes fantasijâs ir pilniga. Behrnam gruhti eestahstit, ka no wina planeeem nekas newar isnahkt.

Fantasijas konfabulazijas no pagahtnes isklausas kà ihsti peedsihwojumi. Peeauguschajeem tàs beeschi war isliktees waj nu par atzeres wiltojumeem, waj pat par meleem. Tomehr tàs ir pawisam kautkas zits. Atzeres wiltojumos behrns pats puhlas, kaut gan welti, attehlot pahrdsihwoto ihstenibu; melos winsch wilto tihschi pateesibu, zeredams ar to eeguht kahdu labumu, waj nowehrst kahdu launumu. Bet fantastiskais stahstijums ir rotała, pee kuras behrns sawu rotału lomu isweb ne tagad, bet to atzel us pagahtni. Ir gluschi tas pats, waj nu behrns tagad rotalâ eepehrkas pee tirgotaja istabas kaktâ, waj saka: es nopirku to un

to. Fantastiskàs isteikſmes rotalu laikmets ir 4. gadâ. Tad behrni mihl stahstit pasakas kà paschpeedsihwojumus. Peem.: Mehs ar lelli gahjàm us bodi. Tur bij dauds kaku augschâ, leels kakis un masi kaki, leelais kakis bij melns, masee bij balti u. t. t. Peemetinajums „ar lelli“ jau apsinigi isteiz, ka stahstam pasakas raksturs. Wispahr, schahdos stahstos naw wairs ilusijas. Bet sastopamas ari tahdas stahstu rotalas, kur behrns pats nododas ilusijai, ar ko stahsts peenem nopeetnibas raksturu, kas nesaskanedams ar ihstenibu, wisam peeschkir leelu weenadibu ar meleem, lai gan par meleem te newar runat. Sterni runà par wezakàs meitenes Hildes schujamo kastiti. Masà Ewa itkà rotalodamàs: Man ari ir schujamà kastite; wezmahma eedahwaja. Leelakee behrni brihnas. Mahte: Ewa jau tikai joko. Bet Ewa: Ne, wezmahma man eedahwaja gan schujamo kastiti. Brahlis par to dusmigs: Tu jau melo, Ewa! Mahte leek, lai meitene atnes sawu kastiti. Wina sapihkst, zihnas ar asaram, un tikai pehz kahda laika atsihstas, ka winai naw tahdas kastites.

Agrajâ behrnibâ wiszaur jauzas ihsteniba un rotala; tad peelaischami ari tahdi rotalu eeprojizejumi pagahtnê; bet wehlak no behrna prasams, lai winsch eetur starpibu starp ihstenibu un rotalu.

Gruhti kautko issinat par behrna sapneem. Mums peeaugusscheem sapni negrib lahgâ palikt atminâ, bet behrna atminas spehja dauds, dauds wahjaka. Ka behrni sapno, to nowehrojam no winu isturesschanàs gulot. Par ko wini sapnojuschi, tas schad un tad islobams no winu teeschajeem isteikumeem, pee kam japrot isschkirt, kas bijis ihstajâ sapni un kas sapni, nomodâ esot. Isaizinatàm sapnu atzerem naw nekahdas nosihmes. Ja behrnam prasa: „Nu ko tu laba sapnoji?“ tad wina sugestibilitate un wahjà atzeres spehja dos walu wistrakakeem atzeres wiltojumeem.

Behrni sapno jau pirmâ gadâ: meegâ wini brihscheem eebrehzas, sahk sihst u. t. t. Bet, domajams beeschi maseem behrneem sapni nerahdas: wini guk zeeschi un tahdâ meegâ sapnu

nemehds buht, jo tad esam pilnigi bes apsinas. Sapni behrneem usnahk aismeegot un atmostotees.

Wistuwak teekam bailu sapneem. Pehkschnajàm bailem par eemeslu war buht gremoschanas trauzejumi, pilns puhflis, trauzeta asins riteschana u. tml. Bet sapnu preekschstati, kuri ar schim bailem usnahk, stahw sakarâ ar deenas peedsihwojumeem. Peem., behrns kleeds meegâ, ka wina buhwi sagahsch, ka lahzis kosch rokâ, ka sirneklis grib kost. Lahzis buhs nahzis no pasakas, bet ar sirnekli behrnu baidijuschi peeauguschee. Karstuma gulâs tahdas bailu santasijas mehds buht koti stipras.

Bailu santasijas war nahkt ari no ahrejeem trauzejumeem. Kad mahjâ naw parastà meera, bet trokšnis un staigaschana, tad behrnam, weenam sawâ gultinâ gulot, war usnahkt bailu sapni. Bailu sapnus mehds pawadit swaidischanàs, kleegschana, truhkschanàs augschâ u. t. t. Bet kustibas war sekot ari tahdeem sapneem, kureem naw bailu rakstura: brihscham usnahk pat staigaschana pa meegam.

Sapnu atstahstijumu naw no agraka laikmeta, kà no 5. gada. Sternu Hilde (4 g. 9½ m.) stahsta kahdâ rihtâ, neilgi pehz Eewas dsimschanas: Schonakt es par wiseem sapnoju: kà Eewa ähä taisa, un ka Eewa ir jauna, un ka Günters brehz un ka man wisu grib ņemt nost, un ka mahte wehl bij slima un ka es mahti mihlu, un ka es tehwu mihlu, un ka es ar jaunkundsi eju staigat. Te redsam, ka behrns sapnojis tikai par wisparastakajàm parahdibam sawâ ikdeenas dsihwê.

Behrna santasijas galwenais darba lauks ir rotalas. Subjektiwi nemot, rotala ir brihwa darbiba, kura pati sew par mehrki. Darbs ir tikai lihdseklis us kahdu mehrki, bet rotala ir pati sew mehrkis. Lihds ar rotalas beigam safneegts ari tàs mehrkis. Tiklihds rotalai waj spehlei peebeedrojas zits mehrkis, peem., karschu spehlei — nauda, zihnas rotalam — rekords, tad ta wairs naw tihra rotala. Ari swescha spaidu naw rotalai. Rotala nahk no pascha indiwida eekschejàs dsinas, kura noteiz ir tàs saturu, ir weidu un ilgumu. Usspeestas rotalas naw wairs rotalas.

Biologiski nemot, rotalam ir leels usdewums un daba pati behrnu dsen rotalotees. No scha weedokla rotala ir dihgstoscho spehju instinktiwa paschattihstischana, neapsiniga wingrinaschanàs nahkotnes nopeetnajàs darbibàs. Un schini sinâ tad ari behrna rotalas naw brihwas, bet stingri noteiktas no spehjam, kas parahdisees tuwakajâ waj pat tahlakajâ nahkotnê (sehnu zihnas rotalas, meitenu lelles). Nahkamàs spehjas wingrinas rotalâs, attihstidamàs pee tahdas weelas un tahdâ weidâ, kas nedod saudejumu. Ari rotalâs gudriba nahk no saudejumeem, bet teem naw ihstu saudejumu rakstura, turpretim tee pascham islabojami. Pascha mahzischanàs daudz sekmigaka, nekà zitu pamahziba. Ar kluzischeem rotalodamees, sehns 10 reis puhlesees par welti us diweem stabeem uslikt sijas, tadehl ka stabi weens no otra par tahlu, waj ari neweenada augstuma, bet galu galâ winsch tiks pee mehrka un ar to mahzisees atsiht leetu sakarus, kà ari eeguhs praktiskus panehmeenus, kuri winam wehlakâ dsihwê nepeezeeschami.

Sawu rotalu instinktu apmeerinadams, behrns ismanto to weelu, kuru apkahrtne winam dod. Behrns atdarina tàs darbibas, kuras winsch ap sewi redz. Tadehl us rotalam eespaids ir apwideem, kur behrns usturas, wezaku stahwoklim, gada laiku mainam un eewehrojameem notikumeem dsihwê. Agrajâ behrnibâ sewischka nosihme usturas weetai. Us laukeem behrni rotalojas ar sirgeem un gowim, juhrmalâ wini swejo un laisch kugus juhrâ. Bet rotalâs atspogulojas ari deenas notikumi. Kur pirmo reis parahdas gaisa kugis, tur behrni to tuhlin usnem sawâs rotalâs. Kara laikâ isplatas kara rotalas.

Apkahrtnei peeskaitamas ari paijas. Truhzigo schkiru behrneem naw nekahdu paijinu; wineem beeschi truhkst leetu, pee kuràm nodarbinat sawu rotalu instinktu. Bet bagatneeku behrneem brihscheem pahrak daudz paijinu, kas winus wedina us pawirschibu, nepastahwibu un pat neapmeerinatibu, ar ko rotalas saudè sawu audsinoschu nosihmi.

Atdarinot behrns eeaug sawas apkahrtnes kulturas dsihwê,

peefawinajas paraschas un tikumus, mahzas pasiht un leetot kulturas eeguwumus.

Tomehr ne wiss rotalâs norit atdarinajuma zelâ. Peem. eksperimentejamâs rotalâs, kad behrns ar karoti sit pahrmainam pa galdu un pa teleki, preezadamees par skanu starpibu, waj kad isahrda paiju, lai redsetu, kas tur eekschâ, — naw nekahda atdarinajuma. Un kur behrns ari atdarina, tur ari jau parahdas wina paschdarbiba, wina eekschejàs dsinas. Winsch pats iswehlas, ko atdarinat. Tà tad apkahrtne sneedz tikai weelu un paraugus, bet eedsimtàs dsinas no teem rada imitazijas.

Behrns dsihwo gadu no gada tai paschâ apkahrtnê, sem teem pascheem eespaideem, bet katrâ attihstibas pakahpê atdarina zitadas darbibas, un proti tàs, kuràm winsch jau peeaudsis. Tapehz wisu semju, daschadu tautibu un schkiru behrni sinamos wezumos nodarbojas ar weenadàm rotalam. Turpretim weenados apstahklos dsihwodami daschadu raksturu behrni rotalojas daschadi. Rotalâs behrns israhda sawa nahkamà rakstura daschadibas. Tapehz ari koti leela daschadiba sehnu un meitenu rotalâs ne tikai temperamenta, bet ari satura sinâ. Sehns un meitene dsihwo sem weeneem un teem pascheem eespaideem, bet sehns attehlo rotalâs ugunsdsehsejus, saldatus, bet meitene kopj lelles, wahra, masgà. Ta newar isskaidrot ar to, ka sehns dara tikai to, ko wihreeschi mehdz darit, un meitene, ko seeweetes. Schinî wezumâ dsimumu starpibas apsina ir tik masa, ka behrni padodas wisâs leetâs tiklab wihreeschu, kà seeweeschu eespaidam. Tikai rotalâs ne. Te instinktiwi parahdas abu dsimumu dabiskee usdewumi. Lai ari nesaka, ka starpiba rotalâs nahk no audsinaschanas: „sehneem jarotalojas tà, bet meitenem atkal tà". Daudz gimenês schahdu isschkiribu netaisa, un ari sehni dabù lelles. Bet ko wini ar tàm dara? Leek tàm dejot un marschet, sehdina tàs ratos par pasascheereem, waj sawam sirgam mugurâ, ahrstè to, kà ahrsts, un drihz pamet. Par kahdu sehnu stahsta, ka winam (3 g.) eedahwata lelle. Winsch to apskatijis, brihnijees, ka azis wirajas, paslawejis kurpes un lentu, un parahdijis wiseem gimenes lozekleem sawu jauno mantu. Bet tad

winsch to nosehdinajis sew blakam, teikdams: „Skatees, kà es buhweschu“. Ar to tai deenai bijis deesgan. Otrà deenà winsch tai israhwis roku un aismetis projam. — Tàpat ari meitenes dabù kluzischus, bet ar teem nerihkojas tà, kà sehni. Meitene taisa gan istabu ar mebelem un dahrsinu, bet sehni zel namus un pilis, pilsehtas un dselszelus. Tà arween atrodam starpibu sehnu un meitenu rotalàs.

Rotalas mehds buht weentulas un sabeedriskas. Weentulàs rotalas sahkas no pascha „es“, no rotaloschanàs ar sawas meesas dalam. Sihdonis rotalojas ar saweem lozekleem, ar sawu balsi. Ari turpmak behrnam peemiht nesawaldama dsina wingrinat sawus lozeklus rotalàs: winsch bes miteschanàs spirinajas un skrej, lez un kahpj, schuhpojas un dejo, dseed un klaigà. Daschreis winsch mehgina pats sewi pahrspeht: wehl augstak un tahlak lehkt, wehl ilgak weenà kahjà stahwet, wehl skalak kleegt. Schinis rotalàs behrns eeguhst waldibu par sawu meesu. Zitadas ir tàs rotalas, ar kuràm behrns mahzas waldit par preekschmeteem. Kad sawu lozeklu wairs rotalam nepeeteek, tad behrns katru leetu pahrbauda, waj ar to war rotalotees, waj ne. Winsch rotalojas tàpat ar papira gabaliņu, kà ar lelli, ar deegu spoliti, kà ar papes sirgu, ar putekli dausamo kà ar bumbu. Ar dascheem preekschmeteem winsch brihtinu parotalojas un tad tos atstahj; pee ziteem winsch arween atgreeschas no jauna un tee top tad par wina rotalas leetam, paijam.

Wisweenkahrschakàs rotalas ar preekschmeteem ir tàs, kur behrns winas nepahrgrosa, bet tikai leeto par atbalstu saweem lozekleem: sit ar koku pa galdu u. t. t. Waldibas eeguhschanà par preekschmeteem nosihmigakas ir tahdas rotalas, kuràs preekschmetu sastahws waj sakari pahrgrosas. Tas noteek destruktiwàs un konstruktiwàs rotalàs, pee kam ahrdischana nahk pa preekschu un tad tikai uszelschana.

Destruktiwàs jeb ahrdamàs rotalas parahdas sau agri. Wisai pasihstama behrna ahrdischanas kahre. No

wina rokas papira lapas wefelas nedabuſt ahrâ; winſch faloka un ſaplehſch paijas, mekſè, kas lellei eekſchâ, ſajauz kahrtigi ſaliktas leetas un ar leelàm gawilem ſagahſch mahtes uſzelto torni. Te newar runat par eedſimtu launumu, jo behrns neſin, ka iſnihzina wehrtibas. Winſch tikai darbojas ar preekſchmeteem, wingrina ſawus ſpehkus, kureem rodas pretoſchanàs un preezajas par ſawu uſwaru. Buht par zehloni, tas dara preeku, un ſchi apſina ſewiſchki rodas pee iſahrdiſchanas. Uſzelſchana praſa laika, iſahrdiſchana ſekmejas azumirkli. Un pee tam behrns mahzas daudſ: eepaſihſtas ar preekſchmetu preteſtibu, zeetumu, ſmagumu un pat eekſchejo ſaturu, kas daudſkahrt nahk redſams. 4 un 5 gadu behrnus uſ iſahrdiſchanu war jau wadit ari ſinas kahre.

Augſtak ſtahw konſtruktiwàs rotaſas, kurâs no atſewiſchtàm dalam uſzelams waj ſaſtahdams kautkas jauns. Te parahdas jau labi attihſtita ſinteſes ſpehja un darbojas ilgaku laiku noteikta mehrka apſina. Wiſam tam pahri lidinajas raditaja dſina, kura grib wehrtibas radit netikai eedomâs, bet ari ihſtenibâ. Preeks, ka war buht par eemeſlu, te iſſmalzinajas par garigas zihnas preeku, zihnotees ar paſcha uſliktàm gruhtibam, un par waras un radibas preeku, ja iſdodas, uſſpeeſt leetam jaunu weidu.

Schee waras, zihnas un radibas inſtinkti parahdas ſpehzigak pee ſehneem, nekà pee meitenem, un ſtarpiba jo leela jau otrajâ gadâ. Sehneem 3. un 4. g. uſnahk waj tihrais buhwes drudſis: buhwè ne tikai no kluziſcheem un akmeneem, bet no wiſa, kas nahk rokà: ſpeekiſcheem, ſpolitem, turſinam u. z. Ja meitenes ari buhwè, tad ar daudſ maſaku intenſitati. No 4. lihdſ 6. g. buhwem peeweenojas muſturu ſalikſchana, pehrlu wehrſchana wirknês, ſagreeſtu bilſchu ſalikſchana, weidoſchana no mahla un ſihmeſchana. Sehni wiſâs ſchinis darbibâs ir daudſ patſtahwigaki nekà meitenes. Daſcham labam ſehnam lihdſi dotà parauga lapa bijuſe nebijuſe: winſch tàs tikpat neleetos. Un ja kahds to leeto, tad pee tàs nepeeturas werdſiſki. Sehni atdarina neteeſchi, konſtruedami pehz ta, ko wini redſejuſchi ihſtenibà: namus, tiltus, dſelſszeĸus.

Meitenes turas pee paraugeem, un winu zenschanàs iseet uſ to, pehz eeſpehjas tuwak tikt paraugam.

Pee weentulajàm rotalam peeder ari lomu rotalas. Te galwenà wehriba greeschas uſ ſawu „es“ un ta pahrgroſibam. Schai pahrgroſibai peemehrojas ari wiſa apkahrtne. Ja ſehns ir „kuga kapteinis“, tad no galdeem un krehſleem ſaſtahdas wina kugis. Behrns iſwehlas ſew lomu no ſawas apkahrtnes waj no paſakam, preekſchroku dodams tai, kura wiſtuwaka wina inſtinktu praſibam. Sehns atrodas ſem waras un zihnas inſtinktu eeſpaida un iſwehlas pa laikam pawehlneeku lomas: winſch komandè kà ofizeers, wada kugi waj lokomotiwi, jahj uſ koka ſirga, brauz kà waſchonis u. t. t. Meitenem galwenà loma ir mahte; kopſchanas inſtinkts winàm ſtipraks par wiſeem ziteem inſtinkteem. Jau 2, 3 g. wezas meitenes kopj ſawas lelles ar ihſtu mahtes ruhpibu un ſirſnibu, tà ka tas naw wairs tikai „atdarinajums“, bet jau ari nahkamà uſdewuma „eedarinajums“.

Pirmee behrna rotalu beedri ir mahte, tehws un ziti kopeji. To jokus, dſeeſmas, behrns uſnem jau pirmajâ gadâ. Bet jo wezaks top behrns, jo leelaku wajadſibu winſch ſajuht pehz behrneem kà rotalu beedreem. Schinis ſabeedriſkajâs rotalâs nowehrojam wairak pakahpes.

Atdarinajums ir elementarakais dſenulis kà wiſam ſabeedriſkumam, tà ari ſabeedriſkàm rotalam. Rotalâs tas peeaug lihdſ „peelipſchanai“. Weens behrns plaukſchkina rozinam un ſkreen kleegdams pa iſtabu. Otram behrnam, kurſch to dſird un redſ, tas peelihp un winſch plaukſchkina, ſkreen un kleedſ tàpat. Tas ſawukahrt peelihp atkal pirmajam un nu weenam peelihp no otra, tà ka rotala peeaug lihdſ tahdàm intenſitatem, pee kahdàm weens behrns ween nekad nebuhtu nahzis. Ja wairak behrnu kopâ, tad tahda lihdſi aiſraukſchana war peeaugt par ihſtu bara infekziju; behrni maſumâ iſrahda tad to paſchu, ko maſu fanatiſms, maſu ſajuhſmiba un maſu ſugeſtija leelumâ.

Schi wiſprimitiwakà ſabeedriſkà rotala, kur behrni rotalojas wairak zits blakam zitam, nekà zits ar zitu, paſtahw pirmos 3

waj 4 gados. Ja tani eeweb finamu kahrtibu, tad jau isnahk dahrsina rotalas ar dseesmam. Ari schinis galwenà leeta ir weenu un to paschu dseedat un weenadà takti kahjas zilat. Bet tà ka te katra kustiba un katrs wahrds noteikts, tad pschiskà peelipschana te wairs newar spehlet tahdas lomas, ka eepreekschejàs rotalàs. Schinis pirmatnejàs rotalàs musika, dseja un deja apweenojas weenà „kopmahkslà". Augstakà attihstibas pakahpê usnahk tahdas rotalas, kurâs katrs dalibneeks dara ko zitu. Te nu ir rotaloschanàs zitam ar zitu. Nu behrns newar sekot ne atdarinajuma, ne ari pascha teeschajai rotalu dsinai, winam rotalas kopusdewums japeenem un ari japatur par notikumu. Tas ir tik gruhti, ka behrni us schahdàm rotalam pilnigi spehjigi nahk tikai 5. gadà. Schis wisas ir lomu rotalas: mahte un behrns, ahrsts un slimneeks. Wezakais un attihstitakais behrns usnemas wadibu, isdalidams lomas un sekmedams winu isweschanu. Bet brihscham gadas, ka dsihwa temperamenta sekis usmetas par wadoni daudz leelakeem behrneem un teek no teem ari par tahdu atsihts.

Ja lomu rotalu isweb sistematiski pehz eepreeksch usstahditas programas, tad no tàs isaug ihsta teatra spehle, kurà waditajs behrns top par reschisoru. Schis rotalu weids attihstas wehlak, bet ta sahkumi nowehrojami jau ari pahrrunajamà wezumà. Behrni sahk usweest pasakas. „Sarkangalwitê" weens ir Sarkangalwite, otrs wezmahte, treschais wilks, zeturtais medineeks. Ja diwi behrni ween ir, tad weens ir Sarkangalwite, bet otrs wisas zitas personas pehz wajadsibas. „Ansi un Greetinu" diweem spehlejot, weens ir ragana un otrs ispilda abas pahrejàs lomas.

Pirmàs sabeedriskàs rotalas norit darbojotees zitam blakus zitam, tad nahk rotaloschanàs zitam ar zitu, bet beidsot zihnas rotalas — zitam pret zitu. Bet schis attihstas wehlakà laikmetà.

Behrni rotalojas ari sihmejot. Wini sahk jau agri rihkotees ar sihmuli un griseli, ar strihpinam attehlodami to, kas wineem noteek galwà. Behrns sihmê to, ko domà, ne to, ko redz. Kur behrnam weegli pee-ejami sihmejamee daikti, kur winu nemulsina ar kritikam, labojumeem, pamahzibam un aisrahdijumeem,

tur behrns sihmè labpraht un neapnizis, ar to dodams eespehju, eeskatitees wina garigajà dsihwè.

Behrns sihmedams sabulè un wina fantasijas wirknes usrahda lahdas pat ihpaschibas, kà ar runu sabulejot. Eesahkumà fantasija darbojas lehzeeneem, truhkst mehrka apsinas. Ar laiku behrnam izdodas jau iswest eepreeksch spraustu noluhku: „ussihmeschu zilweku, suni, mahju!“ Pee tam behrnam nenahk ne prahtà sihmejamo preekschmetu eepreeksch waj pa sihmeschanas laiku apskatit. Winsch sihmè brihwi, ne pehz paraugeem. Brihwajà sihmeschanà eewingrinajees, winsch beidsot eedroschinajas kertees pee sihmeschanas pehz paraugeem. Tadehl behrns ar sawàm strihpam no lahda preekschmeta apsihmè tikai to, par ko winsch domà. Ais to pirmee sihmejumi isnahk schematiski un loti truhzigi, beeschi usrahdidami ari to, ka newar redset (koku saknes, meesas dalas sem apgehrba). Behrna fantasijas sinteses truhkums parahdas sihmejamà preekschmeta aplamos samehros un ta dalu nepareisàs atteezibàs. Gihmja dalas war atrastees ari ne us galwas, kahjas war buht ihsakas par galwu. Preekschmeta dalas neattehlo samehra leelumà, bet pehz nosihmes, kahdu behrns ikkatrai peeschkir. Ar laiku peeaug sintetiskee spehki, tad preekschmetu dalas top samehrigakas. 5. un 6. gadà war parahditees jau leelakas kompozizijas: dabas skati, ehkas ar dahrseem un zilwekeem, juhra ar kugeem u. t. t. Kà behrns bildes pasihst no otras un no ikkatras puses, tà wina pirmee sihmejumi usrahda augschas, lejas, labàs un kreisàs puses samainas.

Wismihlak behrni sihmè zilwekus un dsihwneekus. Zilweku behrna sajehgà raksturo galwa, rokas, kahjas un stahwus stahwoklis. Dsihwneekus raksturo: gulu stahwoklis, galwa preekschà un wairak lahju.

Tà ka behrns sihmè pehz saweem eegaumejumeem, bet ne pehz azumirkla redses eespaideem, tad eegaumejumeem papildinotees, top pareisaki ari sihmejumi. Bes tam behrni sahk ari sihmejumus izlabot pehz usskata.

Behrna domas.

Behrns sahk domat tad, kad winam rodas apsina par walodas nosihmi un griba walodu eemahzitees. Preekschstati winam ir jau agrak; nu no teem attihstas jehdseeni. Wispirmak nahk personu un leetu jehdseeni, tad teem peebeedrojas darbibu un wehlak ari atteezibu jehdseeni. Wispirmak pa schim stadijam iseet wahrdu krahjums: papreeksch runà nahk leetu wahrdi, tad darbibas un wehlak ziti wahrdi. Tad ari atzere pahreet tàs paschas stadijas: pirmàs behrna atzeres ir no personam un leetam (ap 1½ gadu), tad no darbibam, wiswairak no pascha darbeem (ap 1¾ g.) un tad tikai weetu atzere, kà wisweeglakà no atteezibam. Ihpaschibu, isskata atzere nahk daudz wehlak (ap 2¾ g.). Bildes apskatot, mass behrs runà gan ari par darbibam, bet bildi nolizis ussskaita tikai preekschmetus. Apskatitàs bildes aprakstot 7 gadu weza behrna isteizeeni wehl atrodas substanzes stadijà, 10 g. weza — akzijas un tikai 14 g. weza — relazijas stadijà?

Pirmee behrna jehdseeni ir indiwiduali ar stipru personiskas atteezibas nokrahsu. Lelle ir tikai wina pascha wismihlakà paijina, mama tikai wina wistuwakà persona. Tomehr drihsi behrns nojausch, ka kahds wahrds apsihmè ne tikai weenu sinamu preekschmetu, bet wairakus weenlihdsigus. Behrns wairak sirgus redsedams rahda us ikkatru no teem un saka: sirgs, sirgs, sirgs. Winsch skreen no weena preekschmeta us otru, teikdams: „durwis, durwis, durwis“, waj: „krehsls, krehsls, krehsls“ u. t. t. Winsch sarindo weenas sugas preekschmetus, kurus patlaban redz waj par kureem domà un rada sew pluralu jehdseenu. Ahbolus ziladams, winsch saka: „weens, weens, weens, un wehl weens“. Drihsi scha weens weens weetà nahk skaitla wahrdi: „weens, diwi, trihs u. t. t. Bet tee wehl norahda tikai kahrtu: pirmais, otrais, treschais u. t. t., ne skaitu. Skaits ir sugas jehdseens un ta behrnam wehl naw. 3 gadu 7 mehneschu wezs behrns, peem., prot sakkaitit pirkstus. Us jautajumu: „zik rokai pirkstu?“ winsch saka: „es sakkaitischu“, un isskaita pareisi peezus.

„Nu zik pirkstu ir rokai?“ Behrns sahk skaitit no jauna. Pehdejais jeb peektais pirksts ir peezi, bet peezi wehl neapsihmê wisus pirkstus kopâ. Kad behrns sahk skaitu isprast, tad wispirms tikai pee sinameem preekschmeteem. Peem., winsch war jau sinat, kas ir 2 ahboli, bet buht nesinâ par to, ka pascham ir 2 azis, austs, rokas un kahjas. Pat 4 g. wezs behrns us tehwa jautajumu: „zik man pirkstu?“ atbi dejis: „Es nesinu, es mahku isskaitit tikai sawus pirkstus“. Dabas tautam skaitli wispahr atteezotees tikai us sinameem preekschmeteem, kà mums kahls (rengu), duzis (pogu, spalwu), schoks, gross. Kad behrns sin zik nezik pareist rihkotees ar skaitla wahrdeem, tad winam sugas jehdseeni jau gatawi. Winsch sakkaita tikai weenas sugas preekschmetus un ne daschadus.

No eesahkuma wiseem jehdseeneem ir stipra personiga peekrahsa. „Lelle“ nosihmê „mana lelle“; mahte laba — mahte man laba; peens karsts es sadedsinaju muti. Jo spilgti tas redsams pee relazijas jehdseeneem. Behrna pirmais „ne“ ir subjektiwa atgainaschanas ispausme: ta negribu, ta newajag. 1½ wezs behrns sauz sparigi: „ne, ne“, ja winam grib atnemt paiju, bet us jautajumu: „waj ta tawa azs?“, ja rahda roku, wehl neprot atbildet ar „ne“, jebschu jau sin parahdit ir rozinu, ir azi. Tikai wehlak eemanas leetot wahrdinu „ne“ ari konstatejoschâ nosihmê. Tà pat ar wahrdina „es“ leetoschanu. Kà juhtu un gribas ispausmes „es“, „man“, „mans“ parahdas jau otrajâ gadâ, bet „es esmu mass“ tikai pehz pustreschà. Jo gruhti bernam nahkt skaidribâ ar tahdàm atteezibam, kuras mainas lihds ar runataju, peem., ar radneezibas sakareem. Kà weena un ta pati persona reisê war buht winam mahte, zitam behrnam krustmahte, wezmahmai meita, krustmahtei mahsa, to bernam gruhti isprast. Gruhti nahkàs ari laika ispratne. No eesahkuma behrns sajuht tikai tagadni un wispirmak nahk pee gaidam waj atgainam atteezibâ us wistuwako nahkotni. Pagahtne jau atraistjusees no teeschajàm sajuhtam: tàs atskahrta nahk wehlak. Darbibu wahrdus behrns wispirms leeto tagatnê un nahkotnê; „tuhlin“, „drihs“ un „rihtu“ sen

jau leetojami, kad gaufi fahk eerastees „nupat“, „pirmak“, „wakar“. Ilga darba prasa ispratne, kà weens un tas pats notikums war buht schodeen, rihtu un wakar. Tapehz no behrneem dsirdami jautajumi: waj tagad ir rihtu? Kad mahjâs braukfim, tad buhs schodeen? Mehs wakar zelosim? u. t. t.

Jehdseenu radischanâ jo augstu stahwokli behrns sasneedsis tad, kad sahk wahrdos isteikt pats sawas dwehseles darbibu. Tas nahk gaufi un pakahpenisfi. Eesahkumâ dwehseles darbiba un fisika ispausme in weens un tas pats: „mihlot“ apsihmè apkampt, butschot, bomat — runat, labs buht — smaidit. Tikai agràs behrnibas beigâs parahdas ari schini sinâ tihri jehdseeni.

Spreedumi parahdas wehstoscho teikumu tehrpâ, bet ne ikkatrs wehstoschais teikums jau ir spreedums. Teikumos mehs peeauguschee daudskahrt atkahrtojam zitu un ari sawus senakos spreedumus un tapehz ikdeenas dsihwê parasti isteekam ar wisai mas spreeschanas. Jo mas spreesch behrns, atdaras un paraduma zelâ gandrihs wisu eeguhdams. Neti, bet tomehr winsch nonahk tahdâ stahwokli, kur leetu waj parahdibu newar apkert eerastâ zelâ. Tad winam usnahk brihnums un schaubas, kas dsen us spreeschanu, atwedinaschanu, pehtischanu. „Brihnischanàs ir filosofiskàs dsinas eesahkums“, nowehrojis jau Platons.

Behrna pirmee spreedumi ir positiwi: behrns konstatè faktu, kursch peewilzis wina usmanibu. Noleegums agri parahdas kà gribas ispausme, bet deesgan wehlu kà spreedums un tad ari wispirms antiteses weidâ, kas stahw loti tuwu asektweidigam noleegumam. „Bumba nepeeder Susanai, nè, behrnam“; us joku: tu wezais sehn! behrns reagè: „es neesmu wezs, es esmu jauns sehns“. Tahdos isteizeenos noleegums ir tikai pretstata reakzija pret positiwo. Wehlak nahk truhkstoschà konstatejums. 2 g. wezs behrns, bildes apskatot, konstatè: „behrns nesihsch pirksta“, „naw eglischu“; zits behrns, 3 g. wezs buhdams, atrod, ka wina rotalu dselsszela wagoneem naw durwju un brihnas, kà zilweki war tikt eekschà. Truhkstoschà konstateschana ir gruhtaks darbs, nekà esoschà usrahdischana. Tapehz Binèjs prasa, ka behrneem 3 g. wezumâ

bildès jau janofauz attehlotee preekschmeti, bet kahdu dalu usstihmetajeem preekschmeteem truhkst, tas jausrahda tikai 7 g. wezeem. Truhkstoschà konstateschanai seko truhkumu konstateschana jeb kritiseschana. Peeauguschee behrnu paschu un wina wahrdus un darbus kritisè bes apnikschanas. Behrns mahzas isschkirt, kas pareisi un kas aplam un sahk pats usstahtees neaprobeschota kritika lomâ. Tehws kahdu bildi nosauz par glihtu, bet behrnam ta par raibu: „naw glihta, ta ir glihta". Weens behrns sihmè puku podu, otrs kritisè: „tas naw nekahds puku pods". Skupina dehls, 3 gadu wezumâ, skatas, kà dahrsneeks stahda pukes, un rahjas: „Bet, zilweks, tew newajag semi tà isswaidit, tas ir nerahtni... tew newajag tà turet, tas ir aplam — ak, nu tu nolehji garam, tà newajag darit, mama rahsees". Wahrdi ir atdarinajums, bet truhkumu useeschana patstahwiga. Paschkritika ir wehl gruhtaka un agrajâ behrnibâ reti sastopama. War dsirdet, ka 2 g. wezi behrni paschi jau islabo sawu runu. Wehlak sahk no sweschkritikas attihstitees paschkritika un sahk runat „sirds apsinas balss". Pirmee behrna spreedumi isteiksmes sinâ ir noteikti, nepeelaisch nekahdu schaubu. Ap trescho gadu jautajumos un isteizeenos dsird jau wahrdus, „warbuht", „laikam", tà tad par spreeduma pareisu schaubas jau peelaistas. Ap to paschu laiku rodas apsinigs pretstats starp domam un ihstenibu, kas ispauschas isteizeenâ: „es domaju" (es domaju, buhs beesputra; es domaju, tu esi rowi, bet tu esi istabâ).

Ar brihnischanos behrns nonahk pee spreeduma; ja spreeduma saturs behrnu neapmeerina, tad jauna brihnischanàs eerosina jaunus spreedumus, un schi tahlaka domaschana isweidojas par zehlonisko sakaru usmekleschanu un par slehdseenu atwedinaschanu.

Us galda sitot, zelas trokšnis; ugunij peeskarotees, sadedsina pirkstus. Schahdas atskahrtumu wirknes sagatawo jau zehlonisko domaschanu. Bet ta usnahk tikai tad, kad meklè pehz preekschmeta, kuru atskahrtums nedod. „Paplahte karsta — kapehz?" Sche behrns wairs neprasa, no kam winsch sadedsinajis pirkstus, bet: kà isskaidrojams, kà zilkahrt aukstà paplahte tagad

karsta. Tà zehloniskà domaschana naw atskahrtumu waj eegaumejumu sawirknejums, bet ir patstahwigas gara darbibas auglis. Zehloniskà domaschana ispauschas gan jautajumos: „Kapehz? kas to taisa?“, gan puhlès pascham atrast eemeslu, gan pamatojumu isprasschanà un seku atmineschanà no eepreekschejeem peedsihwojumeem. Wisi schee domu weidi parahdas ap weenu un to paschu laiku. Tà kahda 2 g. 3 mehn. weza meitene ne par ko negribeja dsert peenu no tastes. Bet kad pati bij sastusi pudeli, tad sazija: „Eewa sasit pudeli, Eewa dser no trauka“. 2 mehneschus wehlak prasa, kapehz dahrsneeks pukes laista. Kad winai aisleedsi aistikt zukura trauku, tad eebilst: „Man rokas naw netihras“, un kad newehl smiltis sehstees, waizà: „Waj leetus lijis?“ Zehloniskà domaschana nahk tad, kad atskahrtumu un eegaumejumu sakari pahrtraukti un jadod isskaidrojums neparastajeem. Jt drihsi behrns nonahk pee atsinas, ka wiss esoschais pakahrtots zehlonibas likumam. Katram eemeslam ir atkal saws eemesls, to atjehdsi ari behrns, bet wina gars ari prasa, lai doma reis nonahktu pee kahda gala. „Mam, kas bij pee manis, kad tu biji masina?“ — Kad es biju masina, tad tewis wehl nemas nebij, bet es biju pee sawas mahtes, pee wezmahminas. „Kas bij pee wezmahminas, kad wina bij masa?“ — Wezwezmahma. „Bet kas bij pee wisàm mahtem?“ — Katra bij pee sawas mahtes. Ja behrnam stahsta par Deewu, tad tas top par wisu leetu un darbibu pirmzehloni. Bet behrni nonahk ari pee jautajuma: „Kas radijis Deewu?“ Kahds sehns 6-ajà gadà scho swarigo jautajumu pats no sewis atrisinajis, teikdams: „Zik sawadi, ka Deews war radit pats sewi!“

Zehloniskà domaschana jau pa dalai norisinajas flehdseenos: no doteem spreedumeem behrns atwedina jaunus. Slehdseeni war parahditees wairakos un ari weenà paschà teikumà. Mahte pati wahra wakarinas. Behrns prasa: „Berta projam?“ — Zitreis: „Newar teikt labriht: man taukainas rokas“. Tà ka behrna spreedumi ir konkreti, tad pirmajos flehdseenos winsch tikai pahreet no weena spreeduma us otru (transduzè) un dod weenadibas, daschadibas un analogijas flehdseenus. Pirmajà

gadijumâ weenadi eemesli dod weenadas sekas. Krusttehws nahkdams reis atnesis zeemkukuli, no wina gaida atkal ari otrreis. Gar werandu iswilkta wirwe: „Ko te kahrs? Waj welu?“ Tahdus slehdseenus treschajâ gadâ dsirdam ikdeenas. Tee war rastees tihri afoziazijas zelâ. Nopeetnaka domu wehrtiba ir daschadibas slehdseeneem. Jauni apstahkli wedina us jaunàm domam, us jauneem jautajumeem. Tehws sehsch us werandas un tur klehpi sawu 3 g. wezo meitinu. Wineem wirs galwam saules sargs, kura kahts eespraustS margu spraugâ. Kad tehws behrnam apleek apkahrt abas rokas, tas, domadams, ka tehws weenâ rokâ turejis saules sargu, prasa: „Waj saules sargs weens pats?“ 4 g. 8 mehn. wezs sehns prasa tehwam, no kureenes tas galwas kaufs, kas atrodas us tehwa rakstamgalda. Kad winam pateiz, ka no mirona, tad winsch issauzas: „Kapehz nabaga zilweks netika par engeli; wina galwa ir te“. Behrns domajis: pehz nahwes zilweks ee-eet debesîs un top par engeli; ja galwa ir te, tad tas par engeli naw warejis tikt. Analogijas slehdseenos apweenojas abi eepreekschejee weidi: pee daschadâ atrod weenadibas un us tàm pamato slehdseenu. Mahte grib gultees tihkla schuhpuli. 3 g. 7 mehn. weza meitene: „Tad winsch plihsis; kad Else eesehdàs, tad plihsa, un tu esi tikpat leela kà Else“. Rahdot us galwas kaufu, kas stahw us rakstamgalda: „Kur winam tas kauls, kas man te wehderâ?“ Wisi behrni: „Kad es buhschu leels, tad... (to un to darischu“).

Daschi no tahdeem transdukzijas slehdseeneem jau loti tuwojas indukzijai. Sehns, redsedams, kà tehws sukà bahrdu: „Man bahrda wehl ir ahdâ eekschâ“. Te war buht weenkahrscha pahrlehkschana no tehwa us sewi. Bet ja sehns domajis starplozekli: wiseem wihreescheem ir bahrda, tad slehdseens no tehwa us wiseem lozekleem ir indukzija, bet no wiseem wihreescheem us sewi nahkotnê — dedukzija. Induktiwâ zelâ pluralee jehdseeni top par sugas jehdseeneem. Kad behrna domaschana wehl mas attihstijusees, tad winsch wehl neleeto wispahrigus spreedumus. Sternu Hilda 3½ g. wezumâ, bilschu grahmatu schkirstot, rahdija weenu putnu

un prasija, waj tas dehjot olas. Mahte: „Ja, wisi putni dehj olas“. Bet scha wispahrigà spreeduma nepeetika. Meitene prasja par ikkatru putnu atsewischki, waj ari tas dehjot olas, lai gan mahte us ikkatru waizajumu atbildeja: „Ja, wisi putni dehj olas“. Bet 2 mehneschus wehlak, kad kahds jokoja, ka us galda usliktà gala neesot zepetis, ta pati meitene teiza: „Es to sauzu par zepeti, mama ari, w i s i to tà sauz“. Te wispahrigais spreedums isreet no azumirkligà atskahrtuma. Ihstà indukzija nahk tikai 5. gada beigâs. Sehns skaita sawus pirkstus un saskaita 10. Zik pirkstu mahtei? Winsch tos skaita un saskaita 10. Zik Hildai? Eewai? Bertai? Nu winsch wairs neskaita, bet katrreis atbild ar analogijas slehdseenu: 10. Tad mahte winu waizajoschi usskata: „Tà tad....?“ Un gruhti nahk atbilde. „Tà tad wiseem ir 10 pirksti“. Dedukzijas slehdseeni no behrneem reti dsirdami.

Juhtas un griba.

Behrnibâ juhtas un griba naw schkiramas. Stipras juhtas arween teezas pahreet darbibâ. Juhtâs un gribâ behrns ispausch sawas atteezibas pret apkahrtni, zenschas e e n e m t s t a h w o k l i pret to. Peedsihwojumu stahwokli raksturo patika un nepatika, darbibas isweidojas par peewehrschanos (kahre) waj par atrauschanos (atgaina). Stahwokli eenem wiss nedalitais „es“, meesa un gars. Peem., pee bailem peeder tiklab atrauschanàs, kleedseens, nobahleschana, kà ari bailu juhtas apsinâ; griba ispauschas ir paschà darbà, sinamu lozeklu inerwazijà, ir apnemschanàs apsinâ. Juhtu un gribas stiprums, stahwokli eenemot, atkarajas no azumirkla energijas, stahwokla nemschanas ilguma un sadalijuma.

Behrnam juhtu un gribas azumirkla spars ir leelaks, nekà peeauguscham zilwekam. Behrns nespehj sawalditees: winsch padodas tikai weenam motiwam, ne-eewehrodams pretejos. Sewischks spars peemiht nepatikas emozijam: behrns kleedj

schaufmigi, kad ir masleet sadausijees, paleek loti nikns, ja winam atnem gardumu. Bet ahrkahrtigas ir ari gawiles par jaunu paiju. Ilgums nestahw samehrâ ar sparu: sahpes drihs aismirstas, waimanas drihs pahreet lihgsmibâ, ja usmanibu wehrsch uz zitu pusi. Ari stahwoklu sadalijumâ naw noteiktibas: kas wakar usbudinaja, war schodeen paeet garam nepamanits; ka schodeen kaisli tihko, war rihtu buht pilnigi weenaldsigs. Naw wehl isweidojees paradums, pehz kura sinameem kaireeneem ir noteiktas sekas. Juhtu un gribas stiprums pee daschadeem behrneem loti daschads.

Juhtâs un gribâ behrns eenem stahwokli pret leetam, pats pret sawu personu, pret zitâm personam un pret sabeedribu. Wispirmak winsch ispausch atteezibas pret teem kaireeneem, kuri nahk no ahrpasaules leetam un wispirmee schis grupas aseki ir kahre un bailes. No eesahkuma patiku un teeksmi modina tikai weens atsewischks preekschmets: gardums, raiba paija. Patika un teeksme jo zeeschi apweenojuschâs: kas behrnam patihk, to winsch twer un bahsch mutê. Wehlak weenkahrschâs twerschanas weetâ nahk nodarboschanâs ar leetu: eerodas rotalu un radischanas preeks. Juhtas atswabinajas no teeksmes: behrns mahzas preezatees par leetam, tâs netwerdams, to neaiskardams. Te sahkums intelektualajâm un estetiskajâm juhtam.

Kad behrns sahk apsinatees sewi, tad winâ mostas godkahriba un goda juhtas, greissirdiba un lepnums, islikschanâs un kauns, paschapmeerinaschanâs un noschehloschana. Lihds ar „es“ attihstas ari „tu“ apsina. Behrns juht sewi zitos un zitus sewi atbalsojamees, winsch juht un darbojas ziteem lihdsi un zitu labâ: mihlê un nihst, zeesch un preezajas ziteem lihdsi, palihds ziteem un sewi aisleeds zitu labad. Bet winsch spehj stahwokli nemt tikai pret atsewischkâm personam un ne pret sabeedrisku grupu. Pat gimene un behrnu dahrs winam ir tikai atsewischku personu kopa. Sabeedriskâs juhtas attihstas tikai skolas wezumâ.

Behrnam naw wehl ne egoſſma, ne ari altruiſma. Jhſts egoſſms parahdas tur, kur patigee zenteeni ar zita labumu un uſwara nahkas pirmajeem. Behrnam motiwu zihnas tiklab kà nemaſ wehl naw: winſch weenkahrſchi padodas waldoſchajam ſtahwoklim, kurſch weenreiſ nahk par labu paſcham, bet zitreiſ ziteem. Ja winſch wairak eewehro ſawu labumu, tad tapehz, ka eepreekſch winam paſcham jaattihſtas, lai wehlak waretu ſekmigak darbotees zitu labâ. Behrns wehl tik neſpehzigs, tik atkarigs no ziteem, ka winam wiſs ſaws ſpars jaiſleeto ſawa paſcha ſtahwokla noſtiprinaſchanai. Pamaſam, no ſewis iſejot, paplaſchinajas maſâ maſâ aplozinâ, bet arween tahlak un tahlak darbiba un peedſihwojumi, lihdſ ar to attihſtotees ari ſimpatiſkajàm juhtam un gribai. Ari tas wehl wiſâ wiſumâ naw altruiſms. Jhſtais altruiſms dſimſt zihnâ ſimpatiſkajeem zenteeneem uſwarot patigos. Behrna lihdſjuhtiba wiſai reti ir atteikſchanàs.

Behrnam no eeſahkuma patika un nepatika, teekſme un atgaina nahk un ſuhd lihdſ ar ahrpaſaules eeſpaideem. Tad ſahk nahkt atminas no ſenakajeem eeſpaideem waj ari nahkamo eeſpaidu ſagaida un eeſpeeſtees ſtarp eeſpaidu un reakziju, daſchus reakzijas weidus atſpeeſchot pee malas. Beidſot ſakrahjas tahda motiwu grupa, kas azumirkla eeſpaidus nemaſ neatſihſt un faſtahda jau rakſtura faſtahwdalas, peem. goda juhtas un peenahkuma apſina.

Wiſagrak patſtahwigà griba parahdas, kad behrns 1¼ g. wezumâ ſahk ſew uſdot maſus uſdewumus. Winſch ar leelàm puhlem uſleek maiſes gabalinu uſ galda un tad ſneedſas tam pakal, pats ta neredſedams; winſch ſweeſch bumbu projam, rahpo waj ſkrej tai pakal, lihſdams ſem gultam un galdeem, un to ſadabujis, met atkal projam. Otrajâ gadâ behrni brihſcham wehlas jau to, ka azumirkli neredſ: uſaizina tehwu rotalotees ar bumbu pehz eepreekſchejo deenu parauga, praſa pats no ſewis ſihmula, ar ko ſihmet u. z. Ari atbildes uſ teeſchajeem eeſpaideem top daſchadakas: winſch wairs neker wiſu, ko eerauga, no ſaldumu trauzina nem tikai weenu gabalu ar iſwehli, un drihſi ween parahdas ihſta motiwu zihna. Sternu Günters (3 g., 1 mehn.) zirkû. Kad iſjahj

ſirgus, winam uſnahk tik leelas bailes, ka jawed ahrâ. Bet nu ſazelas baſchas par mahſu, kas palikuſi eekſchâ. Eewed alkal eekſchâ. Bailes atkal, tomehr gribas redſet. Winu meerina, norahdot uſ kahrtibneeku. Beidſot winſch apmeerinajas, ſkatas ar intereſi un nahkamajâs deenâs ſpehlê tikai zirku. Te ihſâ brihdi behrna dwehſelê zihnijâs daſchdaſchadi motiwi: bailes par ſewi, ruhpes par mahſu, griba buht droſchſirdigam, uſtiziba kahrtibneekam, ſinkahriba, redſes kahre. Skupinu ſehnam 3 g. 8 mehn. Tehws mahti pa jokam ſit. Sehns noſtahjas zihnas poſâ: „Tu nedrihkſti manu maminu ſiſt, zitadi es ſitiſchu tew". Tehws nopeetni iſſkaidro, ka winam weens jaſit; ja ſehns negribot, ka ſit maminu, tad jaſit winſch pats. Ilgaku laiku puiſens ſtahweja beſ padoma, eekſcheji zihnidamees, noſarka un beidſot teiza: „Nê, mani ne, maminu tikai maſleet ſiſt", ſewiſchki uſſwehrdams wahrdu „maſleet". Pehz tam winſch mahti uſſkatija ſkumji un bailigi, un tapa lihgſms tikai tad, kad redſeja winu ſmaidam. Te behrnâ zihnijâs egoiſms un paſchaiſleegſchanâs, un egoiſmam uſwarot, eeradâs ſirds apſinas pahrmetumi.

Agrajâ behrnibâ motiwu zihnâ azumirkla eeſpaidi, kâ ehſtgriba, ſpihta, bailes, nem weh! pahrſwaru par augſtakajâm juhtam. Behrns ir ihſts dabas zilweks ar azumirkla un inſtinktiwâm wajadſibam. 4—6 g. wezumâ daſchi eekſcheji motiwi war jau nomahkt azumirkla eeſpaidus. Godkahriba, goda juhtas, peenahkuma apſina u. z. noſpehzinajas pamahzibâs un paraugos, tomehr winu dihgli behrnam eedſimti. Eekſchejo motiwu uſwara par azumirkla eeſpaideem wisbeeſchak parahdas, kâ paſchſawaldiſchanâs. Behrni pahrſpehj reebumu pret ſahlem, aukſteem aptinumeem u. z., ja modina winu godkahribu: kad tu maſs biji, tad lahwees rahtni ſewi eetiht; mahſa domâ, ka tu kleegſi, bet eſi kluſs, tad wina par eetinumu dabûs ſinat tikai tad, kad wiſs jau buhs galâ; dakters preezaſees par tewi u. t. t. Sawaldiſchanâs ſahkumi redſami ſekoſchajâ 2 g. 9 mehn. weza behrna monologâ: „Sehn, nenolaiſi ſweeſtu no maiſes; leeli behrni tâ nedara, tikai pawiſam maſini: tas ir neglihti".

Arween peeaug spehja ar noteiktu usdewumu dot dwehseles darbibam us kahdu laiku noteiktu wirseenu (determinejoschà tendenze). Lihds ar to wairojas sakarigas gribas darbibas, behrna dsihwe rodas wairak noteiktibas un spehzinajas attura pret trauzekleem un nowehrsumeem. Ja mahte 1½ g. wezam behrnam leek kautko pateikt kalponei, tad behrnam usdewums un mahtes wahrdi japatur prahtâ wisu zelu lihds rowim. Schis zelsch naw garsch, tomehr tajâ tikdaudz trauzekku, kas nowelk behrna usmanibu, ka naw ko brihnitees, ja winsch, rowi nonahzis, usdewumu ir aismirsis. Beeschi ween usdewums pats ir tik fareschgits, ka jausstahda un jasafneedz wairak weeglaku mehrku, lai safneegtu gala mehrki. Wispahrigais mehrkis war aismirstees jau pee pirmà dalu mehrka, un usdewums paleek neispildits. Ari usdewuma isweschanas ilgums war buht par schkehrsli usdewuma isweschanai. Ar patiku sehns ussahk zelt leelu namu, meitene sakahrtot sawas mantinas, bet darbs prasa ilga laika, apreebas, usnahk jauni patikas motiwi: eesahkto darbu met pee malas un ussahk kautko zitu. Tomehr ir atsihmejami ari tahdi gadijumi, kad galwenà determinejoschà tendenze paleek waldineeze par wisàm dalu tendenzem. 2 g. 9 mehn. wezai meitenei mahte leek aisnest krahgiti un nolikt sem schujamà galda, pee kura stahw krehsls. Meitene aisnes krahgiti lihds galdam, noleek semê un luhds, lai atzelot krehslu. Mahte teiz, lai pati to pabihdot nost. Meitene pabihdija krehslu, panehma krahgiti, bet nu newareja issprausstees zauri, jo krehsls bij peenahzis par tuwu diwanam. Tagad wina uslika krahgiti us krehsla, issprauduàs pati zauri, tad panehma krahgiti un palika sem galda.

Determinejoschai tendenzei wairak nospehzinajotees, mostas jau p e e n a h k u m a j u h t a s. Behrns gala usdewumu sajuht par pawehli un paleek tam ustizams lihds galam. Te parahdas eedsimti moralisti dihgli, kuri audsinatajam modinami, spehzinami, wirsami. 3 g. 8 mehn. weza meitene ispilda jau tahdus usdewumus, kuri prasa ilgaka laika. Mahte iseedama leek winai uslasit wisus papira gabalinus no grihdas. Kad mahte pehz stundas pahrnahk, istaba ir pilnigâ kahrtibâ. 3 g. 5 mehn. wezs sehns pirms

wakarinam faleek kahrtibâ wisas sawas leetas. Reis mahte, winam wehl darbojotees, peedahwa ahbolu, us kureem winsch koti kahrs. Ihsa zihna starp teeksmi un peenahkuma apsinu. Tad sehns teiz meerigi: „Ne, wehlak; papreeksch man jasaleek wisi kluzischi". Te peenahkuma apsina jau uswar teeksmi. Bet wehl nedrihkst sawaldischanos par daudz kahrdinat, jo kahrdinaschanâ war atkal nahkt pee uswaras primitiwee motiwi.

Behrnibâ jo leela loma peekriht fugestijai jeb eedwesmai. Ta ir stahwokla pahrwadischana eekscheja atdarinajuma zelâ. Peeauguschee behrna apkahrtnê eenem stahwoklus spreedumos, juhtâs un gribâ — wahrdos un darbos. Kamehr behrns tikai klausas, skatas un saprot, eedwesmas wehl naw. Bet kad behrns neapsinigi eenem tos paschus stahwoklus, tad ir fugestija: behrna spreedums peeauguscho spreeduma atkahrtojums, wina juhtas — atdarinajums, wina griba — swescha gribas kopija.

Kà atdarinajumâ, tà ari fugestijâ behrns ir koti wehliqs: ne no ikkatra winsch usnem eedwesmu. Wisstiprakais fugestiwais eespaids us winu, bes schaubam, ir mahtei. Ko ta atrod par sauku waj nejauku, pareisu waj nepareisu, to tàpat dehwè ari behrns; ko wina tiz, tas behrnam neapschaubama pateesiba, un ko wina nopeetni grib, tas pahreet ari behrna gribâ. Ari tehwam, radineekeem un saimes lozekleem leels fugestiws spehks. Beeschi naw isprotams, kapehz weenai personai ir stiprs fugestiws sakars ar behrnu, bet otrai personai naw: schi war buht pedagogiski apdahwinata un nopeetni puhletees, tomehr neisdodas wilkt nesaraujamas saites starp sewi un behrnu. Wislabakee audsinataji behrnam ir un paleek wezaki, brahli un mahsas un rotalu beedri, jo tee ir behrnischku gribas, juhtu un spreeduma weidu wislabakee fugestori.

Atdarinajumâ un fugestijâ behrns no apkahrtnes isker daschdaschadus atsewischkus stahwokkus un tos peesawinajas. Winsch dsirdejis kahdu spreedumu un ar to nahk klajâ kà pats ar sawu un pawisam neweetâ (enfant terrible); no mahnizigeem winam peelihp baites no kehmeem un no pehrkona, bet no wezakeem

behrneem tahdas rotalu interefes, kuras nepeeder wina wezumam. Schaufmu stahsti winam eedwesch schaufmas, ja ari stahstitajs pats tàm netiz, un jautajumâ winsch war jautatajam peerakstit aplamu stahwokli. Ja, peem., behrnam prasu: „Waj krusttehwam nebij kuhja rokâ?", tad behrns peenem, ka es domaju, kuhja ir bijusi, un schis peelaistais aplamais mans stahwoklis war sekmet aplamu atbildi.

Ar sugestiju war nowehrst nepatikas: sahpes, reebumu u. t. t. Aukstus aptinumus leekot, mahte saka: „Behrns bij rahtns un par to dabùs aptinumu, un 2 g. 3½ mehn. wezais behrns laimigs murmina: „Aptinumu, aptinumu". 4 g. 4 mehn. wezs behrns satruhzees stahsta, ka pa logu rahpojot reebigs tahrps. Tehws nem kahpuru rokâ: „Ak, kas tas par glihtu kustonitil" Behrnam reebums suhd, winsch nahk klaht, gauda kahpuru, nem to rokâ un usmanigi apskata ta kustibas. Katrai mahtei sinami sugestiwàs dseedinaschanas panehmeeni, kad behrns sadaustjees, pirkstu sasweedis, sew eeplehsis u. t. t. Sapuhsch un wesels. Pat pa gabalu puhschot, us jautajumu: waj wesels?, dabù preezigu atbildi: ja. Ari leelakee behrni isdseedè ar puhschanu sawu masako brahlu un mahsu daschdaschadàs kaites.

Nepatihkamas juhtas ir netikai aissugerejamas, bet, par noschehlofchanu, ari peesugerejamas. Behrns, krihtot, newisai sahpigi sadaustjees, eeraudas, bet buhtu drihs aprimis pats no sewis un wehl drihsak, ja usmanibu wehrstu us ko zitu, peem., us parasto sakiti; waj sakiti nokehri? kur palika sakitis? Bet mahte sahk waimanat un schehlot. Behrns sawu nelaimi eedomajas wehl leelaku un brehz arween skalak, negrib nemas rimtees. Ja tas arween atkahrtojas no mahtes un krustmahschu puses, tad behrnam war peesugeret ihstu mihksttschaulibu. Kurli behrni, kuri nedsird apkahrtejo waimanas un schehlas, daschadas sahpes panes daudz weenaldsigak. Wehl launaka ir bailu peesugereschana. Mahtes un krustmahtes ar sawàm neprahtigajàm bailem no wardem un kukainischeem peesugerè tàs ari behrneem. Jo nejehdsiga ir beedeschana ar bubuleem, schihdeem, tschiganeem un ubageem, kuri

bahsis maisâ, ar raganam un welneem. Nepeelaischami ir ari schaufmigu stahstu un pasaku stahstischana. Behrns nesin, ka stahstitajs pats schim schaufmam netiz; teeksme us bailem ir jau wina dabâ, tapehz tàs winam weegli eedweschamas. Neti ar ko zitu war agro behrnibu saruhgtinat tik leelâ mehrâ, kà ar tahdu beedeschanu un ar schaufmu stahsteem. Wisbargakee sodi dod tikai azumirkla zeeschanas, bet eedwehstàs schaufmas behrnu moka arween; winam top nepanesams katrs brihtinsch weenatnê, katrs solis tumsâ un neparastâ apkahrtnê. Tadehl wezaku peenahkums ir pascheem atturetees no ikkatras bailu eedwehschanas un issargat behrnus, lai tahdas nenahk no apkahrtnes.

Sugestijai eespaids ari us gribu: behrnu welk darit to, ko winsch redz zitus daram. Bet eedwesma war nahkt ari no pascha eekschejeem pahrdsihwojumeem. Peem., behrnam bailes tumsâ. Schis juhtas eespaido spreedumu: winsch newar meerigi apluhkot un apdomat. No bailem isaug gaida, ka nahks kas launs, no gaidas rodas pahrleeziba, ka kaktâ sehd beedeklis — un autosugestija jeb pascheedwesma gatawa. Behrni rotalojas: weens ir lauwa, kas dsenas rahpus otram pakal. Lauwa ruhz un rahda sobus. Otrs behrns sahk schaufmigi kleegt un skreen pee mahtes. Te naw bailu israhdischanas, bet ir autosugestijâ eeguhtas ihstas bailes.

Daudskahrt behrni eenem preteju stahwokli tam, kahdu redz pee ziteem waj kahdu no wineem wehlas. Tahdu kontrasugestiju war nowehrot ari pee dsihwneekeem. Sterns peewed schahdu gadijumu: Semneeks puhlas zuhku eewest kautuwê, bet ta turas wiseem spehkeem pretim un kahpjas atpakal. Nu semneeks apgreeschas apkahrt un welk zuhku no kautuwes projam. Schi, palikdama kontrasugestijâ, kahpjas aween atpakal un eekahpj kautuwê. Ari zilweku starpâ teepigo pahrspeht wisweeglak, ja winam aisleedsamo pawehl un wehlamo aisleedz. Behrnibâ kontrasugestija wisspehzigaka 5-jâ gadâ. Behrni tad palà tihkamus ehdeenus; eeteikschana nelihdz, bet gan atnemschana. Tiklihdz grasas scho ehdeenu atnemt un dot zitu, tad tas tuhlin top labs.

Behrna eedwehschamibai japeegreesch nopeetna eewehriba. Jafargajas eedwest nepareisus spreedumus, aplamas atbildes, bailes. Japuhlas aisfugeret wisu newehlamo un peesugeret wehlamo, lai behrnam palihdsetu isweidot etiskàs, estetiskàs, nazionalàs, fabeedriskàs, teoretiskàs juhtas un pahrleezibas. Bet pedagogam ari jastn, ka pahrak leela sugestibilitate rada nepatstahwibu, kritikas truhkumu, lehtticibu. Patstahwibai tapehz arween japeeaug un sugestijai jaeet masumâ. Behrnam pakahpeniski janonahk pee tam, ka spehj pilnigi patstahwigi just un gribet, spreest un wehrtet. Nesekot arween tam, ko no ziteem dsird un pee ziteem redz, bet runat un darit to, ko pats atrod par pareisu un labu.

Leela loma behrnibâ b a i l e m. Peeaudsis zilweks, pa leelakai daldai, bihstas tikai tad, kad winam draud kahdas breesmas, wismas nepatikschanas. Mass behrns wehl naw mahzijees breesmas pasiht, bet bailu juhtas winu moza deesgan beeschi: tà tad bailes winam eedsimuschas. Mums tapehz jaisschkir instinktiwas un peedsihwojumu bailes.

Pirmajâ behrnibâ pahrswars instinktiwajàm bailem. Wezakam lopot, behrnam wairojas peedsihwojumi un lihds ar teem ari peedsihwojumu bailes; instinktiwàs bailes usnahk arween retak, jo peedsihwojumi mahza, ka tàs weltigas. Bailes no peedsihwojumeem nahk gan teeschi, gan neteeschi. Simtàm reischu behrnam war teikt, lai neaisteek uguns, bet tas nelihds. Bet winsch pahra reises pats pee sawas meesas peedsihwojis, kas ir uguns, tad us laikeem eemahzas no tàs sargatees. Neteeschàs bailes nahk no sugestijas.

Instinktiwàs bailes nahk wispahr no neparastà. Behrnam sastopotees ar kautko pawisam jaunu, eespehjamas trihs warbuhtibas: 1) jaunais eespaids ir tik sweschs, ka apsina to nemas neeewehro, bet nostumj pee malas; 2) parastàs eegaumejuma gaitas pahrtraukums ir tik spilgts, ka peewelk usmanibu, bet naw tik stiprs, ka to sajustu par trauzejumu — sahkas brihnischanàs, sinas kahra domaschana, spreeschana un pehtischana; 3) jaunais usbruhk tik pehkschni un sparigi, ka issauz wisus parastos dwehseles eerih-

kojumus, nedodams to weetà neka peemehrota, no kam nahk ustraukums ar stipru nepatiku — bailes no nestnamà, schaufmigà. Schis bailes ir biologiska wajadsiba un pahreet eedsimtibas zelà no indiwida us indiwidu. Wiss jauns peewelk usmanibu; tapehz zilweks peegreestos wisam jaunam bes pahrbaudischanas, bes apdoma. Tas buhtu loti kaitigi, tapehz bailes nahk kà fargs. Tàs eedsimst jau pilnigi gatawas, tàpat kà sinkahriba. Schi welk us wisu jaunu, bet tàs attur no neparastà. Gadàs, ka pa gabalu behrns no kahda preekschmeta nebihstas, bet gan ja tas winam ahtri tuwojas. Behrns nebihstas, ja wina tuwumà isplehsch leetus fargu. Sehnam blakus wannà eesehdina mahsinu, kuru winsch mihlè, bet kuras naw redsejis plikas, un winsch isbihstas. Lellei iskriht azu pahris — bailes. Tàs rada ari paisas, kuras mechanisti kustas. Behrni loti labi isschkir dsihwus preekschmetus, kuri paschi kustas, no nedsihwajeem, kas kustinami zilwekam. Bet nu paija peepeschi fahk pati no sewis skreet, greestees, ruhkt, duhkt — kautko schaufmigaku behrnam gruhti eedomatees.

Daschi domà, ka eedsimtas esot ari bailes no tumsas, swehreem, pehrkona u. t. t. Tas nebuhtu peenemams. Masi behrni no tumsas nebihstas un bihtees ne-eemahzas, ja winus prahtigi audsina; bailes no tumsas rada ar nejehdsigàm tenkam. Tàpat swehru dahrsâ war pahrleezinatees, ka behrnam naw bail no swehreem. Un ja wezaki paschi nebihstas no pehrkona, bet prot peenahzigi apbrihnot scho wareno dabas parahdibu, tad ari behrni preezajas gan par leelisko dahrdonu, gan par brihnum krahschnajàm ugunim un usnem wisu tà, itka tas buhtu farihkots teeschi wineem par preeku.

Gluschi tihra estetiskà bauda masam behrnam wehl swescha. Winam patihk gan raibas krahsas, bildes, dseesmas, musika, pantini ar ritmu un atskanam, bet winsch naw neinteresetskas winam patihk, ta winsch tihko, grib to dabut. Raibo winsch kampj; skatu logâ daschadus preekschmetus redsedams saka neweenas ir jauks", bet ari: „man ta wajadsetu", un kad dsird dseedam waj spehlejam, tad welk lihdsi. Tomehr estetisti elementi ir jau

schini patikâ, un, saprahtigi audsinot, no tàs isweidojas estetiskàs juhtas. Weenkahrschas estetiskas reakzijas sastopam pee behrneem jau it agri. 3½ g. weza meitene saka: „Tu man esi par raibu: tew ir sila bluhse un wioletš swahrks"; 4 g. 4 mehn. wezumâ: „Schi bloda ir kà glesna: ahboli ar wihnogam, apakschâ dseltens, wirsû salsch"; 4 g. 9 mehn. wezumâ: „Skatees, zik skaisti atkal padebeschi: debess sila un balta un sahrta". Leekas, ka masi behrni guhst wairak estetiskas baudas no dabas parahdibam nekà no mahkslas raschojumeem. Dabâ naw weelas interefes, kapehz patigai gribai mas darba. Putnu dseesmu, dabas krahschnumu, padebeschu un swaigschnu neweens netihko, par teem tikai preezajas. Un preezatees par dabu sahk jau 4 g. wezi behrni, ja wezaki wineem prot rahdit dabu.

Juhtu un gribas dsihwê slehpjas ari ihstais paschapsinas kodols. Personigàs juhtas parahdas jau pirmajâ gadâ kà eeteepiba un spihtiba: no otrà gada schìs juhtas attihstas strauji. Behrns sahk gribet to, ko winam aisleedš, un atteiktees no ta, ko no wina prasa. Pati pawehle waj aisleegums war tapt par pretejas darbibas eerosinojumu. Audsinataja griba usnahk kà pascha brihwibas eerobeschojums un kà tahds teek atraidita — spihtiba gatawa. Weseli un ar stipreem gribas dihgleem apweltiti behrni ir deesgan beeschi spihtigi, aisstahwedami sawa „es" neaiskaramibu. Otrà gada behrns daudsreis pats atkahrto aisleegumu un draudus un tomehr dara aisleegto, pazeesdams rahjeenus un pat siteenus. Spihtiba war uswaret pat ehstgribu. 2 g. 5 mehn. wezs behrns pee galda ussauz: „teht, pazel karotil" Winam prasa: „kà jasaka?" Behrns sin, ka grib, lai winsch luhdš, bet wahrdinsch luhdsu nenahk pa wina luhpam. Winam atrauj weenu ehdeenu pehz otra, bet welti: behrns raud, kad winam atnem ehdeenu, tomehr paleek pee sawa.

Smalkaka personibas apsina parahdas goda juhtâs, kuras nowehrojamas jau 5-jâ gada zeturksni. Behrni, kurus neper, usnem par leelu apwainojumu pat tahdu siteenu, kursch nesahp. Wehlak par apkaunojumu sajuht isstumschanu no sabeedribas: kaktâ

waj otrâ istabâ stahweschanu. Behrna goda juhtas isreet no wina wahjuma: winam netihk ka atgahdina wahjumu; winsch alkst pehz ta, lai atsihtu to, ko winsch jau spehj. Winsch pats teezàs sawas spehjas isdot par leelakàm, nekà tàs ir. Tapehz behrns skaistas par issmeeklu un issobojumu; ari palas winu eewaino. Turpretim winam wajag, lai ziti wina darbus neween redz, bet tos ari slawè. Blakus goda juhtam it agri eerodas ari godkahriba, dsihdama peespeest wisus spehkus, lai ko sasneegtu. Behrns puhlas istikt bes palihdsibas, kur tikai waredams: pats ees, pats darìs, pats buhwès. Winsch panahks wairak, ja kahds skatisees waj ar winu sazentisees. Tad godkahriba nomahz pat nepatikas juhtas. 3 gadu 3 mehn. wezs sehns kahpj 32 reises us 70 cm. augsta akmena un lez semê, katrreis ar sauzeenu peewilkdams wezaku usmanibu un nepeegreesdams eewehribu wairak weetâs noberstajai ahdai. Ja zits kahds padarijis to darbu, kuru behrns pats gribejis waj war paweikt, tad zita darba panahkumus winsch puhlas isnihzinat. Winsch pats jau war nowilkt sekes. Mahte tàs aiz pahrskatischanàs nowilkuse lihdz ar sahbakeem. Sekes no jauna jauswelk, lai winsch pats tàs waretu nowilkt: zitadi winsch meerâ nedodas. Otrs behrns pakehris mahsinas paijas, kuras mahte likusi brahlitim lihdsi nemt. Schis atnem tàs winam, aisnes atpakal us to weetu, kur bijuschas, un tad no tureenes tahlak.

Personibas juhtas ir atkarigas no zitu klahtbuhtnes. Schi pate klahtbuhtne dara ari wehl zitadu eespaidu us behrna istureschanos. Apsina, ka ziti redz, leek darbotees un isturetees zitadi nekà weenatnê. Behrnu sarahj; winsch nosehstas kaktâ un schnukst. Ja winsch juht, ka ziti redz, tad gihmis saweebjas wehl sahpigak, bet ja domà, ka neweens neskatàs, tad raugàs wisapkart it jautri; bet tikllihdz usker kahda zilweka skateenu, tad winsch schnukst atkal. Ta naw wehl apsiniga leekuliba, bet neapsiniga pose. Beeschi sastop sahpju posi. Rotalu beedris winam eestrahpejis rokâ. Winsch waimanà un suhdsas par nerahtno beedri, ilgi nelauj nonemt aptinumu un saraujas no sahpem, ja peeskaras pat tad, kad bruhze jau sadsijusi. Mozekla lomâ winsch juhtas tik labi,

ka newehlas to nobeigt. Ari drosch̄ſirdibas pose ſaſtopama labi beeſchi: zitu klahtbuhtnē behrns iſrahda droſchſirdibu neomuligos un bihſtamos brihſchos, lai gan paſcham ap duhſchu nemaſ naw omuligi.

Atſewiſchkam zilwekam wajag gan zitu ſabeedribas, lai pats atraſtu zitos atbalſt un waretu nodotees ziteem, bet ikkatram ir ari tahdi dſihwes weidi, kuri naw zitu preekſchâ plahtami, bet ir paturami ſew. Kauns apſargà ſchos weidus un ir pretſtats no poſes, jo leek behgt no zitu klahtbuhtnes. Kauna juhtas behrnam eedſimtas, bet gruhti noteikt, kad dabiſkàs kauna juhtas ſahk parahditees, tadehl ka ſchìs juhtas ſteidſas no pat maſatnes eeaudſinat. Neſ waj zitu kahdu wahrdu audſinaſchanà tik beeſchi wehl leeto, kà wahrdinu „kauneeſ!“ Behrnu peeradina ſinamas darbibas izdarit wiſleelakajâ ſlepenibâ. Jt agri winam aiſleedſ preezatees par ſawu meeſu un wingrinat ſawus lozeklus, plikam eſot. Nowehrojumi rahda, ka eedſimto kauna juhtu ſinâ zilwekeem ir loti leela daſchadiba un ka behrna kaunam naw itin neka kopeja ar ſekſualo ſferu; behrna kauns — ſlehpſchanàs, atwilkſchanàs no apkahrtnes. Wiſagrak behrns kaunas no ſweſcheem zilwekeem. Bailēs winſch teezas projam un ſahk raudat. Kauns parahdas zitadi. Gadu wezs behrns ſehſch mahtei klehpi, nowehrſch galwu no ſweſchà un rauga to paſlehpt mahtei pee kruhts. Bet ſagſchus pats ſkatas uſ ſweſcho; ja pamana, ka tas ari ſkatas, tad ſlehpjas atkal. Sinkahriba dſen ſkatitees, bet pats rahditees negrib. Te kaunam naw wehl eemeſla. Bet drihſt parahdas ari ihpaſchi kauna motiwi. Behns mahzas ſtaigat: ikkatra kuſtiba praſa daudſ puhlu. Ja klaht peenahk apſina, ka ziti ſkatas, tad gara darbiba tà paleelinajas, ka wis paſahktais war iſjukt. Tapehz behrns laiſch trehſlu waj ſolu walà tikai tad, kad domà, ka ziti neredſ. Ari pirmo reiſi kahdu wahrdu iſrunajot, behrnam beeſchi uſnahk kauns. Apſina, ka leelee noſkatàs rotalàs, behrneem war uſlaiſt ihſtu „lampu drudſi“ un tos peeſpeeſt atteiktees no lomas. Te behrns kaunas newis par kautko launu, bet par labu. Beeſchi ween behrni kaunas, ja winus zitu preekſchâ ſlawè. Wini puhlas ap-

flehpt sawas azumirkla juhtas. Zitadas ir kauna juhtas, kad behrna personibas juhtas slihd uf leju. Winsch padarijis kautko pelamu un nu zenschas pahrtraukt wisus sakarus ar ziteem, jo paredf palas un rahjeenu, kas pawairo wina neezibas apsinu: winsch aismeedf azis, nokar galwu, top lengans, aissedf rokam seju. No schim kauna juhtam wairs naw tahlu lihdf noschehlo-schanai un sirds apsinas pahrmetumeem, uu tapehz tàs ismanto-jamas moralistajà audsinaschanà. Dwehseles kauns jau labi atihstijees, kad no dabiska meesas kauna naw wehl ne jausmas. Weseleem behrneem un pareisà audsinaschanà pehdejais neparah-das pirms festà gada. Behrni preezajas par plikeem engelischeem un plikàm statujam, tikai daschbrihd baididamees, ka teem buhs auksti. Wini preezajas, ka pliki warès eet wannà un lihgsmi straidà pliki uhdens malà apkahrt. Wini nekaunas par to, ka ir pliki.

Behrnam eedsimtas neween paschjuhtas un teeksme uf pat-stahwibu, bet ari m i h l e s t i b a, dsina nodotees ziteem. Juhtas lauschas ahrà no pascha „es" robescham un isweidojas par mih-lestibu, kura wispirms aptwer mahti, tehwu, brahlus, mahsas un zitus tuwineekus. Gan te ari wehl ispauschas patigas dsinas: palihdsibas wajadsiba, apsina, ka no mihlajeem dabùs wisu labu, laika kawekla un pahrmainas teeksme, bet behrna peeklauschanàs naw patiga ween. Winsch mihlinajas ari ar masakeem behrneem, maseem dsihwneekeem, no kureem palihdsibas negaida. Behrna mihlestibas ispausmes weidi ir gandrihs tihri instinktiwi: winsch tihko zeeschak peespeestees mihlamajai buhtnei, glauda tai rokas un waigus. Tikai skuhpsts naw eedsimts: tas jamahzas. Un paeet deesgan ilgs laiks, kamehr winsch to eemahzas: no eesahkuma winsch plaschi atwer muti un to tuwina skuhpstamà sejai.

N a i d a juhtas neleekas esam eedsimuschas. Behrns sa-skaistas, kad wina personibu aiskar, winu sitot, winam paijas at-nemot waj ko aisleedsot, bet dusmas drihsi pahreet, un behrns peeklaujas atkal. Tahdos gadijumos no dusmam winsch war pat ar darbeem usbrukt sawam zitadi loti mihlejamam audsinatajam:

tad ispauschas atreebibas instinkts. Tas war noweſt behrnu pat pee atklahta kara peeteikſchanas: „Es tewi wairs nemihlu“. Bet ſchis iſteizeens naw nemams burtiſkâ noſihmê; tajâ atbalſojas audſinataja iſtureſchanâs pret behrnu. Te audſinatajs ſanem ſodu par neapdomateem wahrdeem atteezibâ uſ behrnu. — Behrns ſajuht par ſawas perſonas, ja otrs bauda to, pehz ka pats tihkojis. Winſch nihſt zitu behrnu, ja mahte to nem klehpi, ja tam tihkama paija waj ja to nem lihdſt un paſcham japaleek mahjâ. Daſchreiſ nenowehliba parahdas ari tad, kad pats naw atſtumts no baudas, bet ta jadala ar otru. Winſch met paiju projam, ja ar to jarotalojas kopâ ar brahli, nezeeſch, ka mahte blakus winam klehpi noſehdina ari otru behrnu. Normalos apſtahklos un pee normaleem nenowehliba paſtahw tikai ihſu brihdi un neiſnihzina wiſpahrigo ſimpatijas juhtu pret atteezigo perſonu. Ilga un paſtahwiga weena behrna lutinaſchana un otra ne-eewehroſchana gan war iſaudſet paleekamu naidu ir pret ſawu laimigako lihdſzenſoni, ir pret netaiſno tehwu un mahti.

Ne wiſai pareiſs ir eeſkats, ka behrni buhtu zeetſirdigi un neſchehligi un wineem truhktu lihdſjuhtibas. Behrni nemehdſ gan iſrahdit tahdas juhtas, kahdas peeauguſchee no wineem gaida: nejuht lihdſt tuwineeku ſlimibas un nahwes gadijumos, plofa muſchas un taurinus, min kahjam kahpurus, moza dſihwneekus un ari maſakus behrnus. Bet baudſkahrt ſchi nejuhtiba nahk no neiſprafſchanas. Nahwes noſlehpums behrnam neiſprotams. Pee tam winſch neſpehj ſtundam un deenam nodotees weenai idejai, weenâm juhtam: ſehru namâ un ſlimneeka iſtabâ winſch nododas ſawai rotalai un aiſmirſt to, no ka ziteem ſirds pilna. Schahda iſtureſchanâs naw tulkojama par juhtu truhkumu. Ari behrna „zeetſirdibai“ ſawi motiwi. Teekſme nemitigi kuſtetees, ahrdiſchanas kahre, ſinkahriba nelauj winam apdomat, waj dariſchana ar nedſihwu leetu waj ar dſihwu buhtni, un domas par kautkahdâm mokam winam nemaſ ne-eenahk prahtâ. Ja behrnam iſſkaidro, ja winu pamahza un ja audſinataji paſchi dſihwneeku nekad nemoza, tad ari behrni ſahk ar teem rihkotees uſmanigak.

Ja behrni moza lopus un zilwekus, tad to dara aiſ neſinaſchanas. Bet uſnahk wineem gan brihſcham ari kaitinaſchanas preeks. Kaitinaſchana ir zihnas rotala, kas dod patiku ar to, ka ir pahrſwarâ par otru. Rotala daſchreiſ pahreet nopeetnibâ un tad rotalas preeka weetâ nahk ihſta waras bauda, kura notrulina ſpehju eedomatees zeeteja ſtahwokli. No tam war attihſtitees zeetſirdiba un preeks par otra nelaimi. Eedſimtu dſinu uſ zeetſirdibu un launumu normalam behrnam naw.

Behrni it agri iſrahda jau lihdſſuhtibu. Diwu un triju gadu behrni jau ſpehj eedomatees otra ſtahwokli, lihdſi juſt behdas, ſahpes, bailes, prot meerinat, palihdſet un pat atreebt. Behrns juht lihdſi tam, ko winſch mihlo; tapehz wisleelakâ daka no lihdſſuhtibas peekriht mahtei. Mahte pakriht: 3 g. wezs ſehns ſteidſas klaht, puhlas palihdſet peezeltees, puhſch, lai rembetu ſahpes, un arween praſa: „buhs weſels?“ — Kad mahte ſlima, tad behrni zenſchas tai iſtapt, peenes wiſu, ka wajag, glauſchas klaht, apkampj, butſcho u. t. t. Behrns pats weſels un mahtei war palihdſet: tas pazel wina perſonigâs juhtas. Lihdſſuhtiba wiſpirms parahdas pret gimenes lozekleem un iſplatas arween tahlak ari uſ ziteem. Jt ihpaſchi kropleem un truhkuma zeetejeem wini gatawi palihdſet. Wezaku paraugs dara uſ wineem leelu eeſpaidu ari ſchini ſinâ. Jo dſihwi parahdas lihdſſuhtiba ari pret dſihwneekeem: behrni peeſantaſê teem pat tahdas zeeſchanas, kahdu tee nejuht, peem., wini pukojas redſedami, ka nokauteem putneem nopluhz ſpalwas, jo nu tee ſalſchot, kad wineem nowelkot drehbes. Tà tad naw taiſniba, ka behrni wiſpahr buhtu zeetſirdigi pret dſihwneekeem. Lihdſzeetiba brihſcham iſpauſchas naidâ pret zeeſchanu wainineeku. Atgainas dſina behrnu pahrnem ari tad, kad zitu redſ zeeſcham. Lihdſzeetibas juhtam peebeedrojas atreebibas dſina. Behrni uſſtahjas pret tehwu, ja tas dara pahri mahtei un daſchreiſ ari tad, kad tas grib ſodit zitus behrnus.

Altruiſma dihgli parahdas ari behrna dewigumâ otrajâ gadâ. Pehz katras karotes, kuru pats iſehd, behrns grib, lai ehd ari mahte; winſch nes apkahrt un iſdala gardumus, kurus pats wehl

naw nogarschojis. Tam peeweenojas drihsi ari primitiwas taisnibas juhtas, kuras eewainotas, ja ziti nedabù ta, ko behrnam dod. Behrns naw ar meeru, ja brahleem un mahsam nedod ta, ko winam. Tapehz pulzinâ augot altruïsma attihstibai labaki noteikumi, nekà weenigajeem behrneem.

No schìm sagatawoschanas pakahpem ar laiku attihstas ihstais altruïsms. Behrns sahk atteiktees no sawàm interesem, lai ziteem sagahdatu preeku, waj aistaupitu nepatiku. Saprotams, ka wehl newar gaidit par daudz, ne paschaisleegschanàs, ne ari upuru: sadursmê ar egoismu altruïsmam wehl jasaudè. Tomehr darbigs, apsinats altruïsms war parahditees jau treschajâ gadâ. Pee galda kahds schehlojas, ka naw karotes: behrns atdod sawu un meerigi nokkatas, kà ziti garschigi ehd, kamehr winam atnes zitu karoti. Mahte leek behrnam burkanus uz teleka, bet winsch protestè: brahlitim ari wajag, un leek burkanus no sawa teleka brahlischa ehdamajâ traukâ. Kad behrns, nahzis pee atsinas, ka zitu labâ jaatteizas no kahrotà, tad sekmigi ussahkams ari audsinataja darbs. 4 g. 8½ mehn. weza meitene masleet sasirgusi un arween aizina mahti klaht. Mahte pee-eet un saka: „Lai gan es esmu loti noguruši un man salst, tomehr es te stahweschu, kamehr tu pati teiksi, lai eju gulet". Pehz daschàm minutem meitene saka: „Mamin, ej gulet, es buhschu rahtna", un drihsi aismeeg.

Kopschana un audsinaschana.

Rotalu laikmetâ audsinatajeem wisleelakais swars peegreeschams behrna kopschanai, it ihpaschi ehdinaschanai. Behrns newar ehst wisu to paschu, ko peeauguschee ehd, jo wina gremojamee organi darbojas zitadi. Pee tam, behrnam wajag daudz wairak baribas, weelu, samehrâ ar peeauguschajeem, jo winam jaaug un wina organisma saudejums ir samehrâ leelaks: 2—4 g. wezam behrnam uz ik 1 kg. swara nahk ap 5 kw. m. ahdas

platibas, 11—14 g. wezam wairs tikai 4 kw. m., bet peeauguscham zilwekam 3,1 kw. m. Gremojamo organu sawadibas prasa, lai behrni galwenàm kahrtam dabutu schkidru baribu.

Par behrna ehdinaschanu otrajà gadà jau runajàm. Ari turpmak behrni issargajami no zeetas, gruhti sagremojamas baribas, peem. negataweem augleem, auglu misam, dahrsajeem, zeetas galas, zihpslam un kartupeleem. Lihds sobu mainai wisai baribai jabuht schkidrai waj beesputras weidà, waj ari tahdai, kas weegli safmalzinama, uhdeni ismeekschk, waj iskuhst. Behrneem war dot ehst mihkstu galu, pat treknu un schahwetu, kà ari defas, bet ne jehlu waj nepeeteekoschi isseptu waj iswahritu, ne sahlu un sapiparotu, tad ari olas, bet ne zeeti nowahritas, peenu un daschadas peena putras, beespeenu, bet ne seerus, sweestu, daschadu maisi, bet ne zeetas garosas, saknu un pahkschu augus, kà ari salumus, bet tikai wahritus, beesputras weidà, tahdà pat weidà kartupelus, mihkstus misotus auglus, swaigu tihru uhdeni. Garschas weelas behrnam kaitigas. Alkohols wina organismam ir gifts, lai to dotu jeb kahdà weidà un daudsumà. Kaitiga ari ihstà kaseja un tehja: tàs usbudina nerwu sistemu, sazel sirds puksteschanu, atwed meega truhkumu, reibuli u. z. Pee peena, garschas dehl, war peeleet eesala waj labibas kaseju. Schokoladi un kakao war dot neleelos daudsumos. Saldumus (konfektes) un konditoru zepumus (kuhkas) mehrenà daudsumà waretu peelaist, ja tee isgatawoti bes wirzem un etera produkteem. Nedrihkst behrneem dot saldumus ahrpus ehdeena reisem, jo tad ar teem aisdsen ehstgribu. Wisas garschweelas, kà wanila, kanels, sinepes, pipari, kimenes, lauru lapas, kiploki pilnigi jaisnem no behrnu ehdeenu saraksta. Ehst jadod stingri noteiktos laikos. Ja dod ehst reti, tad ik katru reisi jaehd daudz, bet ja dod beeschi, tad jauna bariba nahk kungi, eekam wezà wehl naw sagremota, no kam war zeltees kunga slimibas. Wispareisak eewest 5 ehdeenu laikus: brokastis, pusdeenu un wakarinas kopà ar wisu saimi un wehl 2 reises pa starpam (otro brokastu un palaunagu). Ahrpus scheem laikeem naw peelaischama ne auglu, ne

ari zita ka ehschana. Ta tikai masinatu ehstgribu nahkamajam dsaidam un beeschi ween atwestu saslimschanu. Otrà gada widû behrns gul 10—12 stundas nakti un 2—3 st. pa deenu, 3. gadâ pawisam 12—14 stundas, 5. un 6. gadâ 11—12 st. Leelakà daļa no wisa zita laika behrnam brihwi jakustas, ja eespehjams, brihwâ gaisâ. Gada laikeem japeemehro apgehrbs. Tam jabuht waligam, tà ka nespeestu kruhtis un wehderu, neschnaugtu kaklu, lai netrauzetu wenu asins aispluhschanu no galwas. Sekes peestiprinamas pee neeburina ar elastigu preewiti, kuram jaeet us augschu gar gurnu preekschpusi; ahrpusê stahwot, preewischi war tjleekt zelus us eekschpusi. Wasaru behrni war skraidit plikàm rokam un kruhtim un basàm kahjam.

Behrnu istabai jabuhj leelai, sausai, siltai un saulainai. Ta jaeerihko ar gaumi: glihtas seenas un greesti, weenkahrschas, bet glihtas un ar gaumi nostahditas istabas leetas, pukes us loga, pahra glihtu glesnu pee seenam. Tahds dsihwoklis buhs omuligs, un behrns pats no sewis eeaugs dailumâ. Gultai spilweni neder: wislabakais ir salmu maiss waj juhras sahlu matrazis; sem galwas plahns seena spilwenitis. Wakaros pirms gulet eeschanas behrns nomasgajams ar 28° R. siltu uhdeni un seepem un tuhlin pehz masgaschanas leekams gultâ. Rihtos jamasgà rokas, gihmis, kakls un kruhtis ar istabas siltuma uhdeni. Rokas un mute jamasgà ari pirms un pehz ehschanas. Sobi jatihra ar sukekliti wismaz diwreis deenà, jo ruhpigi pirms gulet eeschanas. Nagi apgreeschami taisni un turami tihri; galwa ruhpigi jasukà, mati jaapgreesch.

Kad behrns jau eemahzijees staigat un runat, tad winam jagahdà peenahziga nodarboschanàs. Wislabakà rotaloschanàs behrneem ir ar tihru smilti. Dahrsa stuhri eeschogojama smilschu kaudse, lai dsihwneeki neteek klaht smilti sagahnit. Tur behrni atrod isdewibu daschdaschadeem darbeem. Istabâ wisnoderigaki buhs gludi noehweleti koka kluzischi, no kureem war zelt daschdaschadas buhwes. Tad nahk bilschu grahmatas ar pantos sarakstitu tekstu. Us tahdàm mums wehl jagaida, jo tagadejâ grahmatu tirgû leetojamu bilschu grahmatu naw. Bes tam

ikkatrâ behrnu istabâ jabuht melnai f e e n a s t a f e l e i un krihteem sihmeschanai un m a h l u p i k a i waj plastelinam weidoschanai. Zik ween eespehjams, behrneem jarotalojas ahrâ. Tur wineem eespehja eepasihtees ar daschadeem dsihweem un nedsihweem preekschmeteem; tur wini mahzas nowehrot, kas derigs un kas kaitigs, un rihkotees un apeetees ar daschadeem preekschmeteem. Nowehrodams un darbodamees, behrns attihsta sawu meesu un garu. Winsch skrej pee ikkatras pukites, dsenas pakal taurinam, kahpj kalnâ, lez pahri grahwim un upitei. Winam wajadsigs kustetees, un tapehz to nedrihkst winam leegt. Saprotams, ka beh nam newar atlaut bradat pa dubleem, sehstees slapjâ semê, bahst wisu ko mutê; no ta behrns weegli atradinams. Leela dsina beh neem us kahpeleschanu; ari ta naw nomahzama. Treschâ gada behrnam jalauj kahpt ahrâ us akmeneem un kalnineem, istabâ us krehsleem un soleem. Tschetru gadu behrnam der istabâ eerihkot walgu trepes, kur kahpelet. Tàs labakas par schuhpulem, trapezeem un pakahrteem gredseneem. Kahpelejot behrns neween attihsta muskulus, bet ari spehzina sirds un elpojamo organu darbibu un weizina weelu mainu wisâ organismâ. Tas pats noteek ari wisâs kustamâs rotalâs, skrejot, lezot, ar walgu welkotees u. t. t.

Kad behrni sahk attehlot preekschmetus, tad der tos mahzit attehlot neween sihmejot, weidojot un buhwes zelot, bet ari wehl zitadi. Daudz isdarams ar weenkahrscheem, ihsakeem un garakeem k o z i n e e m (sehrkozinu weidâ). Kas wiss no teem naw sastahdams! Ehkas un mahjas, lauki un meschi, upes un zeli, pat weselas fabrikas un pilsehtas. No m a h l a waj plastelina war isweidot ahbolus un bumbeerus, pihlites un gailischus, blodinas un kruhsinas un zitas labas leetas. No daschadu krahsu p a p i r a ar dsirklitem war isgreest daschadas figuras un uslipinat us zita papira. Te behrna fantasijai atweras plaschs darba lauks un brangi attihstas roka. Un kur nu wehl daschadi p i n u m i, darbi no kozineem un ismeekschketeem s i r n e e m, k o r k e e m un wisadi isschuwumi. Kà redsams, behrnu mahjâ war nodarbinat leetderigi un tahdâ mehrâ, ka winsch newarès ar saweem darbeem galâ tikt

un nekad nenahks pee garlaikoschanàs, ja mahte tikai sin, zik pahraki ir mahjas lihdsekli kà paijas par wisàm dah gajàm mahkslas rotalu leetam. No schìm leetderigas ir tikai tàs, kuras jsmantojamas kà weela waj darba rihki konstruktiwàm rotalam. Jebschu kura katra rotala behrnam ir jau nopeetns darbs, tomehr der behrnu no pat masatnes gatawot darbâ us ihstu darbu. Winam war dot isdewibu wingrinatees pogu (un ahku) sapogaschanâ un atpogaschanâ, saischu saseeschanâ un atraiſischanâ, lai pats drihst waretu ap- un nogehrbtees. Winsch sauzams palihgâ pee galda klahschanas un nokopschanas, pahkschaugu lobischanas un ziteem istabas un rowja darbeem. Ari pagalmâ un dahrsâ daudz darbu, kuros behrns war palihdset waj kurus spehj patstahwigi weikt. Darbâ us darbu latweeschu mahtes no senlaikeem audsinajuschas sawus behrnus; tas pats audsinaschanas weids eeteizams ari tagadejàm mahtem.

Jautajumi un atbildes.

Runat mahzotees, behrni jo drihsi sahk leetot jautajumus. Jautajums wineem top par burwju sisli, ar kuru eekluht peeauguscho garigajâs krahtuwês un no tàm nemt sew peemehroto. Behrnu gars teezas pehz daudz ka un tapehz wini jautà un waizà bez apnikschanas. Kà wispirmais no jautajumeem nahk: „Kas tas ir?“ Katra parahdiba, katra leeta teek itkà aptureta, lai ar to eepasihtos, pee kam no eesahkuma peeteek tikai ar wahrda nosaukschanu. Behrna gars teezas eeguht waldibu par wisu apkahrtni un eesahk ar to, ka dod ikkatram preekschmetam wahrdu. Kam dots wahrds, tas tapis par behrna gara ihpaschumu. Drihsi dsimst dsina, ar scho sawu ihpaschumu eepasihtees tuwak; usnahk jautajums: Ko (kà) tas dara? Ikkatrai leetai kautkas jadara, jo behrnam wiss isleekas darbigs, dsihws. Wispirmak behrnam kriht azis tikai dsihwàs un kustoschàs leetas. Tàs wisas kautko dara: rej, naud, kladsina, mauj, sweedz u. t. t. . . . ehd, dser, gul, stahw,

set, ſkreen, lido u. t. t. Tee peeteizas kà attahlaki radineekl un behrns tos apſweiz gawiledams. Wini dara gandrihſ to paſchu, ko mehs; mehs waram atdarinat to, ko wini dara. Kas no nedſihwàm leetam eeguhſt behrna uſmanibu, tas wiſs teek itkà atdſihwinats: naſts, uguns dara bibi u. t. t. Schis jautajums leezina, ka behrns ahrpaſaules preekſchmetus jau pilnigi atſchkir no ſewis: katra leeta top par preekſchmetu, par kuru war ko iſteikt. Preekſchmets neſtahw wairs pliks, bet tam rodas darbibas un ihpaſchibas. Bet ne wiſai ilgi behrnam ahrejà paſaule parahdas kà weenada maſa. Winſch nojauſch ſtarpibu dſihwo un nedſihwo leetu ſtarpà. Par pirmejàm winſch wehl turpina jautat: ko tas dara?, bet par otrajàm ſahk praſit: Kam tas der? ko ar to dara? Ikkatrai leetai behrna apkahrtnê ir ſaws noluhks. Nawajam zilweka prahtam paſaulê leekas wiſs wina labà eksiſtejam. Waj tad kahds brihnums, ka ari behrns jo agri ſahk leetot ſcho patigo jautajumu, jo „kam tas der“ apſihmè „ko es ar to laba waru darit“. Uſ ſcho jautajumu jaatbild ar apdomu, lai behrnà neweizinatu egoiſma un zeetſirdibas peeaugſchanu. Atteezibà uſ dabas preekſchmetu pirmajà weetà nedrihkſt peelaiſt noluhka jautajumu. Gleemeſim, taurinam, kukainitim, pukitei ir katram ſawa eksiſteſchanas teeſiba, neraugotees uſ to, waj wini zilwekam kaitigi waj derigi. Tapehz atteezibà uſ dſihwàm radibam noluhka jautajums atraidams: „Tà newar jautat, jo neweens jau ari nepraſa, kam tu pats deri; tà ka tew paſcham dſihwot preeks, tà ari putninam, kukainitim u. t. t.“ Sekmet, ne poſtit dſihwibu jaradina un jawedina behrni, tad tee iſaugs par ſmalkjuhtigeem, lihdſzeetigeem zilwekeem. Atteezibà uſ mahkſligi iſgatawoteem preekſchmeteem ſcha jautajuma wiſai beeſchi nedſirdam, jo to noluhks ſkaidri redſams no leetoſchanas. Par teem mehdſ jautat: Kas to taiſijis? Kà to taiſa? Kà tas radees? Schini jautajumà iſpauſchas dſina iſdibinat zehloniſkos ſakarus, wiſpirms praſot pehz zehleja un ne pehz zehlona. Bet ar jautajumu: Kà tas radees? praſa jau pehz zehlona. Behrns jau nojauſch, ka wiſs ſtahw zehloniſkà ſakarà, wiſs rodas un nihkſt. Atbildet uſ ſcheem jautajumeem naw wiſai

weegli. Behrns prasa ne tikai, kas taisijis zilweku roku isstrahdajumus, bet ari dabas preekschmetus: kas taisa pukes, mehnesi, sibeni u. t. t. Daudsi religiski wezaki us schahdeem jautajumeem atbild, ka Deews to wisu taisa, bet daschi netizigi min dabu, kà puku, mehnescha, sibena u. t. t. zehleju. Behrns ar schahdàm atbildem apmeerinajas, bet eedomajas Deewu kà wihreeti debesis mihtam un dabu kà seeweeti. Warbuht, behrns eedomasees Deewu sawa tehwa, bet dabu sawas mahtes gihmi. Pee tam wina domas notrulinajas un winsch neteek pee ihstajeem zehloniskeem sakareem; wina garu itkà apreibina ar weenu un to paschu wistahlakajo zehloni. Zita leeta, ja wistahlakajà zehlona weetà usrahda tuwakos un ar teem eewada behrnu zehloniko sakaru wirtenê. Peem., kad pawasari puku dobê usreis parahdas sali asnini un behrns prasa, kas tos istaisijis, kapehz tad nerahdit puku sihpolinus un nepastahstit, ka tee wisu seemu semê sem sneega segas dusejuschi un nu no saules staru skuhpsteem usmodinati sahk augt. Ja behrns tad prasa, no kureenes zehluschees sihpolini, tad japastahsta, ka tee pehrn isauguschi pee leelà sihpola, kà pee mahtes. Tà behrns eeguhst ihstas sinaschanas, un ja winsch nahk pee jautajuma, kur zehlees wispirmais sihpols, tad ari wehl laika buhs deesgan nahkt ar Deewu waj dabu. Tàpat ar pehrkoni un sibeni. Teizeeni, ka Deewinsch baras, debesu kalejs kai u. z. neka neisskaidro. Bet behrns jau redsejis elektriskàs dsirksteles pee tramwaja un daudskahrt dsirdejis ari spraksteenus. Winam war weegli isskaidrot, ka milsiga elektriska dsirkstele schaujas no weena padebescha us otru waj ari us semi un leelà dahrdona ir schis dsirksteles spraksteens. Ar to pats pehrkons un sibens no bailu sazehleja top par usskatamàs mahzibas preekschmetu un dod ari estetisku baudu. Tahdi isskaidrojumi prasa no wezakeem pascheem daudz sinaschanu. Reisem mahte war norahdit, ka tehws to labak isskaidros, lai prasa tam, un pat teikt, ka japagaida buhs, kamehr atnahks krusttehws waj krustmahte, kas to leetu pamatigi sin. Bet labi ir ari, ja schahdi jautajumi wezakus peespeesch paraknatees noputejuschàs grahmatàs, lai atjaunotu paschi tàs sinaschanas, kuras aismirsuschi, waj eegah-

datees jaunas grahmatas, lai paschi mahzitos wehl klaht. Jo pamatigak wezaki paschi kahdu leetu pahrsin, toteesu labak wini warès apmeerinat behrna sinas kahri par scho leetu. — Zehlonisko sakaru nojauta behrnu dsen ari jautat: Kapehz tas tà notizis? Kapehz to tà dara? Kapehz tas tà ir? Wini prasa pehz katra spreeduma pamatojuma un pehz ikkatra darba motiweem. Moschs, atjautigs behrns war nemitigi jautat sawu „kapehz“, wezakus beeschi ween spihlês eedsihdams un winus wedinadams us tahlaku paschaudsinaschanos. Tu ustrauzees par tirgotajeem un issauzees, ka tee wisi blehschi, spekulanti un sagli un tapehz wisi karami, waj par eeredneem, ka tee nem kukulus un leekami wisi zeetumâ, bet te atskan beedinajums sihkâ balstinâ: „Kapehz, teht? Waj krustehws N. N. ari?“ Waj tew buhs tikdaudz duhschas un pedagogiska takta, ka atsihsees, ka dusmâs esi pahrsteidsees, tik wispahrigu spreedumu isteikdams? Tas tawas autoritates behrna azis nemasinàs, bet gan behrnu ari radinàs, atturetees no pawirscheem wispahrigeem spreedumeem. Un ko atbildesi masajam sargengelim, kad winsch prasa, kapehz tu noleedz, ka esi mahjâ, kad eeraugi nepatihkamu zeeminu nahkam? Tu gribi, lai taws behrns isaugtu tikumiski kreetns, tad zentees wispirms pats par tahdu ikkatrâ sinâ tapt, lai tew naw janosarkst sawa behrna preekschâ! — Ne ikreises weegli atbildet, kad behrni prasa „kapehz“, ja mehs wineem kautko pawehlam. Tahdâ gadijumâ schim jautajumam war buht diwejada nosihme: kapehz lai es paklausu? un: kapehz tu to pawehli? Wezakeem naw gruhti ikkurâ katrâ gadijumâ isprast, kà behrna „kapehz“ domats. Ja behrns ar sawu „kapehz“ isteiz: „tu man pawehli gan, bet es nesaprotu, kapehz lai es tew paklausu; ko es negribu darit“, tad te mums preekschâ nepaklausiba, behrna gribas teescha sazelschanàs pret audsinataja gribu. Ko nu schahdâ gadijumâ audsinatajs lai dara? Autoritates zeenitaji behrnam atbildès: „Tew naw japrasa, bet gan jadara, ko es pawehlu“ un kersees klaht pee „spihtigàs“ gribas lauschanas. Lozischana ir laba leeta, bet lauschana ne ikreis wed pee laba gala. Bez tam patt lauschana ir jau launums.

Kapehz wajadseja tik tahlu peelaist, ka behrna griba tà nozeetejas, ka ta nu jalausch. No pascha eesahkuma ta bija gluschi mihksta un jo weegli lokama. Behrna kapischu audsinaschana no wispirmajàm deenam ir scho nepaklaussibu sekmejusi, ir noweduši pee gribas, kas jalausch. Bet ja no pat sahkta gala behrnu wadastingra, nelokama audsinataja griba, kura dod wirseenu behrna gribai, tad paklaussiba behrnam top par otro dabu. Tad winsch nekad neprasìs: „Kapehz es tew lai paklausu", bet sinàs to, ka paklaussiba winam nahk ollasch par labu, un jutìs, ka winsch zitadi newar, kà tikai paklaussit. Tahds behrns war gan prasit otro jautajumu: „Kapehz tu man to pawehli", bet nekad pirmejo. Un uf schahdu jautajumu atbilde ir jadod, jo zitadi domajoscho behrnu paseminatu par neprahtigu lopu. Te nedrihkst motiwet ar: „Tapehz, ka es to gribu". No paklaussibas behrnam japeeaug uf paschnoteikschanos un tapehz winam jau agri jadod sinat darbibas motiwi. Bihstamos gadijumos japrasa, lai behrns eepreeksch ispilda pawehli, eekam winam isskaidro tàs motiwus. Peem., behrns iskahrees pa logu ahrâ waj panehmis asu nasi. „Nost no loga! Leez nost nasi!" — Kapehz? Noteikti: „Papreeksch ispildi, ko tew pawehlu, un tad nahz schurp, lai tew pastahstu, kapehz to wajadseja darit". Behrns pawehli ispildìs un wina gars buhs sagatawots usnemt leetderigu pamahzibu.

Schee peezi jautajumi, kurus kà tipiskakos isnehmàm no nekaitamajeem behrna waizajumeem, aptwer jau wisu zilweka atsinu. Ar jautajumeem: Kas tas ir? Ko tas dara? Kahdam noluhkam tas kalpo? Kas to zehlis? Kapehz to dara? — nomozas wisa zilweze lihds pat muhsu deenam un ar teem pascheem ari katra jauna zilweka gars ikdeenas no jauna zenschas eeguht pateesibu. Galigu atbildi uf teem nespehj schobrihd dot wehl wisa zilweze, galigu atbildi wehl masak spehjam dot behrneem. Bet pasaules ispratuke behrni ar scheem jautajumeem dsenas eekluht un mums wineem janahk palihgâ, winu sapraschanas spehjai peemehrotas atbildes dodot. Atbilde japeemehro jautajumam. Behrni mihl jokus un prasa pa jokam. Tad ari atbilde war nahkt jokojotees un pa

jokam. Bet uſ nopeetnu jautajumu, kad behrns kautko jaunu grib ſinat, jaatbild weenkahrſchi un nopeetni.

Bet waj tad behrnam jau wiſu war ſtahſtit? Wina gars jau wehl daudſ ko newar ſapraſt, un waj tad naw leetu, par kuràm ar behrnu newar runat?

Pirmais eebildums ir dibinats. Seſchu gadu behrns wehl newar pilnigi ſapraſt, peem., elektrotechniku. Bet wiſur galwenais atkarajas no iſſkaidrotaja paſcha ſinaſchanam un no wina pedagogiſkajàm ſpehjàm. Zik behrna ſapraſchanai wajadſigs, to ſpehs dot ikkatrs leetpratejs, kam ir zikneziſ audſinataja dahwanu. Nekad nedrikſt behrnu atraidit: „Ta tu wehl neſaproti“. Tapehz jau behrns praſa, ka winſch neſaprot. Labak buhtu: „Es tew neprotu tà iſſkaidrot, ka tu waretu ſapraſt“ un tad paruhpetees, lai kahds zits iſſkaidrotu.

Par otru eebildumu jaſaka, ka ari tas naw beſ pamata. Dſihwê ir daudſ tahdu leetu, par kuràm behrnam nekas nebuhtu ſaſin. Bet tad newis jaleedſ atbildes, bet gan jaruhpejas par to, lai nenahktu tahdi jautajumi. Ja jautajums iſteikts, tad tas leezina, ka behrns par to jau ko ſin, jau domà; ja atbildi leegſt, tad wina ſinkahriba top wehl leelaka un galu galà winſch tiks pee atbildes, kas winu apmeerina, bet waj ar to buhs eeguhts kas wehrtigs wina audſinaſchanà. Stikla ſkapi mehs ſawus behrnus audſinat neſpehjam: wini nem dalibu mahjas dſihwê, redſ un dſird wiſu, kas tur noteek. No rupjeem un ſchauſchaligeem ſkateem mehs winus puhlamees iſſargat, bet neſpehjam panahkt, ka wini nedſirdetu lamaſchanàs, neredſetu kauſchanàs, ahrprahtigu zilweku, dſihwneeku kopoſchanos u. z. Neparaſtais winus uſtrauz, winu garu nodarbina: wini nahk pee audſinatajeem ar nopeetneem jautajumeem, un ſcho peenahkums ir dot wineem nopeetnas, leetiſchkas atbildes. Apmeerinoſcha atbilde ſtipro eeſpaidu wahjina, juhtas apmeerina un behrns ſawu uſtraukumu aiſmirſt. Neapmeerinoſcha atbilde ſpeeſch greeſtees pee ziteem pehz paſkaidrojuma. Naw laba ſihme, ja behrns ar kautkahdu jautajumu wezakeem nedrikſt ſuwotees.

Ka agrajâ behrnibâ naw wehl dabifku kauna juhtu fekfualâ nofihmê, par to jau runajàm. Tàs naw ari peepotejamas mahkfligi. Behrnam naw jakaunas no fawa plikuma: lai winfch preezajas, ka war pliks brihwi kuftetees uhdeni un faulitê. Pee wisleelakàs tihribas peeradinat un dabifki uf wifu dabifku raudfitees ir wifs, ko wezaki drihkft pee fcha wezuma behrneem fekmet. Ja behrns fehfch kahjinas pazehlis, tad newis uffaukt: „kaunees, kà tu fehdi", bet meerigi likt apfegt kahjinas, lai tàs un wehderinfch nefaaukftejas, waj ari likt behrnu pi'nigi meerâ. Dabifki, weenkahrfchi, bef jebkahdàm blakus domam behrni mahzas pafiht dfimuma iffchkiribas un apfinas fewi par fehnu waj par meiteni. Schini finâ normali behrni neufdod nekahdu kuteligu jautajumu. Pilnigi newainigs ir tas fkats, ar kuru brahlitis un mahfina fawftarpigi apluhkojas: newajag tam peefchkirt tahdas nofihmes, kahdas tam pee normaleem behrneem naw.

Ja wezaki ar fawu behrnu dfihwotu trihs ween uf kahdas weentulas falas, tad lihdf pubertates wezumam nebuhtu ari zitu jautajumu. Bet pilnâ gimenê un plafchakâ fabeedribâ dfihwojot, dfihwes dafchadee gadijumi behrnu wed pee jautajumeem. Mahtes „apfwehtitais ſtahwoklis", brahlifcha waj mahfinas dfimfchana, kahfas, dafchadas farunas modina behrna finas kahri, kura nedodas meerâ, eekam naw dabujuſi pilna apmeerinajuma. Nepalihdf ne ſtarka ſtahſts, ne engeli, kas behrnu atnefufchi. Mahte ir flima, dafchs kas nahk azis no nedelneezes iſtabas noſlehpumeem, — kà te lai peeteek ar neweiklajàm pafakam! Behrnam ſchini wirſeenâ jautajumus uſſtahdot, naw neka ſekfuala prahtâ. Ja wina ſinas kahri wezaki prahtigi neapmeerinàs, tad winſch meklès atbildes uſ ſaweem jautajumeem zitur un tur tàs winam pa leelakai daläi dod ſamaitati gan wezi, gan jauni paſchdarinati audſinataji ar tahdeem ſihkumeem, kas behrna dwehſeli ſadulko uſ ilgu laiku un winâ zel neuſtizibu, pat reebumu pret wezakeem. Ja atbild uſ behrna jautajumu mahte pati waj tehws, tad behrns peeteek ar koti maſ. Peem., behrns ſweeſchas ar ſparu mahtei klehpi, bet wina to lehni atſtumj: „Tu nedrihkſti man tà ſweeſtees wirſû;

te tew aug mass brahlitis waj mahsina; kad winsch buhs peeteekoschi paaudsees, tad nahks ahrâ un tu waresi ar winu rotalotees". Tahds war buht weens panehmeens. Behrns preezigi gaidis rotalu beedra, ruhpesees un raisesees lihdsi ziteem par sawu duhschigo mahmulinu, kura tikdaudz zeesch un panes, lai winam tiktu brahlitis waj mahsina. Zits panehmeens, ja behrns prasa pehz brahlischa peedsimschanas. „Brahlitis isauga mahminâ, kà dihglitis pupâ, ola wistâ, masee kakeni leelajâ kaki, u. t. t." Leelako teesu behrneem peeteek jau ar schahdu atbildi us ilgeem gadeem. Katrâ sinâ der peeteikt: „ja tu wehl ko gribi sinat, tad prasi tikai man; par tahdàm leetam ar ziteem nemehdz runat: tu jau sini". Behrus sin, ka ir daudz tahdu leetu, par kuràm ar ziteem un zitu klahtbuhtnê nerunà, un sin wehrâ nemi un zeenit ari schahdu aisrahdijumu. Ja behrns prasa wairak, tad ari us turpmakajeem jautajumeem jaatbild ar pateesibu, bet bez leekeem sihkumeem, tomehr ari bez stomischanàs. Daschi eeteiz pee tam leetot rupjus isteezeenus, bet man schkeet, ka sinamai kautribai te jawalda, un tapehz te jaleeto ta waloda, kura atteezigajâ gimenê intimàm leetam isweidojusees.

Nereti gadas, ka behrni prasa, ko nosihmê „prezetees". Ari us scho jautajumu jaatbild ne ar jokeem, bet nopeetni: „puisis un meita weens otru tik loti mihlo, ka grib arween kopâ dsihwot, kopâ ehst un dsert, kopâ strahdat un gulet, kopâ preezatees un behdatees". Ar tahdu atbildi behrns pilnigi apmeerinajas. Pats prezeschanàs jehdseens winceem wehl paleek stipri neskaidrs, ko peerahda behrnu isteizeeni: „Kad es buhschu leels, tad prezeschu tewi (mahti)" un: „es prezeschu sawu mahsu". Schini sinâ stipri islihdz, ja tuwak isrunajas par mihlestibu: tu mihlo zitadi maminu un tehtinu nekà brahliti un mahsinu, rotalu beedrus atkal zitadi un zitadi paijas. Tehtinsch maminu mihlo pawisam zitadi. Nu war noskaidrot ari daschadakos kopdsihwes weidus: tee mihlojas kà wihrs un seewa, bet tee kà brahlis un mahsa, krusttehws un krustmeita waj kà labi draugi. Brahla un mahsas mihlestiba ir zitadaka nekà wihra un seewas mihlestiba, tapehz ari brahli un mahsas neprezejas. Ar to behrneem peeteek.

Uſ laukeem behrni redſ dſihwneekus kopojamees un winus mahza prahtigi apeetees ar gruhſnejeem lopineem. Ja tur nahk kahds jautajums, tad arween jaatbild beſ ſtomiſchanàs beſ jokeem; nekad nedrihkſt behrnu jautajuma dehl raht. Un arween jaleek juſt, ka dſihwiba jazeena un ka ſwehts ir tàs leelais noſlehpums. Pilſehtà redſam daſchreiſ uſ eelas ap ſunu pahri leelu pulku behrnu ſalaſamees, kuri wiſà nopeetnibà raugas neredſetajà ſkatà. Weens otrs drihſi atſchkiras un ruhpju un bailu pilnu ſeju dodas mahjup. Tur nu wezakeem ſtahſtìs, ko redſejuſchi un warbuht uſaizinàs, lai eet palihgà nabaga lopineem. Atkal ne raht un bahrt, ne apſaukt un likt muti turet, bet weenkahrſchi pamahzit! „Suni naw ſlimi; tas ir wajadſigs, lai kuzitei nahktu kuzenini. Winus nedrihkſt trauzet; naw pareiſi, ja ap wineem apſtahjas un ſkatas. Drihſi wini iſſchkirſees un ſkraidìs atkal abi mundri apkahrt“. Tàpat jaiſſkaidro ſakehruſchees taurini, kukaini, putni: tas wajadſigs, lai waretu dehl olas.

Ja pirmajà behrnibà dod nopeetnas atbildes uſ behrna nopeetnajeem jautajumeem par dſimumu ſakareem un aiſrahda, ka par tahdàm leetam ar ziteem zilwekeem nerunà, tad behrnam meers wiſà turpmakajà behrnibà. Skolà dabas mahzibas wajadſigo papildina, tà ka teeſchi aiſrahdijumi un teeſchas pamahzibas jadod tikai tad atkal, kad eeſahkas pubertates laikmets.

Meli.

Beeſchi dſird ſchehlojamees par behrnu melkulibu. Pamatigak apſkatot, iſrahdas, ka par meleem daudſkahrt ſauz behrna nepareiſos atſkartumus, zitreſ behrns iſteiz nepateeſibu ſem audſinataja eeſpaida, un tikai reti ir gadijumi, kad behrns teeſcham m e l o, t. i. apſinigi iſteiz nepateeſibu, lai zitus mahnot ſew eeguhtu kahdu labumu. Tà tad meli ſaſtahw no trim dalam: nepateeſibas apſinas, mahniſchanas nodoma un labuma noluhka. Ja naw nepateeſibas apſinas un mahniſchanas gribas, tad mums nepateeſibas

gadijumà darischana ar atzeres wiltojumeem; ja naw paschlabuma noluhka, tad par meleem isklausas fantastiskee isteikumu wiltojumi. Lai nahktu pee apsiniga nepateestibas isteikuma ar nodomu mahnit, lai sew eeguhtu kahdu labumu, tad behrnam wajag buht garigi jau labi attihstitam. Tapehz par it masu behrnu melofchanu newar nemas runat.

No pascha eesahkuma behrni rotalojas ar walodu un beeschi nemas nedomà par to, waj tas saskan ar ihstenibu waj ne, ko wini isrunà. Bes tam behrns kautko isteikdams, ne tikai konstatè, bet ari ispausch sawas juhtas un gribu. Ais to behrna noleegums reisè ir ari atgaina un apstiprinajums ir teeksme. Tà behrni beeschi mahnas ar wajadsibu, lai winus nemtu augschà. Wajadsibas wahrds winam ir ari signals, kuram seko pahrmaina. Ari ar sahpem behrni mahnas. Palaikam bi-bi waj we-we apsihmè, ka winam sahp, ja peekeras. Bet scho paschu wahrdu winsch leeto ari, ja negrib, lai winu trauzetu rotalà. Tà tad wina bi-bi apsihmè netikai: „man sahp", bet ari: „laid mani meerà!" Ar wahrdinu ne behrns tihko atkratitees no wisa nepatihkamà. Tapehz ta nosihme ir daudz plaschaka nekà weenkahrschais noleegums. Mahsina brahlitim eekneebusi; tiklihds par to eerunajas, wina sauz: ne, ne. Ar to wina negrib noleegt sawu darbu, bet teiz: „es negribu, ka par to runà". No atgainas ar laiku war isaugt melu dihgli. Ikkatram zilwekam ir teeksme atkratitees no nepatihkamà, itkà ta nebuhtu bijis. Peeaudsis zilweks scho teeksmi spehj uswaret un konstatet ihstenibu, bet behrns ne. Winsch atgainajas no nepatihkamà ar wahrdeem, par kureem pats wehlak pahrleezinats, ka tee nesaskan ar pateestibu. Te parahdas melu dihgli, kureem nedrihkst laut attihstitees. Gan peeaugusch sabeedribà, gan skolà un jau mahjà behrnu istabà leelu lomu spehlè „nesinamais". Tas padara leelus un masus jo daschadus nedarbus. Ja tehws waj mahte, nedarbu usejot, prasa, kas to darijis, tad no wisàm pusem atskan: es ne, es ne; es nesinu. Un ja nu eesahkas ismekleschana, tad israhdas, ka Janzitis wakar wakarà pirms gulet eeschanas gan wehl ar sirdsinu rotalajees, bet tad wehl aste bijusi

wefela un ... un ... beidsot pati no sewis, pateesi pati no sewis isskritusi. Ne sodi te lihdsès; tee liks pamatu bailu meleem. Bailes no soda pawedina us atgainas noleegumu. Ja behrns juht, ka bailes weltas, tad atgainas weetâ nahk pareisa atbilde. Masam behrnam japallhds pahrspeht atgainu; no wina wehl newar prasit, lai winsch weens pats ar to teek galâ. „Isstahsteet, kas to padarijis; es par to nesodischu"; ar to atnems behrneem pamatu bailu meleem.

Atgaina top par ihsteem meleem, ja behrns nopeetni paleek pee sawa noleeguma. Behrns sawus melus war jau eepreeksch ruhpigi sagatawot un ar isturibu isweet. Skupina 1 g. 10 mehn. wezajam dehlam stingri noleegts rotalotees ar glahsi. Tehws otrâ istabâ dsird glahsi schkindam. „Bubi!" tehws sauz, bet sehns nenahk, lai gan zitadi arween us tehwa sauzeenu lihgsmi atsteidsees. Tehws noteikti: „Tuhlin nes glahsi schurp!" — „Ne," sehns atbild klusi. Pawehle atskan wehl noteiktak, un beidsot sehns nahk un sneeds tehwam weenu no sawàm patjam: sche! Winsch grib tehwu peemahnit, ka naw rotalojees ar glahsi. Galu galâ us jaunu energisku pawehli winsch atnes ari glahsi. 2 g. 5½ m. wezs buhdams, tas pats sehns, gultinâ sehdus peezehlees, sauz mahtei pretim: Bubi bij rahtns, labi guleja, neslapinaja gultiņu . . . Bubi bij rahtns. Bailes no soda waj rahjeena winu pamudinaja us mahnischanos, kuru nodewa tschaklâ paschusslawa un bailu pilnàs azis.

Jo smagi meli isnahk tad, kad wainu rauga no sewis nowelt un zitam uswelt: 4 g. 6 m. weza meitene sasit glahsi, salasa sukes un samet tàs rowi krahsni. Wehlak, kad kalpones rowi, wina eenahk, israusch sukes no krahsns un prasa: „Na, kura no jums tad to padarijusi?" Kalpones atbild, ka meitene pati gan schoreis buhschot wainiga. Wina leedsas, aisrahda us weenu no kalponem, ka ta esot glahsi sasitusi: wina esot redsejusi. Ar leelàm puhlem audsinatajai isdewees winu peedabut, lai isstahsta pateesibu. Schahds gadijums leek pahrdomat, waj behrns ir normals; schai meitenei wehlak usnahkuschas histeriskas lehkmes.

Daschi atsewischki melu gadijumi wehl neleezina, ka behrni melkuligi. Masi behrni naw melkuligi; kur wini par tahdeem israhdas, tur mahnischanàs attihstijusees kà aissarga lihdsekliis nepanesamos apstahklos. Behrni meligi tur, kur winus pahrak stingri tur un par sihkeem nedarbeem bargi soda. Eedsimts meligums atrodams tikai pee nenormaleem behrneem. Normals behrns sargajas no meleem. Ja wezakeem laimejees nomahkt pirmos melu dihglus, tad turpmak nebuhs jasuhdsas par behrna meligumu. Gadas pat, ka behrneem attihstas sawads pateesibas fanatisms. Wini wezakeem isstahsta wisu, ko padarijuschi, bet schaubigos gadijumos eerobescho sawus isteikumus ar: wismas es tà domaju. Audsinatajam jagahdà par to, lai behrni nemas neeesahktu melot, bet naw wis jagaida, kad meli parahdisees, lai tad waretu sodit un ahrstet. Lai behrnus issargatu no meleem un audsinatu us pateesibu,

1) Audsinatajeem pascheem jabuht pateeseem wisos sihkumos. Solit wajag tikai to, ko pildis, un neleetot ari mahnischanu, behrna usmanibai zitu wirseenu dodot. Solijumi, kuru nepilda, peem., „ja buhsi rahtns, tad tew atnesischu schokoladi", un mahnischanàs, peem., „redz, redz, kur kakis skrej", lai gan kaka nemas neredz, behrnu wedina us mahnischanu jau aidarinajuma zelà ween. Wehlak peebeedrojas labuma eeguhschanas waj launuma nowehrschanas atskahrta, un meli gatawi: wezaki paschi behrnu pawedinajuschi melot. Wehl launak, ja behrni redz, ka wezaki paschi tihri stahwus melo, un ja mahza melot ari behrnu. Parastee sabeedriskee meli (peem., nepatihkamam zeeminam leek teikt, ka tehwa naw mahjà u. t. t.) bij seedos senak un tagad wehl peenemas. Teem kara un juku laikos peebeedrojuschees atgainas meli saimneezifkà sinà: pamasina lopu skaitu, usdod masaku raschu, masakus eenahkumus u. t. t. Nereti behrnu speesch lihdsi melot kaili sawtigà noluhkà: usdod tramwajà 6 un 7 gadu wezu behrnu tikai par 5 g. wezu, dselsszelà brauzot tàpat. Ar wisu to lej melu indewi behrna dwehselê. Noleezeet melus paschi, tad spehseet isaudsinat pateesigus behrnus.

2) Jaatmet bargums sodot. Ja par ikkatru nedarbu, katru bojajumu nahk sahpigi sajuhtams sods, tad melu dihgleem labwehligi apstahkli attihstitees: ar nesamehrigeem sodeem melus audsina sistematisksi. Wezakeem un beh neem jadsihwo pilnas sawstarpigas ustizibas atteezibâs. Behrnam allasch jasajuht, ka winam netikai buhs, bet ka winsch ari drihkst un ka wina pascha labâ ir pateesibu runat. Par nedarbu soda nemas nebuhs waj ari tas buhs daudz masaks, ja pats atsihsees un nedarbu noschehlos. Pee tam galwenais noteikums tas, ka ja kas ko padarijis, tad peeteizas pats. Ar to israug saknes nodewibas teeksmei pee brahleem un mahsam un audsina us pateesibu un paschzeenu paschu wainineeku. „Tu tatschu negribesi, lai ziti tawu nedarbu man isstahsta. Tikai saka pastalas noleedz sawus darbus un rauga tos noslehpt; duhschigais atsihstas, ko winsch isdarijis, un ja par to ari buhtu jasanem sods". Duhschigs grib buht ikkatrs behrns; apelejot pee droschsirdibas leekams stiprs pamats pateesigumam. Lai eeaudsinatu droschsirdibu un lihdz ar to pateesibu, jaissargajas ari no behrna islutinaschanas. Islutinats behrns newar buht droschsirdigs, un lutinaschana winu wedina us daschadu mahnischanos: ar isdomatu sahpju ispauschanu winsch beeschi iswed sawu gribu.

3) Jaatturas no masu behrnu ispraschnaschanas un isklausinaschanas. Ta wed gan pee atzeres wiltojumeem, gan teeschi pee apsinigàm nepateesibam. Behrns juht, ka ispraschnatajs par wisu wari grib dabut atbildi; winsch dara tam pa prahtam un isteiz to, ko no wina grib, lai tiktu walâ no nepatihkamàs isklausinaschanas.

4) Behrnam naw jau agri jausspeesch melu jehdseens un wispahr jaatturas no pahragras moralisescha nas. Atzeres wiltojumi un sasantasejumi naw apstempelejami ar: „Tu melo", un pat ihstee meli naw isklеedsami deesz par kahdu noseegumu. Agrajâ behrnibâ wispahr jasargas eespeest pahrkahpumus ar pastahwigeem pahrmetumeem dweselê. Labos dihglus attihstibâ kopjot un weizinot, nelahgee tiks nomahkti. Pateesibu zildinot,

tai palihdsot pee uswaras nahkt, meli nemas nedabûs eeweestees. Labi buhs, ja behrns atteezibâ us sewi nemas nedabûs dsirdet wahrdus: „Tu melo". Tad winsch turpmak no scheem wahrdeem sargasees. Bet ja winam allasch jadsird: „Tu melo, tu esi melis", tad teka us melkulibu winam nolihdsinata.

5) Paschatbildibu un paschdarbibu attihstot, behrns pats mahzas zihnitees pret meleem. Zilweks naw usaudsinams stikla skapi; ikkatram dsihwê nahkas sadurtees ar zitu meleem, ikweens ari pats teek kahrdinats us meloschanu. Kas radis sawaldit sewi un sawas dusmas, zitu labâ atteiktees no paschlabuma, atsiht sawu netaisnibu un nepateesibu un just gandarijumu sewi pahrwarot, tas pratîs ari zihnitees ar meleem.

Sodi.

Jautajums par sodeem arween uspeld, tiklihds runa eet par audsinaschanu. Daudsi pat domà, ka bes sodeem newar buht nekahdas audsinaschanas, ka tee ir weens no wisgalwenakajeem audsinaschanas lihdsekleem. Ja par sodu usskata jau neapmeerinatu skatu un noraidoschu wahrdu, tad bes soda neweens behrns naw usaudsinams, bet ja sodit nosihmê sist waj pehrt, tad par sodu peelaischanu un nepeelaischanu jarunà daudz. No neapmeerinata skata lihds pehreenam ir daudz pakahpju no daschadeem sodeem. Par teem wispahrigi jasaka ar Schleiermachera wahrdeem: „Sodeem audsinaschanâ pastahwigi japamasinajas". Atteezibâ us wisu zilwezi waj ari kahdu tautu tas jau noteek: kulturâ zilwezei us preekschu ejot sodi top arween retaki un mihkstaki. Tam janoteek ari atteezibâ us ikkatru behrnu atsewischki. Jo wezaks top behrns, to teesu leelaka nosihme peekriht positiwajeem audsinaschanas lihdsekleem: paraugam, eedwesmai, gribas attihstibai, pamahzibai, pascha spreedumam, ais ko sodi war tapt arween retaki.

Sprâ behrniba — A. Dehkens.

Mass behrns wehl nesin, ko winsch dara, pehz ka teezas. Winsch newar wehl isschkirt, kas winam pascham un ari apkahrtnei kaitigs un kas derigs, kas peelaischams un kas ne. Mehs puhlamees gan behrnu nostahdit tahdos apstahkkos, lai winsch newaretu nodarit sew kaites waj mums saudejumu, bet ne arween tas eespehjams. Behrnam paleek deesgan isdewibas isdarit kautko, kas ais wesselibas, tihribas un kahrtibas eemesleem naw peelaischams. Mehs nu aisleedsam winam pirksiu sihst, istabu peemehtat, ar plihstamàm leetam rotalotees, pa dubleem bradat, pa logu ahrà leektees u. t. t., bet behrns ir aismarschigs un dsihwo tikai azumirklim. Aisleegums winam naw prahtà, azumirkla dsina winu pahrnem wisu. Tikai jo sahpigs pagahtnes peedsihwojums spehj scho dsinu atturet. Ja behrns reis pee krahsns durwtinam pirksti sadedsinajis, tad turpmak winsch steeps gan pirkstu us durwtinu pusi, bet klaht nepeeburs. Kur tahdu dabisku reakziju naw, tur nu nopeetnos gadijumos mehds radit mahkfligà zelà sahpigus peedsihwojumus, leetojot sodus. Te sodam naw wehl nekahdas moralisskas nosihmes: sods tikai attur no kaitiga darba. Bet ari schahds panahkums tam tikai tad, ja to leeto reti. Ja behrnam wisu ko noleeds, winu par wisu ko per, tad behrns apmulst, neisprasdams, par ko winu sit un per, un galigi notrulinajas. Sodi wairs neka nelihds. Bes tam pee sodeem keras ari tad, kad audsinataja un behrna griba nahk sadursmè. Behrns ir eeteepigs, spihtigs un nemas negrib paklausit. Spihtiba japahrwar, jo behrnam jamahzas waldit par sewi. Ar bargeem sodeeem stuhrgalwibu lauschot, war isnihzinat behrna pascha gribu. Akla paklausiba un mechanisska rihziba naw prasama pat agrajà behrnibà. Paklausiba naw paschmehrkis, bet lihdseklis tikt pee paschnoteikschanàs un paschatbildibas. Tapehz ar stuhrgalwibu un eeteepibu karojot, nedrihkst nomahkt behrna patstahwibas zenteenus. Un tad wehl sodit mehds kahrumu, zeetsirdibu, nepateesibu u. z. kà sema rakstura ispausmes. Bet behrnam rakstura wehl naw un wina dsinam naw noteikta wirseena: tàs war attihstitees gan us scho, gan us to pusi atteezibà no apkahrtnes eespaideem. Un pee

scheem eespaideem peeder ari sodi. Ja behrnu beeschi un bargi soda, tad ar to behrnu peespeesch kertees-pee weenigà aissargu lihdsekla — noslehpschanas un noleegschanas. Ar to peeaug ari zeetsirdiba un tà tad bargee sodi panahk taisni to, ko gribeja nowehrst. Positiwi lihdsekli te daudz labaki nekà negatiwee.

Ja sodus wispahr audsinaschanà atsewischkos gadijumos peelaischam, tad uspeld jautajums: kahdi sodi leetojami. Ir pedagogi, kuri daschada weida meesas sodus tur par wajadsigeem netikai agrajà behrnibà, bet ari skolas jaunatnei. Un meesas sodu starpà pirmajà weetà stahw schagari. Par teem nu daudz nerunasim, jo to pedagogiskà nosihme daudsejadà sinà stahw sem nulles, un ari muhsu paschu peedsihwojumi rahda, ka bez pehreena audsinaschana neween eespehjama, bet dod daudz labakus panahkumus. Daschi no teem audsinatajeem, kuri usstahjas pret schagareem un pehrschanu, peelaisch tomehr zitus meesas soda weidus, kà plikus, dukas sahnos, siteenus pa pirksteem u. t. t. Sawà wisumà ari schee sodi ir azumirkla dusmu iswerdumi no audsinataju puses, kureem loti sema pedagogiska wehrtiba. Daudz gadijumos duku pelnijis ne behrns, bet audsinatajs pats, bet dabù to behrns kà wahjakais no abeem. Par plikeem ihstajà laikà, kas nes swehtibu, war palastees baptistu un hernhuteeschu behrnu stahstinos, bet àri tur leelakà wainas dala pee ikkatra pahrkahpuma leekama uz sabeedribas, ne uz pascha behrna rehkina. Zikneziik attaisnojams plikis waj duka ir, kur behrns jaatbaida no darbeem, kuri apdraud wina pascha dsihwibu waj wesellibu, peem., ja behrns rahpjas uz loga un leezas pa to ahrà. Tad siteens daudzkahrt israhdas par labu bremsetaju.

Bet nekad nedrihkst sist ne pa austi, ne wispahr pa galwu. Pa austi sitot, war sabojat bungu plehwiti, no kam war zeltees bihstami aufs eekaisumi. Un galwa ir maigo un wahrigo smadsenu glabatuwe; ja tàs satrizina, tad war zeltees smadsenu eekaisumi ar jo bihstamàm sekam. Tapehz behrns jaissargà no kriteena uz galwas un no galwas dausischanas pret zeeteem preekschmeteem; naw japeelauj ari behrnu „badischanàs“ ar galwam. Pa galwu

nesist, galwu nepurinat, matus pluhzot! Nelabas sekas ir ari steeneem pa wiseemihlotako weetu: ar teem daudseem behrneem modina sekfualas sajuhtas. Wisattaisnojamaki war buht ussiteeni pa rokam un pa pirksteem, jo roka jau ir wiswairak gadijumos ihstà wainineeze. Tomehr muhsu wezmahmulu aisrahdijums: „ja tew roka nees us sischanu, tad sit krahsnij un ne dsihwam zilwekam", atteezinams tiklab us audsekni, kà ari us audsinataju.

Audsinatajam pehz eespehjas jaatturas no jebkahdeem meesas sodeem un jazenschas istikt tikai ar positiwajeem audsinaschanas lihdsekleem. Kur ar teem nepeeteek, tur jarauga eelikt logiku paschà sodà, leekot tam istezet no padaritià nedarba. Tu neproti sadsihwot ar sabeedribu, tad tew japawada brihtinsch schkirti no tàs; neproti isleetot sawu brihwibu, paleez laizinu nebrihwibà! Behrns peerod sodà redset sawas isturechanàs sekas un eeguhst paleekamu mahzibu wisam muhscham. Schahdeem panehmeeneem jo labi panahkumi pat tur, kur ziti sakas newaram istikt bes meesas sodeem. Behrns ir spihtigs un nelaujas apmeerinatees ar labu: loi eet otrajà istabà un israudas. Pa brihtinu mahte atwer durwis un prasa: „waj meita nu buhs rahtna un nahks pee tehtina un mahminas?" Par atbildi kluss „ja", un spihtiba lausta. Turpmak tahdos pat gadijumos beeschi peeteek, ja tikai ar roku parahda us durwim. Behrns skatas pa logu un leezas malai pahri ahrà, neklausot aisleegumam. Winu panem un eeleek gultà, kur tam japaleek, kamehr solas paklaussit. Wispahr gulta ir loti laba apmeerinataja un labotaja. Mana brahla meita pati lihda gultà, tiklihds bij padarijusi kautko neatlautu. Sodot ar nedarba dabiskajàm sekam, audsinatajam rodas leela sodu iswehle. Daschreis tà par sodu pahrwehrschas pat eedomata waj ihsta bauda. Sehns panehmis weenu no tehwa papirosseem un eebahsis mutê. Mahte peeleek uguni un leek par sodu eewilkt duhmu. Tas, saprotams, rada stipru nepatiku, un sehns turpmak sargajas aistikt papirosus. — Palaunagà ehsti zepumi; gabalinsch paleek us galda apkalpotajai. 4 g. weza meitene to paker un masleet nokosch. Mahte baras un stingri pawehl: „Par sodu tu apehdisi wisu eekosto ga-

balinu. Ehd ahtri!" Papreekſch neſſprafchana, tad waimanas un raudas: „Neehdiſchu, neehdiſchu; ta ir Bertas kuhka". — Palaikam gan mehdſ buht tà, ka ſodâ newis kautko uſſpeeſch, bet gan atrauj. Maſeem behrneem leels ſods ir ſaldumu un gardumu atrauſchana. Wehlak behrni uſnem par leelu ſodu, ja winus nenem lihdſi paſtaigajotees, wineem atnem kahdu paiju u. t. t. Tam, ko atrauj, newajag nemaſ buht baudai; par ſodu uſſkata ari weenkahrſcha paraduma noleegſchanu. 4 g. 7 mehn. wezs ſehns wakaros pirms maſgaſchanàs drihkſt pliks pa iſtabu paſkraiditees. Wehſajâ blakus iſtabâ tehws ſpehlè klaweeres. „Turp neej!" Sehns neklauſa un eeſkreen pee tehwa. Mahte winu faker un nes uſ gultu, ſazidama: „Par ſodu ſchowakar palikſi nemaſgajees!" Sehns raud, luhdſas, ſolas buht rahtns. Nekas nelihdſ: winam japaleek beſ maſgaſchanàs. Siteeni buhtu bijuſchi weeglak paneſami.

Soda ſapraſchana attihſtas jo agri. Wiſpirms ſods peeweeno nedarbam nepatiku un ar to atbaida no nedarba atkahrtoſchanas. Tad mahzas ſodu uſluhkot par nedarba teeſchajàm ſekam un wisbeidſot nahk moraliſkà iſpratne: behrns ſodu uſſkata par atmakſu. Nu winſch to ſajuht par pelnitu un pat par wajadſigu. No moraliſkàs iſpratnes agrajâ behrnibâ parahdas tikai daſchas paſihmes. Behrni eeaizinati zeemâ. Sehns bijis nerahtns un tapehz winam japaleek mahjâ. Mahſa luhdſ par winu, bet ſehns pats ſaka: „Es newaru eet, jo biju nerahtns; man wajag ſoda". Atmakſas wajadſiba parahdas tad, kad behrni paſchi ſew uſleek ſodu. Meitene nerahtna. Wezaki winu rahj. Wina, ne wahrda neſazidama, pati iſeet otrâ iſtabâ. Ja behrnus par eeteepibu, ploſiſchanos u. t. t. ſoda ar kaktâ ſtahweſchanu, tad beeſchi gadas, ka wini paſchi no ſewis eet kaktâ, ſazidami: „Kaktâ ſtahwès". Schahdi gadijumi leezina, ka ſods naw wairs tikai atbaidu lihdſeklis, bet ir tapis par moraliſkas paſchaudſinaſchanas weizinataju. Nu ſods neſarauj, bet ſpehzina mihleſtibas un uſtizibas ſaites ſtarp audſinataju un audſekni un eeroſina apnemſchanos labotees. Audſinataja uſdewums ir palihdſet, lai ſchi apnemſchanàs taptu par ihſtenibu.

Gruhti audsinami behrni.

Lihds schim esam runajuschi tikai par normaleem behrneem. Bet ne arween meesas un gara attihstiba norit kahrtigi, un kur attihstibas gaitâ trauzeklis, tur parastee audsinaschanas panehmeeni paleek bes panahkumeem, waj pat kaitê. Audsinatajam weseligâ un normalâ attihstibas gaita jaweizina, bet nenormalâ jakawê wisâs winas parahdibâs. Tapehz pareisi audsinat warês tikai tas, kas pasihs ari behrnu nenormalibas un ne tikai garigâs, bet ari meesas truhkumus, jo nereti nenormalai gara parahdibai par eemeslu mehds buht meesas kaite.

Nenormala attihstiba war eesahktees jau no pat dsimschanas. Behrns war peedsimt nelaikâ, t. ir par agru. Tahdi behrni, ja wini ari normali attihstijuschees, bet tikai nelaikâ isstumti no mahtes meesam, ir audsinami daudz ruhpigak nekâ laikâ peedsimuschee. Winu organi naw wehl peeteekoschi nospehzinajuschees dsihwei ahrpasaulê. Wini naw tik spehjigi usnemt baribu, kungitis wehl labi nesagremo peenu, wiss organisms saudê wairak siltuma un israhda masak energijas nekâ laikâ dsimuscheem behrneem. Schahdi behrni audsinami pehz ihpascheem ahrsta preekschrakstteem; zitadi tee panihkst meesâ un garâ.

Wispahriga panihkschana war nahkt no sihdainu gremojamo organu nekahrtibam. Ka behrns „laischas ar wehderinu", us to daudzi neleek nekahdas eewehribas. „Gan jau pahrees", mehds apmeerinatees. Daudzkahrt pahreet gan, bet beeschi ween ari ne, un tad zeesch atkal wiss organisms, ari behrna gars. Jasargajas tiklab no pahrehdinaschanas, kâ ari no behrna badinaschanas; mahtei paschai jaeetur diete, un jaaizina ahrsts, ja gremoschanas trauzejumi pastahw ilgak.

Nopeetna eewehriba peegreeschama krampjeem, kuri mehds parahditees behrnibâ. Sobu nahkschanas laikâ mehds parahditees balss schkirbas krampis. Kad behrns usbudinats no ilgas raudaschanas, kautkahda aisleeguma waj siteena deht, tad winsch „aiswelkas", winam krampjos saraujas balss

schkirba, kapehz newar wairs elpot, gihmis top fils, azis pahrgreeschas, rokas issteepjas, pirksti sawelkas un galwa atleezas atpakal. Stahws us preekschu saspeests un stihws. Pa leelakai dalai pehz kahdas minutes, kura isleekas muhschigi gara, sahk raustitees wehders un pakruhts, behrns eesahk atkal elpot, papreeksch gruhti, tad normali. Daschreis krampim seko gihbonis un loti reti pat nahwe. Aplam ir, ja us scho krampi raugas kà us nenosihmigu parahdibu waj pat kà us grascheem, kas sodami. Behrnu schini gadijumâ nedrihkst sodit; turpretim winsch wisadi saudsams, issargajams no usbudinajumeem un wina nerwu sistema spehzinama. Paschâ lehkmê ehrti janogulda behrna galwina, schnaudsoschas drehbes japawalina, us galwas jaleek wehsâ uhdeni saslapinata drehbe un tuhlin jasahk mahksliga elposchana.

Sobeem nahkot, no zehrmem, sabojata wehdera un ari pee paaugstinatas temperaturas mehds brihscham parahditees wispahrigais behrnu krampis (eklampsija). Gihmis nodahl un sastingst; azu raugs plats un nereagê pret gaismu. Sastingst wisa meesa un tad eesahkas raustischanàs. Azis bolas, luhpu kakti noschlukuschi, seekalas tek pa muti. Mehle kustas un putas rodas us luhpam. Lehkmei pahrejot, slimais sahk ahtri un dsili elpot, no eesahkuma rihstidamees. Gruhtos gadijumos elpa stahw meerâ ilgi un atwed nahwi. Daudskahrt lehkmes seko zita zitai pa 20—40 reises deenâ. Bet wisi gadijumi naw weenada gruhtuma. Wisweeglakajos lihds sastingumam un raustischanàs nemas nenonahk. Daschreis tikai us azumirkli sastingst skats; zitreis us brihtinu rimst kustibas waj ari pastiprinajas rokas, kahju waj galwas kustibas. Tomehr newar bes eewehribas palaist ari schahdus weeglus gadijumus, jo no teem war attihstitees bihstamaki. Tapehz jagreeschas pee ahrsta.

3—20 mehneschu wezeem behrneem mehds usnahkt tetanija jeb sastinguma krampis. Tetanijâ apsina nesuhd; wisbeeschak sarauj as roka un kahja, no kam behrns nonahk sawadâ stahwokli. Roka saleekta plaukstà un elkoni, saleekti ari pirksti; gluschi tàpat kahja. Gruhtos gadijumos krampis sarauj ari zitus muskulus,

it ihpaschi kaklu un gihmi. Daschreis krampis sarauj tikai weenu pusi; brihscham tas ilgst minutem, brihscham stundam un pa retam pat deenam.

Daschbrihd behrneem usnahk ari galwas grosamee un lokamee krampji. Behrns grosa galwu no weenas pusES us otru, waj ari loka to us preekschu un atpakal.

Wisos krampju lehkmju gadijumos jagahdà par ehrtu gulu un jaleek us galwas wehss kompress. Eeteiz ari likt klistiru, jo beeschi gadas aisturets wehders. Ahrsts paraksties sahles. Pret tetaniju labakàs sahles — mahtes peens; kad sahkas saraustschana, behrns jaleek pee kruhts. Mahksligi ehdinameem behrneem nedrihkst dot nowahritu, bet jadod tikai sterilisets peens. Wispahr teem behrneem, kureem parahdas krampji, jaspehzina organisms ar labu ehdinaschanu, labu gaisu, gaisa un saules wannam. Behrnam jagahdà meers, winu issargajot no skaleem trokschneem un no usbudinajumeem. Weenmehr japatur prahtà, ka te darischana ar slimu un newis nerahtnu waj graschigu behrnu. Par sodeem isleetojama tikai gulta un daschu neezinu atrauschana; audsinot wairak jaslawè labais nekà japalà nelahgais un jazenschas wisâs leetâs dot wislabako paraugu sawos wahrdos, darbos un wisâ dsihwê.

Loti isplatita slimiba behrnibâ ir anglu slimiba jeb rachits. Sewischki beeschi to sastop leelâs pilsehtâs nemantigo schkiru behrnu starpà, kà ari pee mahksligi ehdinameem behrneem. Schis slimibas galwenà eesihme ir ta, ka kauli paleek mihksti kalka dalu truhkuma dehl. Galwas kausa kaulu schuwas laikà nesaaug, no kam galwa eeguhst nepareisu weidu: pakausis lehsens, us peeres pauguri, waigu kauli isspeeschas, denini pazelas, sobi nahk ar nowehlojumeem, nepareisà kahrtibà un weidà. Muskulos wispahrigs slahbenums, galwa stipri swihst, behrnam sahp, kad to nem us rokam. Behrnam augschà sleenotees, mihkstais mugurkauls nespehj nest meesas swaru, no kam mugurkauls isleezas un kruhtis peenem nepareisu weidu. Nepareisi isweidojas ari guhschu kauli un kahjas top lihkas us eekschu waj us ahru. Tà rachits pa dalai

aptur augschanu, pa dalai augumu sabojà. Elposchana top nenormala un sirds darbiba pastiprinata, no kam zeesch ari gremoschana un wispahrigais weselibas stahwoklis. Rachitiski behrni mehdz slimot ar krampjeem un zaureju. Lai no rachita issargatos, wezaki nedrikst sagiftetees ar alkoholu un wenerisklàm indewem. Behrneem jagahdà laba bariba, labs gaiss, laba kopschana. Labâ kopschanâ rachita pasihmes nosuhd, behrnam leelakam topot. Bet nelabwehligos apstahklos rachits sakroplo augumu us wisu muhschu.

Behrneem beeschi peemetas infekzijas jeb lipigas slimibas, no kuràm wisparastakàs ir: masalas, bakas, scharlachs, disterits, garais kahss, influenza. Schìs slimibas nahk no sihzinàm, azim nesaredsamàm buhtitem (bazileem), kuras eespeeschas meesâ. Wisas schahdas slimibas ah stejamas ahrstam. Te aisrahdam tikai, ka tàm war buht loti nelabwehligs eespaids us turpmako attihstibu. Leelâ karstumâ (d udsi) smadsenes nedabù peeteekoschi baribas, no kam teek trauzeta gariga a tihstiba. Jo bihstami, ja iszelas smadsenu asinoschana: ta war nowest pee daschadàm gara wahjibam. Daudskahrt pat weeglai infekzijas slimibai peebeedrojas jo nopeetni sareschgijumi, ja kopeji ruhpigi neispilda ahrsta aisrahdijumus un nosazijumus. Wisu to eewehrojot, jadara wiss eespehjamais, lai behrnu issargatu no saslimschanas ar schim slimibam: pahrtraukt wisus sakarus ar mahjam, kur schìs slimibas plosas, un ar to eedsihwotajeem, nekad pee behrna ne-eet un winam klaht nekertees, ja eepreeksch naw ruhpigi nomasgatas rokas. Tà ka weseligs behrns weeglak iszeetis slimibu nekà nowahrdsis, tad jo ruhpigi jagahdà par behrna organisma spehzinaschanu ar labu baribu un pareisu kopschanu. Un ja behrns saslimis ar kahdu lipigu slimibu, tad wisos sihkumos jaispi da ahrsta noteikumi.

Beeschi sastopam masasinigus behrnus. Masasiniba jau behrnam peedsimst lihdsi, ja mahte stipri masasiniga waj ja ta slimo ar diloni, sifili un zitàm nowahrdsinoschàm kaitem. Wehlak masasiniba usnahk, ja behrnus ilgi baro tikai ar peenu, kà pawadonis rachitam un kà sekas gruhtàm slimibam. Stipra masasiniba war

nahkt ari no zehrmem un no tam, ka ehd tikai gahu, olas un peenu un nemaſ waj maſ leeto baribâ ſalumus un auglus. Maſaſniba nahk no tam, ka aſnis maſ ſarkano kermeniſchu, kuru ſaſtahwdalâs ir ari dſelſs. Maſaſnigi behrni iſſkatâs bahli, ahdas krahſa peleka waj dſeltena, luhpas un azu wahku eekſchpuſe bahla, muſkuli flahbeni, organiſma mihkſtâs dalas lenganas; behrni ahtri nogurſt, ir wiſpahr neſpehzigi. Weegli maſaſnibas gadijumi drihſi nowehrſchami ar pareiſu ehdinaſchanu un kopſchanu. Gruhtakos gadijumos ſchi kaite war paſtahwet ilgak un praſa nopeetnu ahrſteſchanu.

Jaelpo pa degunu un ne pa muti, it ihpaſchi behrneem. Pa muti elpojot weegli ſaſlimſt elpojamee organi netikai no ſaaukſteſchanâs, bet ari ar lipigâm flimibam. Ja behrns newar elpot pa degunu, tad winſch tuhlin neſams waj wedams pee ahrſta. Wisweenkahrſchakâs eeſnas nowehrſchamas uſ wiſahtrako, lai behrnam neusbruktu nopeetnakas breeſmas, jo eeſnâs flimiba weegli war pahreet uſ auſi un uſ rihkli un plauſcheem. Un ilgak paſtahwoſchas eeſnas paſchas par ſewi ween jau nomoza behrnu: winam ſahp galwa, nahk raudas, naw laba duhſcha. Uſ elpojameem organeem nelahgu eeſpaidu atſtahj ari nepareiſs apgehrbs. Behrna apgehrbam jabuht tahdam, ka tas nekur negul zeeſchi klaht pee meeſas. Maſi behrni naw zeeſchi eetinami un ar joſtu ſaſeenami, un prahwakeem nedrihkſt kruhtis ſaſchnaugt ar neeburinu. Neeburinam jabuht waligam un uſ muguras ſapogajamam. Tâpat naw ſaſchnaudſams kaklS; wiſlabakee prahwakeem behrneem ir tâ ſauzamee matroſchu uſwalki ar waleju kaklu.

Uſ apgehrbu jagreeſch eewehriba ari atteezibâ uſ ſekſualo dſinu. Sekſualâs juhtas ir loti ſareſchgitas, un onanija war parahditees jau pee ſihdaineem. Peekerſchanâs pee genitalijam dod patihkamas ſajuhtas. Daſchreiſ aukles pat kutina behrna genitalijas, lai tas meerigak guletu. Behrns ſahk pats meklet ſchâs patikas, un ir gadijumi, ka tas onanè jau autinos. Sehdinaſchana un uzinaſchana jahſchus uſ zela, rahpſchanâs pa kahrti u. t. t. war uſ onanîju pamudinat prahwakus behrnus. Pahrak

schauràm drehbem, zehrmem (meitenem) un par daudſ ſchaurai preekſchahdinai (ſehneem) ari ſchini ſinâ launs eeſpaids. Ne arween onanijai pahrak bihſtamas ſekas, tomehr ta wahjina nerwus un paſtiprina jau paſtahwoſchu nerwoſitati, kapehz janowehrſch wiſs, kas to weizina. Behrnam jadod waligs apgehrbs, zeeta gulta un par apſegu tikai wilnas ſega. Ja rodas aiſdomas, tad newar laut ilgak palikt weenam, jauſmana, ko dara toaletê, jadod bariba bez garſchweelam, ne pilites alkohola; ari tehjas un kaſeju nedot, un nekaut gultâ wahrtitees: gultees tikai tad, kad meegs nahk, un atſtaht gultu, tiklihdſ atmodees. Maſgajot genitalijas iſmaſgat tikpat ruhpigi kà auſis un degunu un tiklihdſ atrod kahdu nenormalibu, tad greeſtees pee ahrſta. Pa deenu pehz eeſpehjas daudſ likt kuſtetees ſwaigâ gaiſâ un buht nomodâ par to, ko behrns dara zitu behrnu un ari peeauguſcho ſabeedribâ. Wezaki darîs labi, ja atturefees no pahrak leelas mihlinaſchanàs un ſkuhpſtiſchanàs ar behrnu.

Jo leels eeſpaids uſ wiſu attihſtibu ir juhtekłu organeem, it ihpaſchi azim un auſim. Beeſchi gadas, ka wezaki paſchi nemaſ neſin, ka winu behrns wahji redſ waj gruhti dſird, un rahj un ſoda behrnus par ſlinkumu, neuſmanibu, nepaklauſibu, kad wainigs ir newis behrns, bet wina wahjee juhtekli. Tiklihdſ rodas ſchaubas par behrna redſes waj dſirdes nenormalibam, jagreeſchas pee ahrſta. Daudſ gadijumos tam buhs eeſpehjams pamatigi lihdſet un arween dabûs aiſrahdijumus, kà iſſargatees no wehl leelakas nelaimes. Azu aiſſardſibas labâ behrnam nedrihkſt laut ilgi kawetees pee tahdeem darbeem, kur wineem tuwu jaſkatas (bilſchu apluhkoſchana, ſihmeſchana, iſſchuhſchana u. z.). Jaraugas, lai pee ſchahdeem darbeem gaiſma nahktu no kreiſàs puſes waj no augſchas. Tahdus darbus ſtrahdat (wehlak laſit) atlaut tikai pee labas apgaiſmoſchanas, bet ne puſtumſâ waj krehſlâ. Pehz tuweem darbeem jaleek kuſtetees brihwâ gaiſâ un raudſitees tahlumâ, lai azis dabuhtu atpuhſtees. Uſwalks nedrihkſt ſchnaugt kaklu. Jabeedina ari no azu eewainojumeem, kuri behrnibâ atgadas daudſ beeſchak nekà wehlak. Eewainojumi nahk gan

no tam, ka behrni wehl neprot rihkotees ar greeschameem daikteem (nascheem, dsirklem), gan no sprahgstoschàm weelam, no swaidischanàs ar akmeneem, sneega pikam u. z., gan ari no kodigàm weelam (kalkeem). Waj eewainojums bihstams waj ne, to isschkirt war tikai ahrsts. Audsinataju usdewums — raudsit nowehrst eewainojumus. Schini noluhkâ jasargas maseem behrneem dot rokâ smailus, asus daiktus. Prahwaki behrni jamahza pareisi rihkotees ar nasi un dsirklem un no eesahkuma jadod wineem tahdi daikti, kureem nopaloti gali. Behrni naw laischami buhwes tuwumâ, kur wini rotalodamees war eekrist kalkos. Behrnu rotalu weetâs nedrihkst buht stikla drumslu. Behrneem newar dot spridsinamu weelu (pistonu) un stingri jausmana winu schauschanai ar daschadàm bultam.

Nopeetna eewehriba peegreeschama austim. Jasargajas, lai masa behrna austs neeekluhtu uhdens. Behrnam auss kanalis ir loti schaurs, kapehz austi eekluwuschais uhdens newar weegli istezet un, eekschâ palikdams, sazel eekaisumu. Ari ar auss tihrischanu nedrihkst par daudz nodarbotees pee masa behrna. Drihkst notihrit tikai kanala ee-eju, bet dsilak eekschâ itin neka nebahst. Ja austi eebahsts kaut kahds preekschmets (podsina, krelliite, akmentinsch u. z.), tad wislabak nemas nepuhletees to pascham dabuht ahrâ, bet greestees pee ahrsta. Kamehr preekschmets austi eekschâ, tikmehr tas pilnigi nekaitigs; bet ja nemahkuligi puhlas to iswilkt, tad war padarit leelu launumu. Loti nepatihkami, ja austi eelihdis kahds kukainis. Tahdâ gadijumâ war austi eepilinat siltu eilu (Prowansas). Zitadi nekad austi nedrihkst neka pilinat, ja ahrsts ta naw parakstijis! Austi nedrihkst plehst, nedz ari pa austi sist. Jau weegls plikis war dot jo launas sekas, pat pilnigu kurlumu. Neprahtigi ari ir austi isdurt un duhrumâ eekahrt aukarus. No durschanas war zeltees eekaisumi un ehdes, kas war pahreet ari uz widejo austi. Widejàs auss eekaisumeem un puhschnojumeem war buht jo bihstamas sekas: tee war apdraudet pat dsihwibu. Ja austina tek, tad ta jaahrstè. Mutite jatur tihra un prahwakee behrni japeeradina tihrit sobus un skalot rihkli (wismaz 4 reis

deenâ). Jarauga behrnus iſſargat no eeſnam un naw japeeradina pahrak beeſchi ſchnaukt degunu. Ja tas jaſchnauz, tad wajag ſchnaukt tikai weenu nahſt uſreiſ, lai ſtipri ſaſpeeſtais gaiſs iſpluhſt pa otru nahſt un neſpeeſchas widus auſi eekſchâ, kur war ſazelt eekaiſumu. Deguna leekee augi jaiſgreeſch. Kad behrns ſlims, tad ahrſtam jaiſmeklè ari auſtis. Ja behrns, pehz audſinataju domam, negrib klauſit, tad wiſpirms wajag pahrleezinatees, waj winſch war dſirdet. Daudſreiſ ſuhdſas par nepaklauſibu tur, kur waina meklejama bojatâ dſirdê.

Daudſ ruhpju wezakeem dara behrnu n e r w o ſ i t a t e. Gruhti nowilkt robeſchu ſtarp weſelu un nerwoſu, normalu un nenormalu behrnu. Ne-eelaiſchotees ſihkakos iſtirſajumos, par nerwoſeem jeb nenormaleem behrneem apſihmeſim wiſus tos, kuru audſinaſchana praſa ſewiſchkas uſmanibas un ihpaſchu panehmeenu lai winus noluretu attihſtibas widejâ lihmenî.

Daudſ behrni jau peedſimſt ar bojatu nerwu ſiſtemu; wiſwairak gadijumos wezaki bijuſchi ſifilitiki waj alkoholitiki. Alkohola eeſpaids jo leels, ja wezaki bijuſchi eereibuſchi eedſemdeſchanas brihdi. Ari tad, kad mahte gruhtneezibas un ſihdinaſchanas laikmetâ leeto alkoholu, kautſchu ari neleelâ daudſumâ, behrna nerwu ſiſtema war ſtipri bojatees. Jo leels eeſpaids uſ behrnu ir wezaku gara ſtahwoklim eedſemdeſchanas brihdi un mahtes juhtonai gruhtneezibas laikâ. Jau peedſimuſcha behrna normalo attihſtibas gaitu trauzè pareiſas baribas un kopſchanas truhkums, ſlimibas, kriteeni un ſiteeni, apreibinaſchana ar alkoholu un opiju (magonu ſehklas), nepareiſa un neprahtiga audſinaſchana. Tehwu grehki atſtahj eeſpaidu uſ behrneem, bet ne arween ſchaufmigu un nelabojamu. Leelakâ dala no kaitigajàm ihpaſchibam behrnam nahk paſaulê lihdſi nekâ ſlimiba, bet tikai kâ ſlimibas dihglis, kura attihſtiba ir atturama un nomahzama. Tapehz ari ſifilitiku, alkoholitiku un noſeedſneeku behrni ar ſtipràm iſwirtibas paſihmem deeſgan beeſchi ir iſaudſinami par leetojameem pilſoneem. Pareiſa kopſchana, behrnu ſlimibu pamatiga ahrſteſchana dod pamatu behrnu nenormalibu iſlaboſchanai.

Weens no beeschi fastopameem nerwositates weideem ir histerija. Ta fastopama jau 2 g. wezu behrnu starpâ, pee meitenem otrtik beeschi nekà pee sehneem. Histeriki wispahr weegli fugerejami; ari autosugestija teem loti stipra. Eedomas top par pilnu pateesibu. Histerikis muhscham slimo ar eedomatàm sahpem. Peem., behrns nesin kur dehtees no galwas sahpem. Sahk kahds stahstit jauku pasaku, un galwas sahpes nosuduschas. Ja eeminàs kahds par sahpem, tad tàs atkal klaht. Tàpat ir ar loti daudsàm zitàm kaitem. Eespaidi histerikim issauz nesamehrigas sekas. No bailem normals behrns nobahl, histerikis dreb un wemj. No nejauka skata wesels behrns nowerschas, histerikis gibbst waj wemj. Kad krihtot masleet sadaustjees, tad normals behrns raud, bet histerikim sahpes tik leelas, ka newar eet, jaleekas gultâ. Brihscham stahwet un eet newar, bet gultâ kahjas kustinat war, rokas war leetot ehdot un apgehrbjotees, bet sihmejot newar, klusâ balsi war runat, bet ne skalâ. Gahmura un rihkles muskuleem fastingstot, usnahk smeeklu waj raudu lehkme. Brihscham usnahk leelas lehkmes ar raustischanos, kleegschanu, plosischanos un pagihbschanu. Peeaugusceem histerikeem ir loti daudz un daschadi simptomi, bet histerisfeem behrneem — weens waj diwi. Bet tee tad parahdas loti stiprâ weidâ. Paralise, krampji, wemschana ir gruhtaka nekà no organisfeem eemesleem. Slimibas eerodas atdarinajuma waj paschatdarinajuma zelâ. Peem., behrnam wehdera katars, kapehz tam beeschi jaeet klosetâ, katars isahrstets pilnigi, bet behrns wehl arween staigà beeschi us klosetu. Pehz galwas sahpju waj klepus gadijumeem beeschi turpinajas histerifkas galwas sahpes un histerisks klepus. Behrnam eesahpas zelis; winsch saleez kahju zeli un guhschâ, un nu winam leekas, ka newar wairs kahju issteept. Newar to issteept ari wezaki un ahrstam ilgi jaahrstè. Zits sehns eegreesch rokâ un krustmahte par to winu saper, peebilsdama, ka tahdas neeka bruhzes dehl war pasaudet wisu roku. Otrâ rihtâ, kad sehns peezelas, winam roka atnemta: ta karajas kà pahtaga un ir nejuhtiga pret adatas duhreeneem. Ahrsts to isdseedè. No bailem behrns saudè walodu: newar isteikt ne

wahrda, ne puhst, ne ari isbahst mehli. Daschreis behrni no bailem sahk raustit walodu. Naw tahdas slimibas, kuras histeriskis newaretu simulet. Ar laiku war attihstitees histeriskis rakstur s. Behrni, kam us to teeksme, ir loti mihligi un rahtni (it ihpaschi sweschu klahtbuhtnê). Wini mihl rotatees un leelu usmanibu peegreesch sawai ahreenei. Pret swescheem ahrkahrtigi peeklahjigi buhdami, pret brahleem, mahsam un saimes laudim wini isturas loti rupji un nepeeklahjigi. Drihsi wini eesahk pakalkehmotees peeauguscheem un isdomat sew daschdaschadas slimibas. Wini jauzas wisur eekschâ, kur wineem nebuhtu nekas sakams, atstahsta daschadus skandalus un sahk tos isdomat. Fantasescha war iswehrstees par patalogiskeem meleem. — Histerija jaahrstê ahrstam. Loti labu eespaidu atstahj apstahklu pahrmaina: pat stingri histerijas weidi isahrstejas, ja behrns nahk zitas gimenes audsinaschanâ. Atsewischkos simptomus ahrstejot, isleeto diwejadas metodes: 1) Pahrsteiguma metode (Überrumpelungstherapie): ahrsts usbruhk ar leelu sparu slimigajam simptomam, nedodams walas behrnam attaptees. Peem., behrns israhda histerisku mehmumu. Ahrsts leek winam isbahst mehli; winsch newar. Ahrsts pats iswelk pahra reises wina mehli. „Tagad tu pats wari isbahst mehli. Isbahs!" Behrns isbahsch mehli. „Ja tu wari isbahst mehli, tad wari ari israunat a". Behrns israunâ. „Tagad tu wari isteikt ba. . . . tagad b a h b a . . . . tagad tu est wesels un wari runat; skaiti tehwreisi". Behrns skaita no eesahkuma gruhti, bet wehlak swabadi. Nu winsch no mehmuma isahrstets. Scho metodi drihkst isleetot tikai ahrsts. 2) Tihscha ne-eewehriba (Zweckbewuste Vernachläßigung) jaisleeto ari audsinatajeem. Naw japreezajas par behrna skaistumu, par wina wahrdeem, darbeem un uswaschanos; jaatturas no behrna pahrleezigas slawaschanas. Jaatturas no mihlinaschanâs, jasawaldas un naw jaisrahda pascham bailes. Behrns jagatstumj no zentra weetas wisâ gimenê, jaatzel no mahjas waldneeka trona. Tas daudz gadijumos naw weegli isdarams, so wezakus pahraudsinat wisai gruhti. Tapehz histerisku behrni weeglak audsinami ziteem, nekâ pascheem wezakeem, kuri pa laikam paschi sirgst ar to paschu kaiti.

Wispahrigs nerwu sistemas nespehks — neurastenija behrneem ispauschas jau pirmajos mehneschos. Normals behrns, ja ir paehdis un winam nekas nekaisch, meerigi gul, waj sihsch pirkstu, bet pee kruhts peelikts tschakli ehd, neislaisdams kruhti no mutes. Bet nerwoss behrns isskatàs inteligentaks, platàm azim raugas wisapkahrt, mas gul, daudz brehz. Sihsdams winsch beeschi dusmojas, laisch sihschamo no mutes ahrà, tad kampj atkal un galu galà waj nu pilnigi nepaehd, waj ari eesihsto iswemj. Raud jau gan ari normals behrns un ari weegli skaischas, bet nerwosajeem dusmas neeziga eemesla dehl jo leelas un nemeerigi tee arween. Nerwoss behrns kopejeem nedod meera ne deenu, ne nakti. Paaugdamees nerwosi behrni ir waj nu sihki, bahli ar zaurspihdigu ahdu un leelàm azim, waj ari tukli, pee kam nereti ir tukls gihmis, bet leesas rokas un kahjas. Wispahr wini ir loti inteligenti, ar attihstitàm juhtam un labu nowehroschanas spehju, godkahrigi, weegli sakaitinami un nemeerigi. Palaikam wini agri sahk runat un kahjam eet. Bet mukkuli ahtri nogurst, no kam rokas trihz. Beeschi swihst rokas, kahjas un galwa; rokas un kahjas ir silas un ahtri salst. Schad un tad parahdas weegli issitumi us ahdas (Nesselsucht), nerwosa sirds puksteschana un astma. Behrni beeschi ir tihtigi, nesin, ko eesahkt, ko darit. Daschreis ahda noteiktàs weetàs ir pahrak juhtiga; beeschi jo juhtigi ir mati un nagi: behrns weebjas un pat raud, kad tam sukà matus waj greesch nagus. Wakaros nerwosi behrni newar eemigt, deenu newar koncentret usmanibu un ispildit masos usdewumus, kurus wincem usleek audsinataji. Isklaidiba top jo leela, kad tai peebeedrojas sapnoschana.

Neurastenisku behrnu starpà sastopami masi, klusi melancholiki, kuri arween garlaikojas, ne par ko nesmaida un kureem wiss — pat ehschana, masgaschanàs, pastaigaschanàs — ir nepatihkams. Winu domas rit gausi. Tahdi behrni nebeedrojas ar ziteem, bet mihl weentulibu. Ziti turpretim ir pahrak kustigi, arween smej, daudz plahpà un allasch tihko zitu sabeedribas. Neeka dehl wini

saſkaiſtas, raud, bet drihſi apmeerinajas, atkal plosas, atkal ſkaiſtas. Daſcheem periodiſki mainas nomahktiba un uſbudinats ſtahwoklis.

Nerwoſeem behrneem jau agri ſahk parahditees uſbahſigas teekſmes un eegaumejumi, kà ari nedibinatas ſchaubas un bailes. Peem., behrns pehz ehſchanas ſihſch ſawu pirkſtu. Aptraipot pirkſtu ar chininu, waj dodot rokâ ſihſchamo, daſchreiſ weegli behrnu no tam atradinàt. Bet daudſkahrt behrns pehz ilgaka ſtarplaika ſahk atkal ſihſt pirkſtu un naw no tam atradinams. Beſ pirkſta ſihſchanas winſch newar aiſmigt. Behrni mehdſ bahſt wiſu mutê, ko dabù rokâ. Bet daſcheem behrneem eerodas teekſme ehſt ſmiltis, dublus, krihtu, ogles, papiru, gumiju. Beeſchi iſrahdas, ka wezakeem paſcheem behrnibâ bijuſchas tahdas pat teekſmes. Teem paſcheem behrneem mehdſ parahditees ari teekſmes uſ ſmakam: wisbeeſchak peewelk tehwa un mahtes leetoto un ari paſcham peederigo preekſchmetu ſmaka. No uſbahſigàm teekſmem atwaſinama ari nagu koſchlaſchana, pogu groſiſchana, raknaſchanàs pa degunu, matu iſrauſchana un daſchu wahrdu atkahrtoſchana. Nerwoſeem behrneem ir teekſmes uſ onaniju, un ſakarâ ar uſbahſigàm parahdibam ſtahw ari bailes. Behrns war tihri labi ſinat, ka uſ laukuma winam nekas launs nenotiks, un tomehr winam breeſmigi bail eet tam pahri. Daſchi behrni baidas no dſihwneekeem — ſirgeem, ſuneem, pelem, ſirnekleem, kukaineem. Schàs bailes war palikt uſ wiſu muhſchu. Loti daudſi behrni bihſtas kautkam peeſkartees: weens nedrihkſt aiſtikt durwju miſina rokturi, lai neſagiſtetos, otrs baidas no kaſchoka, un wiſpahr ſwehru ahdam, bet zits, tikko kahdu leetu aiſtizis, ſteidſas maſgat rokas.

Nerwoſi behrni mehdſ runâ ſtoſtitees un pa naktim flapinat gultu.

Nerwoſitates iſahrſteſchána ir aprobeſchota, bet daudſus ſimptomus gan iſdodas nowehrſt waj pamaſinat. Bet audſinatajam jarihkojas prahtigi un ar apdomu, jo weena dala ſimptomu iſſuhd paſchi no ſewis, bet ziti ſtahw ſakarâ ar hiſteriju un paſtiprinajas, ja teem peegreeſch uſmanibu. Pareiſa higiena un audſina-

schana ir galwenà leeta. Lai nowehrstu sahpju sajuhtu muskulos un ahdà, leeto masaschu, siltus aptinumus un wannas (27—28° R.). Galwas sahpes un meega truhkums daschreis nowehrschams, siltus pelnus maisinà peeseenot pee kakla. Ja behrnam kahrtigi apgreesis nagus un tihris degunu, tad neattihstisees parascha koschlot nagus un urbinàt degunu. Ja ar behrnu pahrleezigi nemihlinasees un winu nenems pee sewis gultà, tad dos masak eemesla attihstitees sekfualàm teekfmem. Ja behrns baidas no tumsas un newar aismigt trokfni, tad labak buhs winu guldit meerigà weetà un dedsinat masu lampinu. Virksta sihschana un neehdamu leetu ehschana pahreet paschas no sewis. Usbahsigo eedomu un bailu ahrsteschanà labi panahkumi usmanibas nowehrschanai, ejot pastaigatees waj peedalotees rotalàs ar weseleem behrneem. Pee noteiktàm bailem der aisrahdit, ka wiseem behrneem bail (peem. no suneem), bet ka ar laiku tàs bailes pahreet. Pret onaniju jazihnas ar aissargu lihdsekleem: zeeta gulta, rokas wirs segas, nakti garsch krekls. Behrns peeradinams pirms gulet eeschanas un rihtà istukschot sawu puhsli.

Nerwoseem behrneem 5—6 g. wezumà gruhtas slimibas waj leela usbudinajuma un isbihlem mehds parahditees t i k i, jeb newajadsigas, besmehrka kustibas. Tikeem pamatos eedsimtiba, bet eerosinajumu dod waj paraugs, waj ari weetejas sahpes. Kad galwa sahp, tad grumbàs sawelk peeri, kad plezà eesahpas, tad to parausta, pee sahpem pakausi galwu noleez. Tàs wisas ir dabiskas kustibas. Tiks rodas, ja kustiba paleek, kad eemesla wairs naw. Tà, peem., pehz azu slimibam paleek azu wahku raustischanàs tiks. Ja parahdas tika weidigas kustibas, tad wispirms jadomà par histerijas eespehjamibu un naw japeegreesch eewehriba. Ihsts tiks ar eewehribas nepeegreeschanu naw isahrstejams. Behrna organisms jaspehzina un janogaida. War paeet nedelas bes ahrsteschanas, ja ari buhs ihsts tiks: nekahda nelaime nebuhs.

Pehz lipigàm slimibam behrneem, no 4. g. sahkot, mehds peemestees f w. W i t a d e j a. Slimiba eesahkas nemanot; sweschee

tàs pirmàs pasihmes drihsak eewehro nekà mahstineeki. Behrns schad un tad isdara nekahrtigas kustibas: isplehsch pirkstus un tuhlin sawelk roku duhrê, ker sew pee deguna waj pee augs, mehtà rokas, rausta plezus, kustina galwu, kahjas. War isliktees, ka behrns dsen palaidnibas. Turpmak schahdas kustibas wairojas, behrns top neisweizigs, nesdams nomet traukus semê, isslej dseramo u. t. t. Pee tam winsch ir tihtigs un isklaidigs. Wezaki, nesinadami ihstà eemesla, winu rahj un soda. Weeglos gadijumos meegâ schahdu kustibu naw, bet gruhtajos aisskerts wiss behrna organisms: winsch newar ne runat, ne ehst, ne gulet. Nespezialistam gruhti isschkirt Wita deju (chorea) no tika. Tika kustibas ir dabiskakas, bet Wita deja pawisam nekahrtigas un nedabiskas. Wita deja no eesahkuma daudz weeglak ahrstejama nekà tad, kad ta jau eesaknojusees. Kad pamana to eesahkamees, tad behrns leekams gultâ. Daschreis Wita deja pahreet, ja behrns 2—3 nedelas pawada gultâ. Eeteiz wisu meesu pa deenu reisi eetiht siltâ kompresâ, waj nobehrset ar siltu uhdeni waj ari likt wannâ. Sahles dod ahrsts. Eewehrojams, ka ar scho slimibu wisbeeschak saslimst martâ, aprili, nowembrî un dezembrî. Wasaru behrneem sw. Wita deja peemetas loti reti.

Jo bihstama smadsenu kaite ir epilepsija jebkrihtamà kaite. Tàs gruhtakee weidi parahdas behrnibâ; pareisa ahrsteschana un kopschana war dot eewehrojamus panahkumus. Tehwu grehki (alkoholisms, sifilis un epilepsija) schinî slimibâ usleek behrneem gruhtas zeeschanas. Epilepsija parahdas daudz un daschados weidos. Jr loti reti gadijumi, kur pa wisu muhschu usnahk tikai 1 waj 2 lehkmes. Behrnibâ isschkir diwejadu epilepsijas gaitu: 1) pirmà lehkme agrajâ behrnibâ, otrà pehz dascheem mehneschem waj pat gadeem, un tad lehkmes nahk arween beechak; 2) lehkmes usnahk agrajâ behrnibâ tuhlin beeschi zita pehz zitas. Abos gadijumos lehkmes war buht ar un bez krampjeem.

Epilepsijas lehkme ar krampjeem (grand mal) sastahw no 3 pakahpem: eepreekschsajuhta (aura), krampji un pehzstahwoklis. Agrajâ behrnibâ gruhti konstatet eepreekschsajuhtu. Prahwaki

behrni stahsta, ka daschas sekundas pirms lehkmes juhtot itkà wehsmas puhschanu, speedeenu pakruhti, sahpes waj neeseschanu rokàs, kahjàs waj gihmi. Daudsreis lehkme usnahk bes eepreekschsajuhtas; retak eepreekschsajuhta bes paschas lehkmes. Pati lehkme parasti eesahkas ar kleedseenu, kuram atskanot behrns gahschas semê un tur gul daschas sekundes nekustedamees, issteepees, galwu atmetis atpakal un rokas sawilzis duhrês. Tad sahk stahws un lozekli ritmiski raustitees. Behrns greesch sobus, bola azis, us luhpam putas, nereti asinainas no kodeena mehlê. Beeschi pee tam noeet uhdens un ari ekskrementi. Tas wiss ilgst ½–5 minutes. Tad lehkme rimstas un behrns aismeeg. Pehz daschàm stundam winsch atmostas noguris un ar galwas sahpem. Lehkme us klahtesoscheem atstahj smagu eespaidu.

Beeschi epileptiskà lehkme usnahk tikai nakti un pat meegà (epilepsia nocturna). Daschreis wezaki nemas nesin, ka winu behrnam bijuschi krampji. Tikai asins traipi us spilwena (no kodeena mehlê) un no slapjas gultas wini nahk us domam, ka winu behrnam schahda kaite. Daschi statistiki domà, ka no wiseem epilepsijas gadijumeem 40% ir nakts, 40% jauktu (deenas un nakts) un tikai 20% deenas lehkmju.

Bes leelajàm lehkmem pee behrneem beeschi sastop weeglakas lehkmes, bes krampjeem (petit mal). Daschi gadijumi tik weegli un paeet tik ahtri, ka ne wezaki, ne ari paschi behrni to nemas nemana. Schahdâ lehkmê behrns us ihsu laiku saudè samanu, palikdams kahjàs un daschu ko isdaridams, ka wehlak pats wairs nesin. Winsch us azumirkli nobahl, pee kam tas, kas winam paschreis rokâ, iskriht semê. Zitreis winsch eeswilpjas, waj welk swahrkus nost, sit galwu pret seenu, sahk plositees u. t. t. Ja prassi, kapehz to darijis, tad atbild, ka nesinot. Un teescham winsch nesin neka no sawa padarità darba. Daschi behrni, atrasdamees schahdâ brihdi ahrâ, eet un eet, paschi nesinadami kurp, un wehlak atjehgdamees newar isprast, kà te nokluwuschi. Daudsreis wini skreen neraudsidamees, kas preekschâ, un nonahk dsihwibas breesmâs.

Neahrsteta epilepsija, kas parahdas behrnibâ, beeschi nowed pee wahjprahtibas. Tomehr ir gadijumi, ka epileptiki bes ahrsteschanas wisu muhschu nesaudè sawu intelektualo spehju. Zesars, Muhameds, Peteris I., Napoleons, Rusojs, Dostojewskis un daudsi ziti wehsturiski eewehrojami wihri bijuschi epileptiki.

Jamin ari epileptiskee apsinas krehslas stahwokli. Behrns saudè apsinu un turpina darbotees, pats nesinadams, ko dara. Eedams runà pats pee sewis, usbruhk un lamà garam gahjejus, nonahk sweschâ weetâ un pehkschni atkal nahk pee apsinas un brihnas, kà sche nokluwis. Tahdâ stahwokli behrni ir aisdedsinajuschi mahju, paschi eeskrehjuschi upê, aisbraukuschi us sweschu pilsehtu pa dselszelu. Apsinas krehslas stahwokli behrni daschreis reds haluzinazijas: jaukas glesnas, daschadus dsihwneekus, preekschmetus. Ziti reds wisu paleelinatâ waj pamasinatâ weidâ, dsird schahweenus, swanu skanas u. t. t. Pee apsinas krehslas japeeskaita ari truhkschanàs naktî (paoor nocturnus), kura usnahk neween epileptiskeem, bet ari wispahr nerwoseem behrneem un daschreis ari masasinigeem un ar wehderu slimojoscheem. Pa laikam tahds behrns wakarâ ilgi ne-eemeeg. Ap pusnakti winsch kleegdams ustruhkstas, trihz un dreb, raugas plaschi atwehrtàm azim wisapkahrt, nepasihst ne sawu wezaku, ne tàs weetas, kur atrodas. Winsch issteepj rokas atgainu kustibâ, waimanadams un pa wahrdam isgruhsdams: „wai, wai, tehtin, (mamin), tur ir, tur nahk, mani ker u. t. t.". Beidsot winsch zelas kahjâs un no bailem sweeschas peederigo apkampeenos. Tas wiss war ilgt 15—20 minutes. Behrns ir wiszaur noswihdis. Tad behrns atjehdsas, pasihst atkal peederigos un apkahrtni, apmeerinajas un aismeeg. Lehkme war atkahrtotees tai paschâ nakti, bet tas noteek reti; pa leelakai dalai no weenas lehkmes lihds otrai paeet 2 - 3 nedelas. Lehkme war usnahkt ari deenu, ja behrns pa deenu gul. Schahdas lehkmes mehds eerastees ap 4 gadu.

Epileptiskeem behrneem mehds strauji mainitees juhtona. Bes nekahda eemesla usnahk skumjas, launums. Rahtni un paklausigi behrni no rihta peezelas saihguschi, druhmi eet no weena

fakta otrâ, grib buht weenatnê, it ne ar ko nodarbotees. Rahjeens un fods wineem fazel newaldamas dufmas. Otrâ deenâ wifs pagahjis; behrns atzeras un noschehlo, ko wakar padarijis.

Gruhti isschkirt nespezialistam epilepsiju no histerijas. Tà ka ahrstam reti gadas pascham buht klaht pee lehkmes, tad wajag usmanigi sekot lehkmes gaitai un peerakstit ikkatru gahjumu (deena, stunda un ilgums), aprakstit eepreekschejo stahwokli, kà behrns kritis, pehz zik ilga laika un kà sahkusees raustischanàs u. t. t.

Epileptiska lehkme pati par sewi dsihwibai breesmu nenes. Jaraugas tikai, lai lehkmes brihdî behrnam nebuhtu mutê neka no ehdeenu waj ka zita, ar ko winsch waretu aisrihtees. Jaatpogà apkakle un japawalina drehbes; sem galwas kautkas japaleek, lai galwa dausotees nesasistos. Kad pehz lehkmes behrns eemidsis, tad winsch prahtigi jaaisnes us gultu. Modinat winu nedrihkst, ne ari lehkmes laikâ raudsit west pee samanas. Wezaki nedrihkst epileptisku behrnu atstaht bes usraudsitees, lai winsch lehkmei peepeschi usnahkot, neiskristu pa logu, nenokristu pa trepem semê u. t. t.

* * *

Ja behrns israhda kautkahdu weidu no nerwositates, waj pat ja tikai zelas aisdomas par to, tad japeeleek wisleelakàs puhles, lai spehzinatu wisu organismu un lihds ar to nerwu sistemu. Jo leela usmaniba peegreeschama kahrtigai e h d i n a s c h a n a i. Gremojamo organu nekahrtibas kaitê nerweem leelâ mehrâ un daudskahrt ir par eemeslu krampjeem. Weegli sagremojama bariba stingri noteiktos laikos jadod nerwoseem behrneem. Leelakeem behrneem nepeeteek tikai ar peenu, jadod ari zeeta bariba un pee tam tahda, ko behrni labpraht ehd. Alkohols ikkatrâ weidâ behrnam ir gifts, tapehz atmetami ari wisi ahrstneezibas wihni un alkoholu saturoschas „drapes“.

Nerwoseem behrneem wairak j a g u t nekà normalajeem, kureem ahrsti prasa schahdu guleschanas ilgumu:

pirmajâ gadâ	20 – 15	stundas,	
otrajâ	„ 15 – 13	„	,
2 – 4	„ 13 – 11	„	,
4 – 7	„ 10	„	.

Bet beeschi ween peedsihwojam, ka nerwosi behrni gul mas un nemeerigi. Te war daudſ ko labot. Wispirms jaeeweb tahda kahrtiba no pat masatnes, ka gulet suhta stingri noliktâ laikâ un behrnu peeradina tuhlin aismigt. Gulamai istabai eepreeksch wajag buht labi iswehdinatai. Gultâ eelikto behrnu nedrihkst nekâ wairs trauzet, ne pasakas stahstit, ne paijas un saldumus lihdsi dodot. Nakti nedrihkst neweenu west pee behrna, lai to rahditu, nedſ ari eet winam peeri aptaustit, segu aissprausi u. t. t. Janowehrsch ari ziti eemehsli, kas aisdsen meegu. Behrnu newar likt gulet ar pilnu wehderu, bet ari ar tukschu ne. Vahra stundas pirms guleteeschanas jadod wakarinas, bes tehjas un kafejas! Eekam eet gulet, jaistukscho puhslis. Daschreis behrns neaismeeg tapehz, ka sahpot kakls, jostas weeta, waj zits kas. Beeschi war islihdset, ja kahdu stundu pirms gulet eeschanas atteezigo weetu weegli mgsè. Daschus behrnus trauzè gaisma; teem jaeerihko pawisam tumscha gulamistaba. Ja meega truhkums jau eesaknojees, tad eeteiz uhdens ahrsteschanu. Wanna (28° R.) wakarâ wispahr noderiga nerwoseem behrneem. Pret meega truhkumu sewischki leeto siltus kahju eetinamos: katru kahju atsewischki lihdſ zelim waj tam pahri eetin dweeli, kursch eemehrzets kahrstâ uhdeni un pehz tam nogreests. Dweelim pahri aptin siltu drehbi. Behrns pa laikam pehz eetinuma tuhlin aismeeg un paleek tajâ wisu nakti. Ja winsch pehz kahda laika atmostas un luhdſ, lai aptinumus nonem, tad pehz tam atkal drihsi eemeeg.

Pret nerwositati mehdſ eeteikt noruhdinaschanu. Ta, bes schaubam, deriga pret aukstumu. Ais bailem no saauksteschanâs neder pahrak silti behrnus gehrbt: wineem japeerod ari pee aukstuma. Bet auksta uhdens leetoschanâ jarihkojas apdomigi. Pehz auksteem nobersejumeem nerwosi behrni beeschi dabù muskulu sahpes; behrneem organisms nespehj raschot tik daudſ siltuma, ka tee waretu panest aplehjumus waj nobersejumus ar aukstu uhdeni. Turpretim eeteiz gan ikwakarus nerwoseem behrneem wisu meesu, isnemot galwu, noberset ar siltu uhdeni. Eesahkot ar 28° R. siltu un ikkatru nahkamo deenu pa 1° siltaku nemot, war uskahpt lihdſ 32—35°

karstumam. Ar isspeestu suhzekli waj zimdu ahda wispahr labi ahtri janobersè un pehz tam ar puhkainu dweeli janosusina. Behrns noruhdas ari pastaigajeenos un brihwa gaisa rotalâs. Rotalâs spehzinajas meesa, attihstas isweiziba, duhscha, paschpalahwiba, sawaldischanâs un paradums kustibas peemehrot wajadsibai. Ja behrns pehz pastaigajeena waj rotalas ir ustrauktstad tas naw nekas launs. Turpmak schì wahja organisma reakzija masinasees.

Naw weegla leeta pareisi wadit nerwosa behrna audsinaschanu. Tà ka behrns leelako teesu no wisa eeguhst atdarinajuma zelâ, tad wispirms jagahdà par labeem paraugeem. Un galweno eespaidu us winu atstahj ne wahrdi un pamahzibas, bet wisa jutona. No pat pirmâs deenas winsch no wisas sawas apkahrtnes usnem eespaidus un tee sakrahjas wina semapsinâ. Atskahrtumi lihds ar jutonu sapinas kopâ un rada pamatu jutonam, teeksmem un darbeem nahkamibâ. Peem., ja kahdreis behrnibâ musika kahdam zilwekam naw lahwusi gulet, tad winam ilgi war pastahwet reebums pret musiku, pascham nesinot kapehz. Kas kà behrns us rokam gaisâ uzinats, tas wehlak ligo pa gaisu fantasijâs un sapnos. Agràs behrnibas eespaidi mas paleek apsinâ, bet leelako teesu uskrahjas semapsinâ. Ar laiku behrna apsina arween wairak nospehzinajas, wingrinas konzentret usmanibu, padotees pawehlem, nomahkt sawas teeksmes, sawalditees. Semapsinâ esoschais teek atspeests pee malas un dabù parahditees tikai fantasijâ, sapnos un impulsiwâs darbibâs, kuràm naw ahreja eemesla. Tà behrnâ miht diwas personibas: apsinigà parahdas paschsawaldischanâ, bet neapsinigà ispauschas juhtonâ, teeksmês un temperamentâ. Neapsinigà personiba ir behrnibâ daudz stipraka nekà apsinigà. Ikkatram behrnam, bet jo wairak nerwosam, jarada tahda apkahrtne, kura eerosina labus paradumus, preeka un apmeerinajuma juhtas. Wajadsiga wisleelakà saskana audsinataju starpâ. Aplam ir, ja mahte behrnu tur stingri, bet tehws winu puhlas islutinat, tàpat aplam, ja mahte winu mihlina un skuhpsta, kad tehws rahjas. Behrnu istabâ wajag buht meera, bet tas nenosihmè, ka wiseem

jaſtaigà uſ pirkſtgaleem, kad behrns gul. Winam no pat maſatnes japeerod pee paraſtàs apkahrtnes un tàs trokſchneem. Pahrakleela gahdiba un ruhpiba behrnam nenes neka laba, bet gan winam kaitè, jo dara wina ſpehjas un weſelibu atkarigu no daſchadeem nejauſcheem gadijumeem. Behrni agri peeradinami paneſt weeglas ſahpes. Ne waimanat un ne ſchehlot, kad behrns krihtot maſleet ſadauſtjees, eeſkrambajees, waj ſew ar naſt eegreeſts pirkſtà. Ja behrni ſawà ſtarpà ſakaujas, tad leelajeem naw nekahda maiſiſchanàs ſtarpà: paſchi kaujas, paſchi lai iſlihgſt. Ari pee iſſalkuma un ſlahpem, pee aukſtuma un karſtuma behrni japeeradina. Dſihwe praſa ne ſiltumnizas raſchojumu, bet weſeligu ahra ſtahdu, kas ſpehj paneſt wiſas gaiſa pahrmainas.

Audſinatajam leela uſmaniba jagreeſch uſ behrna neapſinigajàm teekſmem. Audſinot tàm war dot wehlamu wirſeenu. Peem., behrns teezas uſ ſapnoſchanu. Ta pahrees nowehroſchanà, ja behrnu radinàs apluhkot dabas preekſchmetus un parahdibas. Ari darbs, ne tikai rotala, bet ihſts darbs, ari buhs labas ſahles pret ſapnoſchanu un ſantaſeſchanu. Darbs un darba ſekmes dod wineem apmeerinajuma juhtas, kuras nerwoſeem behrneem maſ paſihſtamas. Behrni paſchi daudſ labprahtigak tihra kartupelus, loba ſirnus, maſgà traukus un zehrt ſchagarus nekà darbojas ar dahrgi ſamakſatàm paijam. Wiſpahr darbs ir labs lihdſeklis pret daudſeem neuraſtenijas ſimptomeem, jo tas weizina patſtahwibas, uſnehmibas, iſturibas, nowehroſchanas attihſtibu.

Nerwoſeem behrneem wajadſiga ne ſtingra un ne maiga, bet iſtureta nopeetna audſinaſchana. Siteeni, bahreeni, bailes beeſchi iſſauz lehkmes un modina ſekſualas dſinas. Lutinaſchana teeſchi ſekmè nerwoſitati. Behrnam arween jajuht, ka wina eegridam ir noteikts mehrs. Graſcheem jaſtrahdà pretim no pat ſahkta gala. Behrni brihſcham, ja teem nekauj pilnu walu, metas ſemè, brehz un ſpahrdas. Lai iſkleedſas un iſſpahrdas. No kleegſchanas neweens behrns wehl naw nomiris. Weenreiſ, otreiſ peedſihwodams, ka brehkſchana neka nepalihdſ, winſch turpmak wairs tà neahlefees. Kad winſch pahrak brehz, tad war meerigi, bet noteikti

teikt, ka buhs jaleek gultâ, ja tà kleegs, jo tikai slimi behrni brehz. Sinama leeta, ka winsch nonahk gultâ, kur brehz kamehr aismeeg. Kad behrns atmostas, tad par notikuscho wairs itin neka nesin ne winsch pats, ne ari wezaki. Pahra reises gulta, un behrns isahrstets no grascheem us wiseem laikeem. Turpretim, ja behrnam ar grascheem isdodas wezakus peedabuht pee wina gribas ispildischanas, tad winam amats rokâ, un arween gruhtak nahkfees winu wadit un waldit. „Autoritate, apweenota ar mihlestibu", wajadsiga ikweenam behrnam, it ihpaschi nerwosajeem. Ar labu paraugu un peeradinaschanu jaattihsta teekschanàs us wisu labu, us taisnibu, sawaldischanos un peetizibu. No masatnes jau behrnam jamahzas panest sahpes, behdas, gaidu un zeribu nepeepildischanàs, lai wehlak nesolimtu sem dsihwes likstu nastas. Etiskais prinzips audsinaschanâ beeschi apweenojams ar religisko, bet ir ari iswedams bes ta. Stipri eepsaidigeem behrneem bailes no grehka, pekles, launeem gareem un welneem war nodarit daudz launa. Kahrtibas un noteiktibas mihlestiba palihds isweidotees daudz labeem paradumeem. Bet ari schee „tikumi" war nest launu, ja tee nahk no usbahsigas dsinas. Tad behrni ar apdomu jaatradina no pahrleezigas sawu leetu kahrtoschanas un roku masgaschanas, tikllihds kautkam peeskahrees. Dailuma mihlestiba nerwoseem behrneem jaweizina, jo dailums eenes harmoniju behrna semapsinas personibâ. Bet wini jaradina dailumu meklet un atrast dabâ. Mahksla, masus behrnus audsinot, jaleeto ar apdomu. Labi ir, ja behrns dabù dsirdet labu musiku, bet paschu speest pee klaweerem ir newehlami, un pawisam nepeelaischami nerwosus behrnus pirms skolas wezuma west teatri un konzertos. Nodarboschanàs ar sihmeschanu, weidoschanu u. t. t. eeteizama ari nerwoseem behrneem. „Slinkums ir wisa launa pereklis", tas atteezinams ari us nerwoseem behrneem. Laika pareisa eedalischana un sistematisks darbs dara labu eespaidu us wiseem behrneem. Darbâ us darbu isaudsinami ari nerwosi behrni par leetojameem zilwekeem.

Pamanitas schahdas eespeeduma kluhdas:

5. lp.	6.	rindâ no	augschas	eespeests	ihsàm,	bet wajaga buht		**garàm.**
9. „	2.	„ „	apakschas	„	Normali,	„ „	„	**Normals.**
11. „	13.	„ „	augschas	„	nosweests,	„ „	„	**nosweests**
14. „	3.	„ „	„	„	tschubstina,	„ „		**tscheebstina**
19. „	4.	„ „	„	„	slahpjuma,	„ „	„	**slapjuma**
22. „	15	„ „	„	pehz wahrda „waj" jaleek skaitlis 11.				
22. „	17	„ „	„	eespeests	Jo,	bet wajaga buht		**Ja**
23. „	1.	„ „	apakschas	„	rihsa,	„ „	„	**rihss.**
24. „	7.	„ „	augschas	„	peena,	„ „	„	**seekalu,**
36. „	8.	„ „	apakschas	„	Un,	„ „	„	**Nu**
44 „	15.	„ „	augschas	„	atkehlota,	„ „		**attehlota**
49. „	6.	„ „	apakschas	„	letenzes,	„ „		**latenzes**
50. „	5.	„ „	augschas	„	eespaids,	„ „		**eespaidi.**
50. „	17.	„ „	„	„	rotalas,	„ „		**rotalàs**
52. „	15.	„ „	apakschas	„	bumbu,	„ „		**bumba**
89. „	10.	„ „	augschas	„	nebihstas,	„ „		**nobihstas,**
94. „	6.	„ „	„	pehz wahrda „personas" jaleek wahrds **neeewehroschanu.**				
125. „	17.	„ „	augschas	eesp.	alkoholitiki,	bet waj. buht		**alkoholiki**
125. „	5.	„ „	apakschas	„	alkoholitiku,	„ „	„	**alkoholiku.**

Leetu rahditajs.

Saturs.

Jaunau's, K. **Bariba un tàs usnemschana organismâ.**
Winogradows, P. **Apzerejumi par teesibu teoriju.**
Lanzmans, S. **Tautas paschdarbiba noskanotâ dsimtenes pehtischanâ.**
Misinsch, J. un Ermans, P. **J. Rainis-Pleekschans.**
Laizens, L. **Attaisnotee.** Stahsti.
„Nahkotnes Domas". Literarisku, sabeedrisku un singtnisku rakstu krahjums I. un II
Dr. Orientazijs. **Satirisskais kalendars** 1921 g.
Pluhdons Via doloroza. (Sahpju zelsch).
Schwabe, A. **Bulwari.** Dsejas.
Tolstojs, L. **Un gaisma spihd tumsâ.** Drama.
Wezais. **Mosus waj Darwins?** Skolas jautajums, apskatits pehz Dr. Dodela.
Wihtolinsch **Eenesiga aitkopiba.**

Sagatawoschanâ atrodas

a) Mahzibas grahmatas:

Adamsons, K. **Anatomija, fisiologija un higiena.** Pamatskolas kurss.
Birkets, A. **Latwijas wehsture widusskolam.**
" **Latwijas literaturas wehsture.** Pamatskolas kurss.
Birkerts, P. **Psichologijas chrestomatija.**
" **Soziologija.** Widusskolas kurss un paschmahzibai.
Drills, R. **Muhsu bariba.**
Dsilleja, K. **Politiskà ekonomija.**
Dischlers, K. **Eewads teesibu sinibâ.**
Lanzmans, S. **Riga.**
Lihkums, K. **Trigonometrija.**
Liberts, A. **Kosmografija.**
Leepinsch, R. **Dabas stahsti.** Nedsihwà daba.
Rihtinsch, Indr., Lanzmans, Birkerts un Broka. **Apkahrtnes mahziba** I., II., III. d.
Wanags, insch **Kimija ikdeenischkâ dsihwê.**

b) Jaunibas literatura:

Atauga II. Rakstu krahjums jaunibai.
Pludons. **Kaschozinsch** Behrnu dseja.

c) Daschada satura grahmatas:

Apsesdehls. **Mans klusais brihdis.** Stahsti.
Balodis, prof. **Eewads tautsaimneezibâ.**
Kirchensteins, A. **Mikrobiologija I.**
Kurzijs, A. **Dwehseles kabarejs.** Dseja.
Sahlits, prof. **Austrumu kultura, religija un filosofija.**
Schwabe, A. **Darbs.** Romans.
Treimans, J. **Darba alga.**